

**Stichting Bedrijfstakpensioenfonds
voor het Kappersbedrijf**

Jaarverslag 2018

Stationsweg 1
3445 AA Woerden
Telefoon 088-329 20 30
Mail: info@pensioenkappers.nl
Internet: www.pensioenkappers.nl

Inhoudsopgave

BESTUURSVERSLAG.....	3
Voorwoord.....	4
1. Samenvatting	5
2. Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen.....	7
3. Het pensioenfonds	9
4. Bestuur & beleid	18
5. Financiële positie	27
6. Beleggingsbeleid	36
7. Communicatiebeleid	43
8. Risicobeleid	46
9. Personalial.....	51
10. Pensioenregeling, statuten, reglementen	52
11. Raad van toezicht en Verantwoordingsorgaan	55
12. Ondertekening bestuur	60
JAARREKENING	61
OVERIGE GEGEVENS	97
DE BIJLAGE	105

BESTUURSVERSLAG

Voorwoord

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf blikt in dit jaarverslag terug op ontwikkelingen die in 2018 de pensioenen in de kappersbranche raakten. Ook de financiële positie en de resultaten worden toegelicht.

Als gevolg van het bericht dat de pensioenuitvoerder, Syntrus Achmea Pensioenbeheer (hierna: SAPB), de dienstverlening aan het pensioenfonds per 1 januari 2018 beëindigde stond 2018 in het teken van de transitie van de pensioenuitvoering naar Administratie Groep Holland (hierna: AGH). Nadat de gegevens juist en volledig aan AGH waren overgedragen, kon de pensioenuitvoering op 1 mei 2018 starten. Vervolgens is de implementatie van de pensioenuitvoering van start gegaan met het inregelen van processen en rapportages.

De organisatorische en financiële stabiliteit van AGH verslechterde gedurende 2018. DNB startte een onderzoek naar de beheerste pensioenuitvoering. Op basis van de bevindingen uit dit onderzoek stelde het bestuur samen met de vier klanten van AGH een plan van aanpak op voor verbetering van de beheersing. Daarnaast werden samen met twee andere klanten van AGH drie onderzoeken bij AGH uitgevoerd. Op basis van deze onderzoeken zijn 19 verbeteringen geformuleerd. De vier klanten van AGH hebben AGH gevraagd deze 19 verbeteringen door te voeren. AGH voert de verbeteringen door en rapporteert hierover aan de vier klanten.

De financiële situatie van het pensioenfonds bleef in 2018 zeer kwetsbaar. De actuele dekkingsgraad daalde van 95,8% naar 94,8% en de beleidsdekkingsgraad steeg van 95,8% naar 96,5%. Met instemming van de sociale partners besloot het bestuur de premie voor 2019 vast te stellen op 9,0% van het brutosalaris inclusief de VPL-premie. Hiermee bleef de aanvullende marge van 0,8% behouden waarmee een bijdrage wordt geleverd aan het verbeteren van de financiële situatie. De zorgen over de financiële situatie van het pensioenfonds zijn groot. Vanwege de vijf-jaarstermijn voor het bereiken van het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV¹) ultimo 2020 is het mogelijk dat de pensioenen in 2021 verlaagd moeten worden. Het bestuur zal alle betrokkenen hierover regelmatig blijven informeren.

Het bestuur monitort jaarlijks de toekomstbestendigheid van de pensioenuitvoering. In dit kader is in 2018 een omgevingsanalyse uitgevoerd en is de bestaande sterkte-/zwakte-analyse doorontwikkeld. Hierbij zijn kantelpunten en beheersmaatregelen benoemd. De beheersmaatregelen worden ingezet om tijdig en effectief bij te sturen bij het naderen van de kantelpunten. Mochten de kantelpunten desondanks bereikt worden dan zal het bestuur de toekomstbestendigheid direct bespreken.

Het bestuur wil iedereen bedanken die het afgelopen jaar heeft bijgedragen aan het functioneren van het pensioenfonds, in het bijzonder bij de transitie van de pensioenuitvoering. Dat geldt zeker voor de heer De Wuffel die heeft besloten om na zes jaar werkgeversvoorzitterschap geen tweede zittingstermijn aan te gaan. Het bestuur dankt de heer De Wuffel voor de prettige samenwerking, zijn enorme betrokkenheid en zijn inspirerend voorzitterschap.

Woerden, 11 juni 2019

Mevrouw Rita van Ewijk
Werkgeversvoorzitter

De heer Gerard van de Kuilen
Werknemersvoorzitter

¹ Op grond van deze maatregel mag een pensioenfonds maximaal 5 jaar een eigen vermogen hebben dat lager ligt dan het zogenaamde "minimaal vereist eigen vermogen". Voor Pensioenfonds Kappers betekent dit een dekkingsgraad van minimaal 105%.

1. Samenvatting

Kerncijfers

Het pensioenfonds heeft 6.102 aangesloten werkgevers en 20.948 actieve deelnemers. Zij betaalden in 2018 samen een premie van € 31,67 miljoen. Het belegd vermogen bedraagt € 836,563 miljoen.

De pensioenregeling

Het opbouwpercentage bedraagt 0,81% van het brutosalaris bij een premie van 8,8% van het brutosalaris. De pensioenregeling kent geen franchise. De pensioenrichtleeftijd is per 1 januari 2018 verhoogd van 67 jaar naar 68 jaar.

Pensioenuitvoering

Per 1 januari 2018 is de pensioenuitvoering ondergebracht bij Administratiegroep Holland (AGH). Na een geslaagde transitie van de gegevens is de pensioenuitvoering per 1 mei 2018 feitelijk van start gaan. Vervolgens verliep de implementatie van de pensioenuitvoering moeizaam waardoor het bestuur in gezamenlijkheid met twee andere klanten van AGH besloot drie onderzoeken uit te laten voeren. Deze onderzoeken leverde aanbevelingen op waarmee de pensioenuitvoering verder verbeterd kan worden. In samenspraak met AGH zijn de pensioenfondsen tot een plan van aanpak gekomen voor deze verbetermogelijkheden. AGH voert de verbeteringen door en rapporteert hierover aan de vier andere klanten.

Sociale partners

Het bestuur heeft in 2018 constructief samengewerkt met de sociale partners in de kappersbranche. Er werd gezamenlijk vergaderd in juni en oktober 2018 over het herstelplan, de uitkomsten van de haalbaarheidstoets, de toekomstbestendigheid, de mogelijke inkoop van VPL-rechten, de automatische waardeoverdracht van kleine pensioenaanspraken en de premie voor 2019. Het bestuur informeert de sociale partners doorlopend door het verstrekken van de agenda en de notulen van de bestuursvergaderingen en informatie over de financiële situatie.

Financiële positie

De actuele dekkinggraad daalde in 2018 van 95,8% naar 94,8%. De beleidsdekkinggraad steeg in 2018 van 95,8% naar 96,5%. Uit het herstelplan per 1 januari 2018 blijkt dat het pensioenfonds binnen 10 jaar zonder aanvullende maatregelen zal beschikken over het vereiste eigen vermogen, zodat in 2018 geen verlagingen nodig zijn. Het geactualiseerde herstelplan per 1 januari 2019 is op 23 mei 2019 goedgekeurd door DNB. Ook op basis van dit herstelplan kan het pensioenfonds zonder aanvullende maatregelen binnen de maximale wettelijke termijn herstellen, zodat ook in 2019 geen verlagingen nodig zijn. Het bestuur is bezorgd over het meetmoment eind 2020 als het pensioenfonds vijf jaar in dekkingstekort is. Als de dekkinggraad op dat moment niet ten minste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkinggraad (ultimo 2018: 105,0%) dan moet het verschil direct verrekend worden door een onvoorwaardelijke verlaging van de pensioenen en pensioenaanspraken.

Toekomstbestendigheid en SWOT

Het bestuur monitort jaarlijks de toekomstbestendigheid van de pensioenuitvoering. In dit kader is in 2018 een omgevingsanalyse uitgevoerd en is de bestaande sterkte-/zwakte-analyse (SWOT) doorontwikkeld. Hierbij zijn kantelpunten en beheersmaatregelen benoemd. De beheersmaatregelen worden ingezet om tijdig bij te sturen bij het naderen van de kantelpunten. Mochten de kantelpunten desondanks bereikt worden dan zal het bestuur de toekomstbestendigheid direct bespreken en zo nodig nadere maatregelen treffen.

Kosten pensioenbeheer en vermogensbeheer

De kosten van pensioenbeheer bedragen voor 2018 € 3,40 miljoen (2017: € 3,53 miljoen) waarvan € 0,301 miljoen (2017: € 0,676 miljoen) besteed is aan de transitie van de pensioenuitvoering. Omgerekend bedragen de kosten € 137,75 (2017: € 144,69) per (actieve) deelnemer en gepensioneerde. Zonder de transitiekosten bedragen de kosten per deelnemer en gepensioneerde € 125,54 (2017: € 116,99). De kosten voor vermogensbeheer bedragen (zonder exploitatiekosten vastgoed) voor 2018 € 2,6 miljoen (2017: € 2,6 miljoen). Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen zijn de kosten in 2018 0,31% (2017: 0,34%).

Beleggingen

Het rendement van de totale beleggingsportefeuille bedroeg in 2018 2,31% (2017: 1,34%). Exclusief de renteaftrekking was het rendement -1,09% (2017: 8,17%). De z-score bedraagt - 0,01 en de performancetoets over de periode januari 2014 tot en met december 2018 gecorrigeerd met 1,28 bedraagt 1,56. Dit betekent dat werkgevers geen vrijstelling van de verplichte deelname aan het bedrijfstakpensioenfonds kunnen aanvragen, omdat het feitelijk behaalde rendement van het pensioenfonds over een periode van 5 jaar hoger is dan de benchmark.

Communicatie

De pensioencommunicatie stond in 2018 vooral in het teken van de transitie van de pensioenuitvoering. Voor werknemers veranderde alleen de contactgegevens. Voor werkgevers veranderde ook de wijze waarop gegevens worden aangeleverd en premies worden gefactureerd. Het communicatiejaarplan 2018 werd in overleg met de communicatiecommissie uitgevoerd.

Risico's

Zoals opgenomen in het jaarplan integraal risicomanagement voor 2018 heeft het pensioenfonds voor alle risico's de risicotolerantie vastgesteld. Na afloop van elk kwartaal wordt de risicotolerantie geactualiseerd. Tijdens de themadag in oktober 2018 zijn alle risico's vanuit de commissies waaraan het risico is toebedeeld integraal herijkt en geactualiseerd. Omdat er in de uitbestedingen veel wijzigingen hebben plaatsgevonden, zijn in 2018 uitbestedingsrisicoanalyses voor de nieuwe uitbestedingspartners uitgevoerd.

2. Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen

(bedragen x €1000)	2018	2017	2016	2015	2014
Premiegrondslag maximum jaarsalaris (in hele euro)	54.614	53.701	52.763	51.976	51.414
Aantal werkgevers	6.102	6.251	6.166	6.034	6.015
Aantal verzekerden					
Actieve deelnemers	20.948	21.509	21.442	21.031	20.655
Arbeidsongeschikten	507	434	416	395	439
Gewezen deelnemers (slapers)	46.293	43.495	41.817	40.359	38.801
Pensioengerechtigden	3.241	2.911	2.652	2.980	2.624
Pensioenen					
Kostendeekkende premie (zuiver)	40.722	41.772	35.840	28.885	22.110
Kostendeekkende premie (intern)	27.097	27.239	29.570	20.211	18.466
Feitelijke premie ¹⁾	31.674	29.900	27.645	24.581	24.141
Uitkeringen	5.336	5.767	5.443	4.245	4.695
Premiebijdrage pensioen	9,00%	9,00%	8,30%	7,50%	7,50%
- waarvan premiebijdrage VPL	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%
Opbouwpercentage ouderdompensioen per dienstjaar	0,81%	0,81%	0,81%	0,81%	0,81%
Kosten					
Uitvoeringskosten ²⁾	3.402	3.531	2.852	2.969	2.918
- per deelnemer	137,75	144,69	118,37	123,65	125,35
Kosten vermogensbeheer ³⁾	2.573	2.637	2.800	2.700	2.400
- als % van het gemiddelde belegd vermogen	0,29%	0,34%	0,39%	0,47%	0,43%
Toeslagverlening per 1 januari					
Actieve deelnemers	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Inactieve deelnemers	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Korting in %					
Actieve deelnemers	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,80%
Inactieve deelnemers	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,80%
Vermogen en solvabiliteit					
Vereist eigen vermogen (PW art. 132)	171.413	164.545	159.222	148.851	105.136
Voorziening pensioenverplichtingen ⁴⁾	882.704	831.195	816.068	675.305	573.057
VPL Overgangsregeling ⁵⁾	12.041	11.120	10.737	9.059	8.466
Actuele dekkingsgraad	94,8%	95,8%	93,8%	97,2%	110,1%
Beleidsdekkingsgraad	96,5%	95,8%	92,6%	102,0%	108,6%
Dekkingsgraad (marktrente)	77,2%	87,6%	80,4%	85,2%	83,8%
Vereiste dekkingsgraad ⁶⁾	119,4%	119,8%	119,5%	121,0%	118,4%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	105,0%	104,9%	104,9%	105,0%	105,1%
Beleggingsportefeuille					
Vastgoedbeleggingen	98.582	82.999	70.700	47.249	44.471
Aandelen	220.360	247.482	270.466	193.356	188.425
Vastrentende waarden	517.621	473.882	433.119	398.561	403.845
Derivaten	-	-	-	2	59
Overige beleggingen	-	-	-	24.299	-
Totaal beleggingsportefeuille	836.563	804.363	774.285	663.467	636.800

BESTUURSVERSLAG

	2018	2017	2016	2015	2014
Beleggingsrendement					
Beleggingsopbrengsten	17.582	9.732	89.789	9.036	158.963
Vastgoedbeleggingen	13,82%	12,11%	13,29%	6,67%	2,92%
Aandelen	-6,97%	11,01%	10,37%	5,68%	16,26%
Vastrentende waarden	-0,61%	1,69%	3,72%	-0,20%	8,35%
Totaal rendement portefeuille	2,31%	1,34%	14,15%	1,77%	34,72%
Benchmarkrendement portefeuille	2,38%	1,09%	13,88%	1,52%	34,63%
Afgelopen 5 jaar	10,17%	10,30%	13,50%	10,90%	11,80%
Afgelopen 10 jaar	8,07%	9,30%	7,90%	7,00%	7,90%
Z-score	-0,01	0,13	0,19	0,22	0,10
Performancetoets +1,28	1,56	1,78	1,94	0,45	0,00
Duration					
Actieve deelnemers	35,9%	36,1%	36,4%	35,3%	34,1%
Inactieve deelnemers	31,1%	31,0%	31,1%	30,1%	29,4%
Gewogen duration	31,3%	31,4%	31,7%	30,5%	29,3%
Interne rekenrente ⁷⁾	1,60%	1,76%	1,65%	2,01%	2,35%

¹ Dit betreft de feitelijke premie voor de basisregeling, exclusief premie van 0,2% voor de voorwaardelijke VPL-overgangsregeling.

² In 2018 zijn de uitvoeringskosten tevens de kosten van de transitie van de pensioenuitvoering ad € 301 opgenomen (2017: € 676).

³ Dit betreffen de totale kosten voor het vermogensbeheer conform de richtlijnen van de Pensioenfederatie.

⁴ De rekenrente die wordt gebruikt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichting is de rentetermijnstructuur (RTS) die maandelijks door DNB wordt gepubliceerd. In beginsel was deze RTS een marktrente, maar sinds 2012 wordt deze voor lange looptijden gecorrigeerd met de UFR. Per 15 juli 2015 is een nieuwe UFR ingevoerd: het 120maandsgemiddelde van de twintigjaars forward rente (de 1-jaars rente die geldt voor transacties met een ingangsmoment over 20 jaar). Omdat de grondslag telkens verandert, zijn de bedragen over de tijd niet goed vergelijkbaar.

⁵ De VPL-overgangsregeling wordt als langlopende schuld beschouwd.

⁶ In de jaarrekening is een toelichting opgenomen bij de opbouw van het vereiste dekkinggraad en de voornaamste risico's die bij het pensioenfonds van toepassing zijn.

⁷ In het bestuursverslag wordt een toelichting gegeven op de interne rekenrente.

3. Het pensioenfonds

3.1 Over het pensioenfonds

3.1.1 Contactgegevens

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf
Stationsweg 1
3445 AA WOERDEN
Telefoon : (088) 119 80 40
Internet : www.pensioenkappers.nl
E-mail : info@pensioenkappers.nl

3.1.2 Naam en vestigingsplaats

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf (hierna: het pensioenfonds) is opgericht op 1 januari 1970 en statutair gevestigd in Utrecht. Het pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41178953. De laatste statutenwijziging vond plaats op 1 juli 2015. Het pensioenfonds is lid van de Pensioenfederatie.

3.1.3 Doelstelling

De doelstelling van het pensioenfonds is om de uit de reglementen voortvloeiende verplichtingen voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden na te komen binnen de statuten en relevante wetgeving en in lijn met de voorwaarden die uit de verplichtstelling voortvloeien.

Per 1 januari 2018: De deelneming in de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf is verplichtgesteld voor de werknemers vanaf de eerste dag van de maand, waarin de 21-jarige leeftijd wordt bereikt tot de eerste dag van de maand, waarin de 68-jarige leeftijd wordt bereikt, met dien verstande dat de verplichtstelling niet geldt voor de werknemers, die ingevolge enige beschikking krachtens artikel 3, eerste lid, van de Wet betreffende verplichte deelneming in een bedrijfspensioenfonds, zoals deze beschikking op 1 januari 1970 luidde, verplicht zijn tot deelneming in een ander bedrijfstakpensioenfonds.

3.1.4 Missie, visie, strategie en kernwaarden

Het pensioenfonds heeft in samenspraak met sociale partners voor het pensioenfonds een missie, visie en strategie opgesteld en kernwaarden benoemd.

Missie

Het pensioenfonds is een uitvoeringsorganisatie die in opdracht van sociale partners in de kappersbranche voor de (oud)deelnemers het pensioen zorgvuldig beheert. Hierbij wordt getoetst op financiële haalbaarheid en uitvoerbaarheid.

Visie

Het pensioenfonds kiest voor een (kosten-)efficiënte werkwijze waarbij het bestuur grip houdt op de processen waarvoor het bestuur verantwoordelijk is. Met een transparante opstelling wil het pensioenfonds het draagvlak onder werkgevers en het pensioenbewustzijn bij deelnemers verhogen. Er wordt gestreefd naar een hoog pensioenresultaat voor alle groepen deelnemers.

Strategie

In overleg met sociale partners reageert het bestuur op veranderingen in het maatschappelijk speelveld en in de kappersbranche. De toekomst van de pensioenregeling en van de pensioenuitvoering komen hierbij regelmatig aan de orde. Frequent worden met partijen aan wie activiteiten zijn uitbesteed onderhandelingen gevoerd om de kosten zo laag mogelijk te houden.

Kernwaarden

Het pensioenfonds hanteert de volgende kernwaarden: betrouwbaar, transparant, zichtbaar, kostenbewust en servicegericht.

3.2 Sociale partners in de kappersbranche

De volgende sociale partners in de kappersbranche dragen leden voor het bestuur voor en benoemen leden in het verantwoordingsorgaan:

1. Koninklijke Algemene Nederlandse Kappersorganisatie (ANKO)
Postbus 212
1270 AE Huizen
Telefoonnummer : (035) 525 95 00
2. FNV Mooi
Nachtegaalstraat 37
3581 AC Utrecht
Telefoonnummer : (030) 231 42 21
3. CNV Vakmensen
Postbus 2525
3500 GM Utrecht
Telefoonnummer : (030) 751 10 07

3.3 Het bestuur

3.3.1 Structuur

Het pensioenfonds werkt volgens een paritair bestuursmodel. Het bestuur bestaat uit zes bestuursleden van wie twee van werkgeverszijde, twee van werknemerszijde, één namens pensioengerechtigden en één onafhankelijk deskundige. De zittingsperiode IS zes jaar en een bestuurslid kan één maal worden herbenoemd.

De heer C.Th. De Wuffel is werkgeversvoorzitter. De heer R.A.J. Lahoye is (tot 1 mei 2018) werknemersvoorzitter. Per 18 juli 2018 is de heer G.E. van de Kuilen benoemd tot werknemersvoorzitter. Jaarlijks rouleert het voorzitterschap tussen beide voorzitters. In 2018 was de heer De Wuffel leidinggevend voorzitter van het bestuur. In 2019 is de heer Van de Kuilen leidinggevend voorzitter.

Per 1 april 2019 vertrekt de heer De Wuffel uit het bestuur. Mevrouw R. van Ewijk is per 1 april 2019 benoemd tot bestuurder en tevens gekozen tot werkgeversvoorzitter.

Compliance officer

Het bestuur voert sinds 2009 zelf zijn compliance werkzaamheden uit. De leidinggevend voorzitter fungeert als compliance officer. In 2018 was dat de heer De Wuffel. In 2019 is dat de heer Van de Kuilen.

Transparantiedocument

Het transparantiedocument, vanaf 2018 genaamd "hoe werkt het pensioenfonds", beschrijft het bestuur hoe het pensioenfonds zijn organisatie heeft ingericht. Het transparantiedocument is voor het laatst herzien in april 2019 en staat op de website van het pensioenfonds <https://www.pensioenkappers.nl/wp-content/uploads/201904109-Transparantiedocument-Kappers-2019.pdf>

3.3.2 Vergaderingen en overige bijeenkomsten

Het bestuur vergaderde in 2018 elf keer: zes algemene bestuursvergaderingen, vier bestuursvergaderingen toegespitst op vermogensbeheer en één extra bestuursvergadering over de toekomstbestendigheid van het pensioenfonds.

In januari, april en oktober kwam het bestuur bij elkaar voor themabijeenkomsten. Tijdens deze themadagen is gesproken over de zelfevaluatie van het bestuur, de doelstellingen van het bestuur voor 2018, de ALM-studie, IT-risico's, risicoanalyses van de nieuwe uitbestedingspartners, risicobeheer en de bestuurlijke inrichting als gevolg van IORP II (Institutions for Occupational Retirement Provision directive), nieuwe wet- en regelgeving voor pensioenfonds.

Het bestuur vergaderde in juni en oktober 2018 met sociale partners over de financiële positie van het pensioenfonds, over het herstelplan, de uitkomsten van de haalbaarheidstoets, de toekomstbestendigheid, de mogelijke inkoop van VPL-rechten, de automatische waardeoverdracht van kleine pensioenaanspraken en de premie voor 2019.

3.3.3 Bestuurlijke voorbereidingscommissies

In verband met de vele taken van het bestuur heeft het pensioenfonds een aantal bestuurlijke voorbereidingscommissies ingesteld. Deze commissies bereiden de besluitvorming door het bestuur voor. Voor de verdere uitvoering van besluiten kan een specifiek mandaat aan de commissies worden verleend. De leden van de bestuurlijke voorbereidingscommissies kunnen zich laten bijstaan door externe deskundigen.

Voorzittersoverleg

Het voorzittersoverleg van het pensioenfonds bestaat uit twee leden, te weten de werkgeversvoorzitter en de werknemersvoorzitter van het bestuur. Het voorzittersoverleg vergaderde in 2018 tien keer. Het voorzittersoverleg was op 31 december 2018 als volgt samengesteld:

- de heer G.E. van de Kuilen, werknemersvoorzitter (vanaf 18 juli 2018);
- de heer C.Th. de Wuffel, werkgeversvoorzitter.

Het voorzittersoverleg heeft de volgende bevoegdheden:

- a. Vaststellen van de agenda en het procesmatig voorbereiden van de bestuursvergadering;
- b. Controleren of de gemaakte afspraken in de door het fonds en de administrateur overeengekomen dienstverleningsovereenkomst door de administrateur worden nagekomen;
- c. Het aansturen van de bestuursadviseurs van het fonds.

Het voorzittersoverleg is op grond van het huishoudelijk reglement in ieder geval bevoegd tot het nemen van beslissingen ten aanzien van de volgende onderwerpen:

- a. Laten verrichten van aanvullende werkzaamheden door de administrateur, actuaire, accountant of anderen, waarbij de voorzitters een gezamenlijk mandaat hebben tot een bedrag van € 10.000,-;
- b. Individuele casuïstiek met betrekking tot de interpretatie van het reglement, mits de werknemersvoorzitter en de werkgeversvoorzitter tot een eensluidend besluit komen. Indien de werknemersvoorzitter en werkgeversvoorzitter niet tot een eensluidend besluit komen, leggen zij de betreffende casus aan het bestuur voor;
- c. Individuele casuïstiek met betrekking tot het afwijken van de incassoprocedure.

Als gevolg van de aanpassing van de bestuursinrichting op IORP II wordt het voorzittersoverleg in de loop van 2019 voortgezet als agendaoverleg. De beslissingsbevoegdheid ten aanzien van individuele casuïstiek (zie b en c hierboven) en de voorbereiding van wijzigingen van pensioenbeleidsdocumenten wordt daarbij overgedragen aan de pensioen- en communicatiecommissie.

Bestuurlijke voorbereidingscommissie vermogensbeheer

De bestuurlijke voorbereidingscommissie vermogensbeheer (BVVB) was op 31 december 2018 als volgt samengesteld:

- de heer G.L. Sirks;
- de heer C.Th. de Wuffel.

Per 1 april 2019 neemt de heer De Vries de plek van de heer De Wuffel in de BVVB over.

De BVVB heeft op grond van het huishoudelijk reglement de volgende bevoegdheden:

- a. Voorbereiden van vergaderstukken en het doen van voorstellen aan het bestuur met betrekking tot het beleggingsbeleid;
- b. Vaststellen van de agenda van de bestuursvergadering Vermogensbeheer;
- c. Controleren of het door het fonds aan de vermogensbeheerders verleende mandaat en de service level agreements door de vermogensbeheerders worden nagekomen.

De BVVB is op grond van het huishoudelijk reglement in ieder geval bevoegd tot het nemen van beslissingen ten aanzien van het laten verrichten van aanvullende werkzaamheden door de vermogensbeheerders of derden ten behoeve van een voor te bereiden agendapunt. Indien er financiële consequenties voortvloeien uit deze werkzaamheden vraagt de BVVB hiervoor vooraf een specifiek budget aan het bestuur.

De BVVB vergaderde in 2018 vier keer en had één sessie over de uitbestedingsrisicoanalyse van KASBANK.

Bestuurlijke voorbereidingscommissie jaarverslag

De bestuurlijke voorbereidingscommissie jaarverslag (BVJ) was op 31 december 2018 als volgt samengesteld:

- mevrouw K. Boekhorst;
- de heer G.E. van de Kuilen.

De BVJ heeft op grond van het huishoudelijk reglement de volgende bevoegdheden:

- a. Bespreken van zowel de inhoud als de layout van het jaarverslag;
- b. Voorbereiden van vergaderingen en het doen van voorstellen aan het bestuur met betrekking tot het jaarwerk;
- c. Doen van voorstellen aan het bestuur over het offertetraject met betrekking tot de benodigde werkzaamheden voor de controle en certificering van het jaarverslag;
- d. Controleren van de verrichte werkzaamheden door de actuaire en de accountant.

De BVJ vergaderde in 2018 vier keer.

Als gevolg van de aanpassing van de bestuursinrichting op IORP II wordt de BVJ per 1 juli 2019 opgesplitst. De teksten van het jaarverslag komen in het takenpakket van de pensioen- en communicatiecommissie. De monitoring van het jaarwerkproces en -planning komt onder het takenpakket van de agendacommissie.

Bestuurlijke voorbereidingscommissie communicatie

De bestuurlijke voorbereidingscommissie communicatie (BVC) was op 31 december 2018 als volgt samengesteld:

- mevrouw K. Boekhorst;
- de heer E.P. de Vries.

De BVC heeft op grond van het huishoudelijk reglement de volgende bevoegdheden:

- a. Voorbereiden van vergaderingen en het doen van voorstellen aan het bestuur met betrekking tot het communicatiebeleid en de communicatie-uitingen van het pensioenfonds;
- b. Toezien op de uitvoering van het communicatiejaarplan en voeren van operationeel overleg met de administrateur en derden;
- c. Aansturen van de communicatieadviseur van het fonds.

Voor de uitvoering van het communicatiebeleid wordt jaarlijks een budget vastgesteld in het communicatieplan.

De BVC vergaderde in 2018 vier keer.

Als gevolg van de aanpassing van de bestuursinrichting op IORP II wordt de BVC per 1 april 2019 voortgezet als pensioen- en communicatiecommissie. De beslissingsbevoegdheid ten aanzien van individuele casuïstiek (pensioenuitvoering en incasso) wordt daarbij overgenomen van het voorzittersoverleg en de teksten van het bestuursverslag worden overgenomen van de BVJ. De commissie wordt als gevolg van de verzwaring van het takenpakket uitgebreid met een derde bestuurslid

Bestuurlijke voorbereidingscommissie risicomanagement

De bestuurlijke voorbereidingscommissie risicomanagement (BVRM) was op 31 december 2018 als volgt samengesteld:

- de heer E.P. de Vries;
- de heer H. Roeten (tot en met september 2018 was dit de heer G.E. van de Kuilen).

De BVRM heeft op grond van het huishoudelijk reglement de volgende bevoegdheden:

- a. Voorbereiden en bestuurlijk beheren van het integrale risicomanagementsysteem;
- b. Voorbereiden van vergaderstukken en het doen van voorstellen aan het bestuur met betrekking tot het risicobeleid;
- c. Bespreken en beoordelen van de jaarlijkse ISAE rapportages en risicorapportages van uitbestede partijen.

De BVRM is bevoegd tot het nemen van beslissingen ten aanzien van het laten verrichten van aanvullende werkzaamheden door de risicomanager of de risk controller ten behoeve van het integraal risicomanagement. Indien er financiële consequenties voortvloeien uit deze werkzaamheden vraagt de BVRM hiervoor vooraf een specifiek budget aan het bestuur.

De BVRM vergaderde in 2018 vier keer.

Als gevolg van de aanpassing van de bestuursinrichting op IORP II wordt de BVRM per 1 juli 2019 omgevormd naar risicocommissie. De voorzitter van de risicocommissie wordt sleutelfunctiehouder risico. Voor de vervulling van haar taken wordt de risicocommissie ondersteund door een externe partij.

Stuurgroep transitie pensioenuitvoering

In 2016 is een stuurgroep transitie opgericht als gevolg van het beëindigen van de dienstverlening van Syntus Achmea Pensioenbeheer. De stuurgroep heeft de voorbereiding verzorgd van het offertetraject, de implementatie bij AGH, de transitie van SAPB naar AGH en de exit bij SAPB. Het bestuur heeft Mastermind aangesteld als extern projectleider voor de transitie.

In de stuurgroep zitten de heer C.Th. de Wuffel, de heer R.A.J. Lahoye (tot 1 mei 2018) en mevrouw K. Boekhorst. De stuurgroep is in 2018 zeven keer bij elkaar gekomen. Het bestuur heeft voor de transitie een begroting opgesteld en dit als budget aan de stuurgroep verstrekt. De stuurgroep is per 1 juli 2018 opgeheven na afronding van de transitie.

Werkgroep implementatie pensioenuitvoering

Op 4 september 2018 besloot het bestuur een werkgroep implementatie pensioenuitvoering in te stellen voor het monitoren en controleren van de implementatie van de pensioenuitvoering. In de werkgroep zitten de heer C.Th. de Wuffel, de heer G.E. van de Kuilen en mevrouw K. Boekhorst. De werkgroep is in 2018 drie keer bij elkaar gekomen en wordt in 2019 gecontinueerd. Het bestuur heeft voor de implementatie een begroting opgesteld en dit als budget aan de werkgroep implementatie verstrekt.

3.4 De Raad van Toezicht

De raad van toezicht is als intern toezichtsorgaan belast met het toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Het orgaan onderhoudt een actieve dialoog met het bestuur. Het is belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad van toezicht legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. De raad van toezicht betreft in zijn toezicht de naleving door het fonds van normen uit de Code Pensioenfondsen.

De raad van toezicht vergaderde in 2018 vier keer. Daarnaast vergaderde de raad van toezicht tweemaal gezamenlijk met het bestuur en tweemaal gezamenlijk met het verantwoordingsorgaan. Tijdens vier bestuursvergaderingen en twee themadagen waren leden van de raad van toezicht als toehoorder aanwezig.

De raad van toezicht doet in hoofdstuk 11 verslag van zijn bevindingen over 2018.

3.5 Het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan heeft als taak een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid en over de beleidskeuzes voor de toekomst. Daarnaast is het verantwoordingsorgaan bevoegd om het bestuur te adviseren over tien, in de Pensioenwet genoemde, besluiten.

Het verantwoordingsorgaan vergaderde in 2018 drie keer. Daarnaast vergaderde het verantwoordingsorgaan tweemaal gezamenlijk met het bestuur en tweemaal gezamenlijk met de raad van toezicht.

Het verantwoordingsorgaan doet in hoofdstuk 11 verslag van zijn bevindingen over 2018.

3.6 Uitbestede werkzaamheden

3.6.1 Pensioenbeheer

Uitvoeringsorganisatie pensioenbeheer

De heer E.W. Martens, directeur AGH (tot 1 april 2019)

De heer R.G.M. van Bergen, plaatsvervangend directeur AGH

Het pensioenfonds heeft voor de uitvoering van het pensioenbeheer met ingang van 1 januari 2018 een overeenkomst voor drie jaar met een opzegtermijn van zes maanden afgesloten met AGH. Na afloop van de looptijd van drie jaar wordt de overeenkomst voortgezet voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 12 maanden.

AGH rapporteerde vanaf mei 2018 elke twee weken aan het bestuur over het verloop van de werkvoorraad en de status van de premie incasso. Deze rapportages werden zowel besproken in het voorzittersoverleg als in de stuurgroep transitie en later de werkgroep implementatie. Daarnaast rapporteert AGH vanaf Q3 2018 op kwartaalbasis een SLA en een niet Financiële Risicorapportage. In gezamenlijkheid met de andere klanten van AGH is een nieuw raamwerk voor een SLA-rapportage opgesteld. AGH gaat op basis van dit raamwerk de SLA-rapportage aanpassen. Als onderdeel van de afgesproken verbeteringen wordt de niet Financiële Risicorapportage verbeterd.

AGH heeft een ISAE 3402 rapportage over 2018 geleverd. Tijdens de controleperiode is de voortgang op de bevindingen en de acties in drie sessies door AGH toegelicht. Het pensioenfonds heeft geconcludeerd dat de interne beheersing van voldoende niveau is om een betrouwbare administratie te kunnen waarborgen.

3.6.2 Vermogensbeheer

Vermogensbeheer

De heer C. Splint, BMO GAM B.V.

Het bestuur heeft voor de uitvoering van het vermogensbeheer een overeenkomst voor onbepaalde tijd afgesloten met BMO GAM B.V. De overeenkomst kent een opzegtermijn van drie maanden voor het pensioenfonds en een opzegtermijn van zes maanden voor BMO GAM B.V..

Fiduciair Manager

De heer H. Fortuyn, BMO GAM B.V.

Het pensioenfonds ontving in 2018 elke maand en elk kwartaal van BMO GAM B.V. rapportages met betrekking tot vermogensbeheer en vastgoedbeheer en elk kwartaal een risicorapportage. Het pensioenfonds ontving ook elk kwartaal rapportages over Maatschappelijk Verantwoord Beleggen en over compliance. Deze rapportages werden in de bestuursvergaderingen vermogensbeheer besproken.

Vastgoedbeheer

Mevrouw J. Heere, Syntrus Achmea Real Estate & Finance

Het pensioenfonds heeft voor de uitvoering van het vastgoedbeheer een overeenkomst voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van een jaar afgesloten met Syntrus Achmea Real Estate & Finance. De overeenkomst ging in op 1 januari 2012.

Het pensioenfonds ontving in 2018 elk kwartaal van Syntrus Achmea Real Estate & Finance rapportages met betrekking tot het hypotheekfonds en de vastgoedfondsen. Deze rapportages werden door BMO in de totaalrapportage verwerkt en in de bestuursvergaderingen besproken.

Beleggingsadministratie

De financiële beleggingsadministratie van het pensioenfonds is uitbesteed aan KASBANK N.V..

3.6.3 Bestuursondersteuning

Uitvoeringsorganisatie bestuursondersteuning

De bestuursondersteuning is ondergebracht bij Actor Bureau voor sectoradvies. Het pensioenfonds heeft voor de uitvoering van de bestuursondersteuning een overeenkomst voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van een jaar afgesloten met Actor.

Bestuursondersteuning

De heer P.A.M.J. Spauwen, Actor Bureau voor sectoradvies

Mevrouw C.L. Oostendorp, Actor Bureau voor sectoradvies

Mevrouw L. Warringa, Actor Bureau voor sectoradvies (tijdelijk, vanaf 1 juli 2018).

Naast de bestuursondersteuning wordt door het bestuur ook gebruik gemaakt van de juridische ondersteuning van Actor. Hiervoor is een addendum op de overeenkomst gesloten. Op incidentele basis worden de compliance adviseur van Actor ingezet.

3.7 Controle, ondersteuning en advies

Het pensioenfonds heeft zich in 2018 bij zijn werkzaamheden laten controleren, ondersteunen en adviseren door de volgende partijen:

Adviserend actuaris

De heer G. van Spellen AAG, Achmea Pensioenservices

Certificerend actuaris

Mevrouw A. Plekker AAG, Tower Watson Netherlands B.V.

Controlerend onafhankelijk accountant

De heer drs. L.H.J. Oosterloo RA, PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Actuarieel Consultant

De heer drs. J. Koopmans AAG, Lane Clark & Peacock Netherlands B.V. (haalbaarheidstoets en ALM)

Adviseur Risicomanagement

De heer R. Meulenbroek, Achmea Pensioenservices (tot 1 juli 2019)
Mevrouw E. van de Kerkhof, Achmea Pensioenservices (tot 1 juli 2019)
De heer F. van Rijn, Tower Watson Netherlands B.V. (vanaf 1 juli 2019)

Projectleider transitie / implementatie pensioenadministratie

De heer K. Haakma, Mastermind
Mevrouw K. Cramer, Mastermind
De heer H. Uyan, Mastermind

3.8 Toezichthouders

Twee toezichthouders zijn belast met het toezicht op pensioenfondsen. Dit zijn de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en De Nederlandse Bank (DNB).

3.8.1 AFM

De AFM is als toezichthouder belast met het bevorderen van een zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten, waaronder het bewaken van de informatie die pensioenfondsen verschaffen ten aanzien van juistheid en begrijpelijkheid.

Onderzoeken

In 2018 voerde de AFM geen onderzoeken uit bij het pensioenfonds.

Tijdige verzending UPO'S

Alle deelnemers ontvingen voor 1 juli een uniform pensioenoverzicht (UPO), met uitzondering van de deelnemers waarvan de werkgever geen loongegevens over 2017 had aangeleverd. Zij ontvingen een brief van het pensioenfonds dat er geen actueel UPO opgesteld kon worden.

Pensioenfonds is transparant over kosten

Het bestuur van het pensioenfonds vindt transparantie over kosten van groot belang. Het bestuur liet een benchmarkrapport opstellen en vergeleek haar kosten met andere benchmarkrapporten en cijfers van DNB. Ook in het jaarverslag besteedt het bestuur ruim aandacht aan dit onderwerp in hoofdstuk 5.

Hoogte en risico's van pensioen

Het bestuur van het pensioenfonds wil graag transparant zijn over de risico's van pensioen. De risicohouding van het pensioenfonds is openbaar en beschikbaar via de website van het pensioenfonds. In de communicatie naar deelnemers is het pensioenfonds eerlijk en transparant over de kans op een verlaging van het pensioen.

Pensioen 1-2-3

Het pensioenfonds heeft op de website het pensioen 1-2-3 staan: <https://www.pensioenkappers.nl/pensioen-123/laag-1>. Hierin krijgt de werknemer gelaagd informatie over de pensioenregeling. Laag 1 betreft een samenvatting van de pensioenregeling, in laag 2 is meer informatie over alle onderwerpen te vinden en in laag 3 zijn alle regels en het beleid van het pensioenfonds opgenomen. Als gevolg van de transitie van de pensioenuitvoering konden de nieuwe deelnemers in 2018 niet allemaal binnen drie maanden hun Pensioen 1-2-3 ontvangen. Het pensioenfonds heeft de AFM hierover in april 2019 geïnformeerd voorzien van een analyse waaruit blijkt dat de tijdigheid verbeterd is.

Gegevensaanlevering mijnpensioenoverzicht.nl

In februari 2018 meldde Stichting Pensioenregister dat het pensioenfonds niet alle wettelijke vereiste gegevens had aangeleverd voor mijnpensioenoverzicht.nl. Het pensioenfonds deed hierover een melding aan de AFM. De reden dat de benodigde gegevens niet tijdig waren aangeleverd, was dat Syntrus Achmea Pensioenbeheer niet meer in staat was om de benodigde gegevens aan te leveren en AGH de transitiebestanden eerst moest prepareren voordat de gegevens aangeleverd konden worden. De gegevens zijn op 15 maart 2018 alsnog bij Stichting Pensioenregister aangeleverd.

Prijsvergelijker

Op de website van het pensioenfonds staat een Pensioenvergelijker:
<https://www.pensioenkappers.nl/wpcontent/uploads/20180119-Pensioenvergelijker-Kappers-per-1-januari-2018.pdf>.
Hiermee kan de werknemer de pensioenregeling van het pensioenfonds vergelijken met een andere pensioenregeling, bijvoorbeeld wanneer een keuze over een waardeoverdracht gemaakt moet worden.

3.8.2 DNB

DNB is als toezichthouder belast met prudentieel toezicht. Dit toezicht richt zich op de financiële stevigheid van financiële ondernemingen en dus ook op pensioenfondsen. Doel is bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector. Het pensioenfonds informeert DNB over alle wijzigingen in statuten, reglementen en in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Tevens legt het pensioenfonds jaarlijks uiterlijk 30 juni het jaarverslag en de daarbij behorende verslagstaten ter beoordeling aan DNB voor. Elke maand en elk kwartaal rapporteert het pensioenfonds aan DNB over zijn financiële positie en eenmaal per jaar over het herstelplan. Ook wordt over de uitkomsten van de (aanvangs)haalbaarheidstoets aan DNB gerapporteerd. Tot slot worden benoemingen van bestuursleden en leden van de raad van toezicht vooraf ter toetsing aan DNB voorgelegd.

In 2018 zijn geen boetes door DNB opgelegd. Ook heeft DNB geen aanwijzingen gegeven, geen bewindvoerder aangesteld of bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds gebonden aan toestemming.

Van DNB heeft het pensioenfonds in 2018 brieven ontvangen inzake actuele thema's voor pensioenfondsen. Onderstaand worden de onderwerpen toegelicht waarover het pensioenfonds in 2018 met DNB heeft gecorrespondeerd of gesproken.

Herstelplan

Het herstelplan 2018 is bij DNB ingediend op 16 maart 2018. Op 18 mei 2018 heeft DNB ingestemd met dit herstelplan. Het herstelplan 2019 is op 29 maart 2019 bij DNB ingediend en op 23 mei 2019 heeft DNB ingestemd met dit herstelplan.

Haalbaarheidstoets

Op 20 juni 2018 stuurde het bestuur een brief aan DNB over de uitkomst van de haalbaarheidstoets 2018. Beide normen uit de haalbaarheidstoets werden overschreden. Daarom kondigde het bestuur aan de mogelijkheden te onderzoeken om in 2019 de normen voor de haalbaarheidstoets te herijken. Het onderzoek hiernaar is in 2018 gestart met het doorrekenen van verschillende varianten in het model voor de haalbaarheidstoets. Zodra de uitkomsten van de haalbaarheidstoets 2019 bekend zijn, worden deze varianten in gesprekken met het verantwoordingsorgaan, de raad van toezicht en de sociale partners besproken. Hieraan wordt de discussie over nieuwe normen gekoppeld, zodat deze in overleg met de verschillende fondsorganen en sociale partners kunnen worden vastgesteld.

Toetsing bestuursleden

In februari 2018 is het voorgenomen besluit van het bestuur om de heer H. Roeten te benoemen als bestuurslid ter toetsing aan DNB voorgelegd. DNB heeft op basis van de informatie die werd toegezonden en een eigen aanvullend onderzoek vastgesteld dat de heer Roeten geschikt is voor de functie van bestuurder. Op 27 maart 2018 is dit besluit door DNB schriftelijk kenbaar gemaakt aan het bestuur, waardoor de heer Roeten in de bestuursvergadering op 10 april 2018 formeel benoemd kon worden per 1 mei 2018.

Als gevolg van het aftreden van de heer R.A.J. Lahoye als werknemersvoorzitter moest in 2018 uit de geleding van werknemers en pensioengerechtigden een nieuwe werknemersvoorzitter worden voorgedragen. De heer Van de Kuilen werd voorgedragen door de bestuursleden uit de geleding van werknemers en pensioengerechtigden en op 2 juli 2018 ter toetsing aan DNB voorgelegd. Op 18 juli 2018 informeerde DNB het bestuur dat zij instemmen met de benoeming van G.E. van de Kuilen tot werknemersvoorzitter.

Als gevolg van het aftreden van de heer C.Th. de Wuffel per 27 maart 2019, droeg de ANKO mevrouw R. van Ewijk voor als kandidaat. Na het doorlopen van de procedure werd mevrouw Van Ewijk op 14 februari 2019 ter toetsing aan DNB voorgelegd. DNB heeft op 25 maart 2019 ingestemd van mevrouw Van Ewijk tot werkgeversvoorzitter.

Transitie Pensioenuitvoering

DNB volgt het transitieproces van de pensioenuitvoering. Het bestuur voerde op 9 april 2018 en 10 september 2018 een mondeling overleg met DNB over de transitie. DNB deed een onderzoek naar de beheerste uitbesteding van de pensioenadministratie en informeerde het bestuur op 20 juli 2018 over de bevindingen. Op verzoek van DNB heeft het bestuur op 1 oktober 2018 een reflectiedocument verzonden, waarin het bestuur terugblijkt op de selectie en vooruit kijkt op de actuele situatie en daarbij een stappenplan formuleert. Het bestuur stelde daarnaast een plan van aanpak op voor aanbevelingen naar aanleiding van de bevindingen uit het onderzoek naar de beheerste uitbesteding. Het bestuur rapporteert over de voortgang van dit plan met DNB. Op 13 februari 2019 informeerde DNB het pensioenfonds dat zij een geactualiseerd plan van aanpak verwacht en dit elke zes weken wil monitoren. Op 27 maart 2019 werd het plan van aanpak in een persoonlijk gesprek met DNB besproken. Op 23 april 2019 heeft DNB een brief verzonden over de verwachtingen van DNB in verband met de financiële situatie AGH. Op 15 mei 2019 heeft het bestuur deze brief beantwoord en afgesproken in gesprek te blijven met DNB over de pensioenuitvoering.

Toekomstbestendigheid pensioenfonds

Op 7 juni 2017 meldde DNB aan het bestuur dat zij een verhoogde kwetsbaarheid van de toekomstbestendigheid van het pensioenfonds zien. DNB verzocht het bestuur om een toekomstplan op te stellen. Het bestuur heeft DNB op 29 augustus 2017 een reactie toegezonden. In een persoonlijk gesprek met DNB op 15 december 2017 is de visie van het bestuur toegelicht en de afspraak gemaakt om in 2018 de toekomstbestendigheid verder uit te werken en te blijven monitoren.

Op 21 december 2018 gaf het bestuur een update aan DNB in de vorm van een SWOT-analyse, kantelpunten en beheersmaatregelen. Dit wordt in 2019 gebruikt voor verdere monitoring van de toekomstbestendigheid.

IORP II

Per 13 januari 2019 is de IORP II richtlijn in werking getreden. Op 10 juli 2018 deed DNB een uitvraag naar de status van de implementatie van IORP II. De vragenlijst werd op 27 september 2018 aan DNB geretourneerd. In voorbereiding op het persoonlijk gesprek op 27 maart 2019 stuurde DNB het bestuur op 14 januari 2019 een nieuwe vragenlijst over de implementatie van IORP II. De beantwoording werd op 7 maart 2019 aan DNB toegezonden. Op 16 mei 2019 heeft DNB een vervolgvraag gesteld.

Risico-inventarisatie strategische risico's

Op 28 januari 2019 startte DNB een onderzoek naar de visie & strategie van het pensioenfonds aan de hand van een risico-inschatting op tien strategische risico's. De risico-inschatting is op 27 maart 2019 in een persoonlijk gesprek met DNB besproken.

Niet financiële risico's

Op juli 2018 verzocht DNB het bestuur om een vragenlijst te beantwoorden over de niet financiële risico's. Het bestuur heeft de ingevulde vragenlijst op 31 juli 2018 aan DNB teruggezonden.

4. Bestuur & beleid

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk doet het bestuur verslag van de wijze waarop gereageerd is op de veranderende wet- en regelgeving, geeft het een toelichting op het uitgevoerde beleid en wordt ingegaan op het eigen functioneren. Het beleggingsbeleid, communicatiebeleid en risicobeleid zijn in separate hoofdstukken opgenomen.

4.2 Participatie in speelveld

De wet- en regelgeving waar pensioenfondsen mee te maken hebben, is voortdurend in ontwikkeling. Het bestuur en de sociale partners volgen de ontwikkelingen en bereiden zich voor op mogelijke veranderingen. Zij proberen op diverse manieren aandacht te vragen voor de gevolgen die veranderingen in wet- en regelgeving hebben voor het pensioenfonds. Zij brengen de specifieke kenmerken van het pensioenfonds onder de aandacht bij de beleidsmakers.

Nieuw pensioenstelsel

Het kabinet wil dat iedereen gelijktijdig in 2020 overstapt naar een nieuw pensioenstelsel. Op 20 november 2018 zijn de onderhandelingen over een pensioenakkoord tussen werkgevers, werknemers en overheid echter stukgelopen. In het gezamenlijk persbericht noemden zij het gebrek aan structurele oplossingen voor problemen als AOW, ZZP-pensioen, zware beroepen en rekenrente als reden om te stoppen met praten.

Op 1 februari 2019 stuurde Minister Koolmees een brief aan het kabinet over de vernieuwing van het pensioenstelsel. Hij is van mening dat hervormingen van het pensioenstelsel noodzakelijk zijn en blijft inzetten op afschaffen van de doorsneepremie en introductie van persoonlijke pensioenpotjes. In de brief worden de volgende vernieuwingen genoemd:

- 1) De doorsneepremie verdwijnt. Het kabinet maakt een wettelijk transitiekader voor decentrale omgangsmaatregelen en verder onderzoek is noodzakelijk;
- 2) Premiereregelingen worden toegankelijker;
- 3) Life cycle beleggen krijgt meer mogelijkheden;
- 4) De rechten/voorzieningen in bestaande regelingen worden makkelijker omgezet naar persoonlijk pensioenpotjes door een gestandaardiseerd waarderingkader;
- 5) Maximaal 10% van het pensioenvermogen mag in één keer op de pensioendatum worden opgenomen, bijvoorbeeld aflossing van de hypotheekschuld;
- 6) Communicatie wordt belangrijker. Bijvoorbeeld om meer en beter inzicht te geven in de eigen pensioenvermogens;
- 7) Witte vlekken moeten verdwijnen; iedereen moet een aanvullend pensioen opbouwen;
- 8) De dekking van nabestaandenpensioen moet aan voorwaarden gaan voldoen en wordt verder onderzocht;
- 9) Er wordt nader onderzoek gedaan naar de koppeling tussen pensioenleeftijd en levensverwachting;
- 10) Er is een nieuwe commissie parameters benoemd.

De vakbonden reageerden boos op de brief van de Minister. De Minister deed namelijk geen toezeggingen op de punten die in november 2018 leidden tot het stuklopen van de onderhandelingen over het pensioenakkoord. De bonden verwijten het kabinet dat zij weigert geld uit te trekken voor de vernieuwing van het pensioenstelsel.

Het bestuur blijft de ontwikkelingen rond de vernieuwing van het pensioenstelsel nauwgezet volgen. Sociale partners nemen deze ontwikkelingen mee in hun Werkgroep Toekomst.

Verhoging AOW- en pensioenleeftijd

De AOW-leeftijd gaat in 2022 verder omhoog naar 67 jaar en 3 maanden. De fiscale pensioenrichtleeftijd voor aanvullende pensioenen gaat in 2018 omhoog naar 68 jaar. Deze pensioenrichtleeftijd is een rekenleeftijd. Daarmee wordt de jaarlijkse maximaal toegestane fiscale pensioenopbouw berekend. Omdat het pensioenfonds de maximale fiscale mogelijkheden gebruikt, moesten de sociale partners in 2017 een besluit nemen over een aanpassing van de pensioenregeling. Zij besloten de opbouw fiscaal maximaal te houden en de pensioenleeftijd per 1 januari 2018 te verhogen naar 68 jaar. Het bestuur besloot vervolgens om de opgebouwde aanspraken op pensioenleeftijd 67 jaar te herrekenen naar de nieuwe pensioenleeftijd van 68 jaar omdat het hanteren van één leeftijd administratief eenvoudiger is. Uiteraard blijft het mogelijk om eerder met pensioen te gaan. Per 1 januari 2018 zijn alle pensioenaanspraken (opgebouwd en op te bouwen) op pensioenleeftijd 68 jaar gebracht.

Wet waardeoverdracht kleine pensioenen

Op 19 maart 2018 is de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen aangenomen. Met deze Wet vervalt het recht van het pensioenfonds om een klein pensioen twee jaar na uitdiensttreden af te kopen. Het recht van een slaper om zijn kleine pensioen 2,5 jaar na uitdiensttreden af te kopen vervalt. Ook het recht van het pensioenfonds om een klein pensioen op pensioendatum af te kopen, geldt alleen nog na instemming van de deelnemer.

Nieuw is de automatische waardeoverdracht van kleine pensioenaanspraken tussen de € 2 en de afkoopgrens (2019: € 484,09). Kleine pensioenen van minder dan € 2 vervallen met deze Wet aan het pensioenfonds. Het bestuur gaat zowel met de sociale partners als met de pensioenuitvoerder in gesprek over een nieuw (uitvoerbaar) beleid voor kleine pensioenen.

Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

De Algemene Verordening Gegevensbescherming verwijst naar de Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens. Deze verordening is op 25 mei 2018 in werking getreden. Het pensioenfonds heeft een privacybeleid en een privacyverklaring opgesteld. Het privacybeleid is een intern document waarin de uitgangspunten staan beschreven waarbinnen het privacymanagement van het pensioenfonds is vormgegeven. Zo geeft het privacybeleid aan waar binnen de organisatie de verantwoordelijkheden en uitvoerende taken met betrekking tot het privacymanagement zijn belegd. Ook wordt in het privacybeleid vastgelegd welke verwerkingsdoelen van toepassing zijn op de verwerking van persoonsgegevens. De privacyverklaring beschrijft hoe het pensioenfonds omgaat met persoonsgegevens van haar deelnemers. Het pensioenfonds wil een adequate bescherming voor de persoonsgegevens van deelnemers realiseren en consistente privacy principes waarborgen. De privacyverklaring is openbaar en beschikbaar via de website van het pensioenfonds.

IORP II

Op 13 januari 2017 trad de herziene IORP-richtlijn in werking. EU-lidstaten hadden 2 jaar de tijd om de richtlijn om te zetten in nationale wetgeving. Pensioenfondsen moesten uiterlijk op 13 januari 2019 voldoen aan de nieuwe regels. De wijzigingen hebben betrekking op informatieverstrekking, governance, grensoverschrijdende collectieve waardeoverdracht en toezicht. Ten aanzien van de informatieverstrekking worden het pensioen 1-2-3 en het UPO uitgebreid met meer informatie en er wordt een uniforme rekenmethodiek ingevoerd voor scenariobedragen. Ten aanzien van de governance zijn de belangrijkste wijzigingen:

- Aanvullende regels voor het risicobeheer waaronder driejaarlijks een eigenrisicobeoordeling;
- Een sleutelfunctie risicobeheer, interne audit en actuariële inrichten;
- Het beloningsbeleid moet in overeenstemming zijn met de werkzaamheden, het risicoprofiel, de doelstellingen, het langetermijnbelang, de financiële stabiliteit en de prestaties van het pensioenfonds als geheel, en draagt bij aan een deugdelijk, prudent en doeltreffend bestuur van het pensioenfonds;
- Een aanscherping van het uitbestedingsbeleid;
- In de verklaring inzake beleggingsbeginselen opnemen op welke wijze rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen;

In paragraaf 4.5.1 geeft het bestuur een toelichting op de implementatie van deze nieuwe richtlijn.

4.3 Gevoerd beleid

Deze paragraaf beschrijft het beleid van het pensioenfonds en de wijze waarop ingespeeld is op wijzigingen in wet- en regelgeving. Een beschrijving van de volledige pensioenregeling is opgenomen in hoofdstuk 10.

4.3.1 Toeslagenbeleid

Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre de ingegane pensioenen en de opgebouwde pensioenaanspraken verhoogd kunnen worden door het verlenen van een toeslag. Dit is alleen mogelijk voor zover de beschikbare financiële middelen van het pensioenfonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaten. Het bestuur moet rekening houden met de strikte eisen die de wet aan de dekkingsgraad van het pensioenfonds stelt voordat geïndexeerd kan worden. Het besluit van het bestuur vindt mede plaats op basis van advies van de adviserend actuaaris.

Het bestuur heeft de ambitie om jaarlijks per 1 oktober een toeslag te verlenen voor alle groepen (deelnemers, slapers en pensioengerechtigden) op basis van de stijging van de CBS-consumentenprijsindex. Uitgangspunt is dat de ruimte die de wet biedt voor toeslagverlening, zoveel mogelijk benut wordt. Dit is echter geen automatisme; actuele ontwikkelingen kunnen aanleiding zijn om hiervan af te wijken.

Onder een beleidsdekkingsgraad van 110% mag geen toeslag worden verleend. Er was dus geen ruimte voor verhoging van de pensioenen. Omdat het bestuur verwacht dat er komende jaren geen toeslag verleend kan worden is op het jaarlijks pensioenoverzicht opgenomen: "Ook de komende jaren kunnen wij uw pensioen waarschijnlijk niet of niet helemaal verhogen. Misschien moeten we uw pensioen verlagen."

4.3.2 Kortingsbeleid

Uit het herstelplan kan blijken dat er maatregelen nodig zijn om ervoor te zorgen dat het vermogen aan het einde van de herstelperiode het niveau van het vereist eigen vermogen bereikt. Zoals in het crisisplan beschreven, is één van de maatregelen het verlagen van de opgebouwde (en mogelijk al in uitkering zijnde) pensioenaanspraken. Het bestuur smeert eventuele verlagingen uit over de maximaal toegestane periode van 10 jaar. Jaarlijks wordt de financiële situatie opnieuw beoordeeld aan de hand van een nieuw herstelplan en wordt de benodigde verlaging opnieuw berekend.

Als het fonds zich vijf jaar lang in een situatie van dekkingstekort bevindt, zijn er maatregelen nodig. Er is sprake van een dekkingstekort als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkinggraad. Eén van de maatregelen is het (onvoorwaardelijk) verlagen van de opgebouwde (en mogelijk al in uitkering zijnde) pensioenaanspraken. Bij een totaal benodigde onvoorwaardelijke korting lager of gelijk aan 3,0% wordt deze in één jaar doorgevoerd. Indien de benodigde onvoorwaardelijke korting hoger is dan 3,0%, dan kan de korting over een langere periode worden uitgesmeerd.

Zowel uit de actualisatie van het herstelplan per 1 januari 2018 als per 1 januari 2019 bleek dat het pensioenfonds binnen de wettelijke hersteltermijn van 10 jaar kan herstellen. Een korting van de pensioenen was daardoor in 2018 niet nodig. De verwachting is dat er wel een korting nodig is bij het aflopen van de vijfjaarstermijn voor het bepalen van het MVEV ultimo 2020. In paragraaf 5.2.4 wordt een nadere toelichting gegeven bij het herstelplan.

4.3.3 Premiebeleid

Als blijkt dat de kostendekkende premie voor het volgende jaar hoger dreigt te worden dan de geldende vastgestelde premie, treedt het bestuur zo spoedig mogelijk in overleg met sociale partners. Sociale partners besluiten uiterlijk vóór 1 december of zij de premie voor het volgende jaar verhogen tot het kostendekkende niveau, of dat zij de pensioenovereenkomst zodanig aanpassen dat de op dat moment geldende premie weer kostendekkend is. Als de sociale partners niet vóór 1 december tot besluitvorming zijn gekomen, stelt het bestuur van het fonds de premie voor het volgende jaar op kostendekkend niveau vast.

Het bestuur hanteert voor berekening van de kostendekkende premie de dempingsmethodiek op basis van het verwacht reëel rendement. Het bestuur realiseert zich dat de premie weliswaar kostendekkend is op basis van de afgesproken rekenregels, maar dat dit toch kan betekenen dat de premie te laag is om de toename van de technische voorzieningen mee te financieren. Dit geldt zeker als de rentetermijnstructuur gedaald is sinds het moment dat de premie is vastgesteld. Het bestuur houdt daarom ook de zogenaamde “premie-dekkingsgraad” in de gaten, de verhouding tussen de ontvangen premie en de toename van de technische voorzieningen als gevolg van de met de premie ingekochte rechten.

Met ingang van 2018 is de feitelijke premie 9,0% (inclusief 0,2% VPL-premie). In deze premie zit een aanvullende marge voor een evenwichtiger financieel beleid met een kleinere kans op verlagen en een grotere kans op (toekomstige) verhogingen. In 2019 is de aanvullende marge gehandhaafd en is de premie 9,0% gebleven. De aanvullende marge is vastgelegd in de ABTN. In paragraaf 5.2.2 wordt een nadere toelichting gegeven bij de ontwikkeling en de samenstelling van de premie.

4.3.4 Beleggingsbeleid

In 2018 is een ALM-studie uitgevoerd. Als gevolg van deze studie zijn besluiten genomen over het wijzigen van het strategisch beleggingsbeleid. In hoofdstuk 6 wordt een nadere toelichting op het beleggingsbeleid en de wijzigingen gegeven.

4.3.5 Risicohouding

Het pensioenfonds heeft in overleg met sociale partners en het verantwoordingsorgaan de risicohouding van het pensioenfonds ingevuld. Dit betreft een risicohouding op korte en op lange termijn.

Risicohouding korte termijn

Bij de uitvoering van het feitelijke beleggingsbeleid worden bandbreedtes gehanteerd rondom het strategisch beleid. Het gekozen strategisch beleggingsbeleid leidt tot een vereist eigen vermogen van 19,4% van de technische voorzieningen. De bandbreedtes zijn daarom vertaald naar een bandbreedte rondom het vereist eigen vermogen. De toegestane bandbreedte rondom het vereist eigen vermogen bedraagt 3%-punt naar boven en 3%-punt naar beneden.

Risicohouding lange termijn

Bepalend voor de risicohouding op lange termijn is het pensioenresultaat. Berekend wordt onder 2000 door DNB voorgeschreven scenario's welk bedrag aan pensioen wordt uitgekeerd over de komende 60 jaar. Dit wordt gedeeld door het bedrag dat zou zijn uitgekeerd als altijd was geïndexeerd met de prijsinflatie en nooit was gekort. Het percentage dat hieruit voortvloeit, geeft een indicatie voor de mate waarin het pensioen waardeverloopt is. Bepalend zijn de mediaan (de middelste waarde van de 2000 doorgerekende scenario's) en het zogenaamde slechtweersscenario. Dit is het scenario waarvoor geldt dat in 5% van de gevallen een slechter resultaat wordt bereikt en in 95% een beter resultaat.

Voor de risicohouding op lange termijn heeft het bestuur ondergrenzen vastgesteld. Hierbij heeft het bestuur bewust gekozen voor krappe grenzen om tijdig in overleg te gaan met sociale partners. De ondergrenzen zijn vastgesteld ten aanzien van:

- Het verwachte pensioenresultaat (mediaan) vanuit de situatie dat het pensioenfonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen → ondergrens van 90%;
- Het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkinggraad van het pensioenfonds → ondergrens van 85%.
- Het pensioenresultaat dat kan worden bereikt vanuit de feitelijke dekkinggraad van het pensioenfonds in een slechtweersscenario → maximaal toegestane afwijking ten aanzien van de gekozen grens van 37%.

Met de aanvangshaalbaarheidstoets zijn in 2015 de pensioenresultaten op het aanvangsmoment bepaald. Jaarlijks worden met de haalbaarheidstoets de pensioenresultaten bij de feitelijke financiële positie bepaald.

Indien uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets blijkt dat de ondergrenzen worden overschreden, informeert het bestuur de sociale partners, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan en treedt met hen in overleg om zo nodig tot passende maatregelen te komen. In paragraaf 5.2.5 zijn de uitkomsten van de haalbaarheidstoets 2018 en 2019 opgenomen.

4.3.6 Actuarieel beleid

Per 1 januari 2018 is voor de omzetting van opgebouwde pensioenaanspraken naar pensioenleeftijd 68 jaar een conversiefactor gebruikt. Deze factor bedraagt 5,87% en is in het pensioenreglement opgenomen.

Tot en met 2017 werden de flexibiliserings- en afkoopfactoren jaarlijks getoetst waarbij de factoren werden aangepast indien de rente per 30 september met meer dan 0,5%-punt afweek van de gehanteerde rente of als er een significante wijziging in de sterftekosten plaatsvond. Per 1 januari 2018 zijn de flexibiliserings- en afkoopfactoren eenmalig vastgesteld op basis van de nominale rentetermijnstructuur per 31 december 2017. Dit gebeurde om een zo zuiver mogelijke conversie naar pensioenleeftijd 68 jaar te bewerkstelligen: de conversie van pensioenleeftijd 67 naar 68 en een vervroeging met 1 jaar zijn hierdoor met elkaar in evenwicht. Met ingang van 2019 zijn de flexibiliserings- en afkoopfactoren vastgesteld op basis van de nominale rentetermijnstructuur per 30 september van het voorgaande jaar zodat de factoren op 1 januari 2019 al waren vastgesteld. Deze flexibiliserings- en afkoopfactoren zijn opgenomen in de bijlage bij het pensioenreglement.

4.4 Beleidsdoelstellingen

Op advies van de raad van toezicht stelt het bestuur jaarlijks beleidsdoelstellingen op en evalueert de doelstellingen van het voorgaande jaar.

4.4.1 Beleidsdoelstellingen 2018

In 2018 formuleerde het bestuur onderstaande vier doelstellingen. In januari 2019 evalueerde het bestuur de doelstellingen door het vaststellen van de realisatie in 2018.

Doelstelling: Transitie pensioenadministratie

De transitie van de pensioenadministratie naar AGH afronden. Het bestuur informeert de werkgevers tijdig, volledig en begrijpelijk over de gevolgen van de transitie. Het bestuur streeft naar het voorkomen van klachten tijdens de transitieperiode in 2018. Er worden uitbestedingsrisicoanalyses uitgevoerd voor de nieuwe uitbestedingspartners. Hierbij wordt specifiek aandacht besteed aan het IT-risico.

Realisatie in 2018:

De transitie van de pensioenadministratie van Syntrus Achmea Pensioenbeheer (SAPB) naar Administratiegroep Holland (AGH) is in 2018 afgerond. Voor monitoring van de implementatie van de pensioenadministratie bij AGH is in 2018 een Werkgroep Implementatie gestart. Daarnaast zijn twee overlegorganen met klanten van AGH samengesteld om lopende zaken gezamenlijk op te pakken.

Doelstelling: Communicatie

Het tijdig, realistisch en zorgvuldig communiceren met betrokkenen over de verwachtingen van de financiële situatie van het pensioenfonds.

Realisatie in 2018:

In het communicatiejaarplan voor 2018 is op diverse wijzen aandacht gegeven aan het communiceren over de financiële situatie van het pensioenfonds. Binnen de communicatie-uitingen is hieraan invulling gegeven met nieuwsbrieven aan werkgevers, deelnemers en gepensioneerden, de aanwezigheid op twee kappersevents, specifieke teksten op het Pensioen-123 en op de pensioenoverzichten en in diverse websiteberichten. Daarnaast is tweemaal overleg geweest over de financiële situatie met de sociale partners.

Doelstelling: Toekomstbestendigheid administratiesysteem

De flexibiliteit van het administratiesysteem toetsen op mogelijke nieuwe vormen van het pensioencontract. Om enerzijds de sociale partners te kunnen adviseren en anderzijds voorbereid te zijn op de opdrachtaanvaarding.

Realisatie in 2018:

De flexibiliteit van het administratiesysteem heeft meegewogen in de keuze voor de pensioenuitvoerder. In 2018 is deze flexibiliteit getoetst met een onderzoek van het administratiesysteem.

Doelstelling: Financieel beleid

Het optimaliseren van het beleggingsbeleid en het financieel beleid middels het uitvoeren van een ALM-studie.

Realisatie in 2018:

In het voorjaar van 2018 is door LCP een ALM-studie uitgevoerd. De resultaten van de ALM-studie zijn door het bestuur besproken en hebben geleid tot besluiten over een verbetering van de renteafdekking, de valuta-afdekking en de inrichting van de aandelenportefeuille.

4.4.2 Beleidsdoelstellingen 2019

Voor 2019 formuleerde het bestuur de volgende vier beleidsdoelstellingen. In het jaarverslag over 2019 wordt gerapporteerd over de evaluatie van deze doelstellingen.

Vermogensbeheer

De besluiten uit de ALM-studie 2018 implementeren: een verbetering van de renteafdekking, de valuta-afdekking en de inrichting van de aandelenportefeuille.

Pensioenadministratie

Afronding van de implementatie van de pensioenadministratie bij AGH. Hieronder horen het in control zijn over de pensioenadministratie en het uitvoeren van de aanbevelingen volgend uit een extern onderzoek.

Bestuursinrichting

Het inrichten van de interne controlefuncties met de sleutelfunctie risico en interne audit. Het doorvoeren van een bestuursinrichting die aansluit bij IORP II.

Communicatie

Het tijdig, realistisch en zorgvuldig communiceren met betrokkenen over de verwachtingen van de financiële situatie van het pensioenfonds.

4.5 Bestuur

4.5.1 Sleutelfuncties IORPII

Op 13 januari 2017 trad de herziene IORP-richtlijn in werking. Pensioenfondsen moesten uiterlijk op 13 januari 2019 voldoen aan de nieuwe regels. Het bestuur moet beschikken over de sleutelfuncties risicobeheer, interne audit en actuariel. Het bestuur heeft de volgende voorlopige besluiten genomen over de sleutelfuncties:

- Actuariële sleutelfunctie: voor zowel het houderschap als de vervuller van de actuariële sleutelfunctie is de certificerende actuaaris van WTW, mevrouw Plekker, benoemd.
- Sleutelfunctiehouder interne audit: besloten is dat de niet-leidinghebbend voorzitter sleutelfunctiehouder interne audit wordt. Tot 1 april 2019 is dit de heer De Wuffel en vanaf 1 april 2019 mevrouw Van Ewijk. Voor de ondersteuning en vervulling wordt een externe adviseur aangesteld.
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer: besloten is dat de voorzitter van de risicocommissie sleutelfunctiehouder risico wordt. Dit is in 2019 de heer Roeten. Voor de ondersteuning en vervulling wordt een externe adviseur aangesteld.

De sleutelfunctiehouders risicobeheer en interne audit zullen conform de voorschriften van DNB voor september 2020 ter toetsing bij DNB worden aangemeld.

4.5.2 Beleid omtrent geschiktheid en opleidingen

De deskundigheid van individuele bestuursleden en van het bestuur als geheel heeft bijzondere aandacht binnen het bestuur. De deskundigheden, competenties en professioneel gedrag waarover het bestuur dient te beschikken, worden bepaald aan de hand van het functieprofiel van het pensioenfonds. Het bestuur heeft het functieprofiel geactualiseerd ten behoeve van de vacatures die in 2018 en 2019 vervuld moesten worden. Eenmaal voor de vacature van het bestuurslid op voordracht van CNV Vakmensen en eenmaal voor de keuze van een nieuwe werknemersvoorzitter. Begin 2019 zijn drie functieprofielen opgesteld ten behoeve van de vacature van een nieuwe werkgeversvoorzitter, de herbenoeming van het onafhankelijk bestuurslid en de vacature voor een bestuurslid op voordracht van de ANKO. In alle gevallen is het functieprofiel vooraf goedgekeurd door de raad van toezicht. De door de werkgevers- en werknemersverenigingen voorgedragen kandidaten voor een bestuursfunctie zijn getoetst aan het betreffende functieprofiel.

Het geschiktheidsplan is in april 2017 voor het laatst geactualiseerd en aan DNB toegezonden. Als gevolg van de nieuwe richtlijn IORP II en de wisselingen in het bestuur wordt het geschiktheidsplan in 2019 opnieuw geactualiseerd.

De bestuursleden bezoeken regelmatig themabijeenkomsten van de Pensioenfederatie, DNB, AFM en andere relevante organisaties. Deze bijeenkomsten bieden de bestuursleden naast het vergroten van hun deskundigheid ook de mogelijkheid om met bestuursleden van andere pensioenfondsen te overleggen over belangrijke ontwikkelingen op pensioengebied en op het gebied van vermogensbeheer`.

4.5.3 Zelfevaluatie

Besturen moeten een procedure vaststellen voor een periodieke zelfevaluatie van het bestuurlijk functioneren. Het gaat daarbij om het functioneren van het bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden afzonderlijk. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur te bewaken en te verbeteren. Naast deskundigheid en competenties speelt ook de bestuurscultuur een belangrijke rol. Het bestuur is hier bewust mee bezig geweest en organiseerde op 30 januari 2018 een zelfevaluatie onder leiding van een externe partij. Bureau Mens & Kennis begeleidde deze zelfevaluatie en het verslag hiervan is op 10 april 2018 door het bestuur goedgekeurd en vastgesteld en met de raad van toezicht gedeeld. Op 29 januari 2019 werd een zelfevaluatie over 2018 georganiseerd. Het verslag en de resultaten van de zelfevaluatie uit 2018 waren hierbij de leidraad.

4.5.4 Gedragscode

Het pensioenfonds kent een verplichte gedragscode die op de website is gepubliceerd. De gedragscode heeft tot doel om gewenst gedrag te stimuleren en ongewenst gedrag te voorkomen. Dit draagt bij aan het integer functioneren van het pensioenfonds en het waarborgen van de goede naam en reputatie. Daarnaast bevordert de gedragscode de transparantie rondom de gedragsregels. Het pensioenfonds volgt de modelgedragscode van de Pensioenfederatie die in 2016 is gewijzigd. De gedragscode van het pensioenfonds is dus ook voor het laatst gewijzigd in 2016.

Elk bestuurslid en lid van de raad van toezicht verklaart bij aanvang schriftelijk de gedragscode te zullen naleven. De compliance officer bewaakt de naleving van de gedragscode. Over 2018 hebben de leden van het bestuur en de leden van de raad van toezicht een verklaring van naleving van de gedragscode ondertekend waarbij meldingen ten aanzien van nevenfuncties, geschenken, uitnodigingen en privébelangen zijn vastgelegd. De compliance officer heeft de verklaringen beoordeeld en geconstateerd dat er in 2018 geen bijzonderheden met betrekking tot het naleven van de gedragscode hebben plaatsgevonden. De compliance officer heeft het bestuur in 2018 aanbevolen om de gedragscode aan te passen als gevolg van de implementatie van de AVG. Het bestuur wacht het wijzigingsvoorstel van de Pensioenfederatie af. Dit wordt in september 2019 verwacht.

4.5.5 Code pensioenfondsen

In 2014 stelden de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid de Code Pensioenfondsen (de Code) op. Doel van de Code is de verhoudingen binnen het pensioenfonds transparanter te maken. Pensioenfondsen leven de Code na op basis van het pas toe of leg uit-beginsel. Een pensioenfonds past de normen van de Code toe of zet in het jaarverslag gemotiveerd uiteen waarom een norm niet (volledig) is toegepast. Op 3 oktober 2018 werd de Code herzien waarbij de 65 normen over acht thema's werden gerubriceerd

Onderstaand geeft het bestuur een overzicht van de normen waarbij een toelichting wordt gegeven op de naleving in 2018. Vervolgens volgt een motivatie voor de normen waar het pensioenfonds van afwijkt.

Vertrouwen waarmaken:

Het bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering van de pensioenregeling en heeft hiervoor een missie, visie en strategie opgesteld. Kostenbewustzijn is hierbij één van de kernwaarden. Bij (beleids)besluiten worden de belangen evenwichtig afgewogen en de risico's inzichtelijk gemaakt.

Verantwoordelijkheid nemen:

Het bestuur heeft de taak- en rolverdeling van de verschillende organen en commissies vastgelegd. Voor de fondsorganen is een passend en beheerst beloningsbeleid afgesproken. Met uitbestede partijen zijn heldere afspraken gemaakt en in overeenkomsten vastgelegd. Jaarlijks wordt zowel intern als met uitbestede partijen een evaluatie gehouden.

Integer handelen:

Het pensioenfonds heeft een klokkenluidersregeling en een gedragscode en beoordeelt jaarlijks de naleving hiervan. Elke bestuursvergadering worden compliancemeldingen besproken. In 2019 gaat het bestuur de gewenste cultuur aan de gedragscode toevoegen.

Kwaliteit nastreven:

Het bestuur en de raad van toezicht evalueren jaarlijks het eigen functioneren. Daarbij worden kennis, competenties en gedrag besproken. Ten minste eenmaal in de drie jaar nodigen zij een externe partij uit om de evaluatie van het bestuurlijk

functioneren te begeleiden. In 2019 zal ook het verantwoordingsorgaan starten met het jaarlijks evalueren van het eigen functioneren.

Zorgvuldig benoemen:

Het bestuur kent in afwijking van de Code een zittingstermijn van 6 jaar met de mogelijkheid om eenmaal te herbenoemen. De Code kent een zittingstermijn van 4 jaar met 2 herbenoemingen, waardoor de maximale termijn gelijk is. Ten aanzien van de diversiteit is het bestuur er niet in geslaagd om een bestuurslid of een lid in het verantwoordingsorgaan te krijgen dat jonger dan 40 jaar is. In het verantwoordingsorgaan zit ook geen vrouw. Hierbij plaatst het bestuur de kanttekening dat diversiteit meer omvat dan leeftijd en geslacht. Getracht wordt om in de vergaderingen vraagstukken doelbewust vanuit diverse invalshoeken te beoordelen. Het bestuur stelt in 2019 een stappenplan op om de diversiteit te bevorderen.

Gepast belonen:

Het pensioenfonds heeft voor alle fondsorganen een beheerst beloningsbeleid wat aansluit bij de beloningen in de kappersbranche en in verhouding staat tot de verantwoordelijkheden en het tijdsbeslag. Hiermee wordt voorkomen dat de beloning een kritische opstelling belemmerd.

Toezicht houden en inspraak waarborgen:

Er is een constructieve samenwerking tussen het bestuur en de raad van toezicht. Het jaarlijkse rapport van de raad van toezicht wordt met het bestuur besproken en de aanbevelingen worden van een reactie voorzien. De raad van toezicht betreft de Code Pensioenfondsen bij de uitoefening van zijn taak. Het verantwoordingsorgaan wordt tijdig geïnformeerd over ontwikkelingen, zodat het zijn adviesrecht goed kan uitoefenen. Jaarlijks vergadert het bestuur tweemaal met de raad van toezicht en tweemaal met het verantwoordingsorgaan. Leden van de raad van toezicht zijn regelmatig toehoorder bij bestuursvergaderingen en schuiven net als de leden van het verantwoordingsorgaan aan bij de themadagen van het bestuur.

Transparantie bevorderen:

De missie, visie en strategie van het pensioenfonds zijn opgenomen in het jaarverslag. Door het toesturen van de notulen van bestuursvergaderingen aan fondsorganen en sociale partners zorgt het bestuur voor de nodige transparantie ten aanzien van de (beleids)besluiten. Beleidsplannen worden jaarlijks met de fondsorganen gedeeld. Via de website zijn de belangrijkste fondsdocumenten voor iedereen te raadplegen en wordt ook de werkwijze van het pensioenfonds toegelicht. Via nieuwsbrieven en de pensioenoverzichten wordt getracht zo eerlijk mogelijk te communiceren over het risico op kortingen en het feit dat de pensioenen de komende jaren waarschijnlijk niet verhoogd kunnen worden

Toelichting op normen waarvan wordt afgeweken

In onderstaande tabel zijn de vier normen opgenomen waarop het pensioenfonds gemotiveerd afwijkt van de Code Pensioenfondsen.

Norm	Omschrijving	Beleid wijkt af op de volgende onderdelen	Motivatie
15	Het bestuur legt de gewenste cultuur vast en stelt een interne gedragscode op.	De gewenste cultuur is nog niet in de gedragscode vastgelegd.	Dit betreft een nieuwe norm waar het bestuur in 2019 invulling aan zal geven.
30	Het eigen functioneren is voor het VO een continu aandachtspunt. Het VO evalueert met enige regelmaat het functioneren van het eigen orgaan.	Het VO heeft het eigen functioneren nog niet geëvalueerd.	Dit betreft een nieuwe norm waar het verantwoordingsorgaan in 2019 invulling aan zal geven.
33	In zowel het bestuur als in het VO is er tenminste één man en één vrouw. Er zitten zowel mannen en vrouwen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	In het VO zit geen vrouw. In het bestuur en in het VO zit geen lid jonger dan 40 jaar. Het bestuur heeft nog geen stappenplan.	Het stappenplan ter bevordering van de diversiteit is nieuw en wordt ingevuld in 2019. Met dit stappenplan hoopt het bestuur de diversiteit te vergroten.
34	De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO en de raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid kan tweemaal worden herbenoemd een lid van de raad van toezicht één keer.	De zittingsduur in het bestuur is zes jaar.	Het bestuur beoogt met de zittingsduur van zes jaar de bestendigheid van de samenstelling van het bestuur te vergroten. Hiermee wijkt het bestuur bewust af van de norm. Aangezien er statutair éénmaal kan worden herbenoemd is de maximale zittingstermijn wel gelijk aan 12 jaar.

4.6 Verplichtstellingsbeschikking, statuten en reglementen

De wijzigingen in wet- en regelgeving en de beleidswijzigingen zijn in de reglementen van het pensioenfonds verwerkt. Deze wijzigingen zijn in hoofdstuk 10 opgenomen.

De verplichtstellingsbeschikking van het pensioenfonds is in 2018 niet gewijzigd.

4.7 Pensioenbeheer

4.7.1 Pensioenadministratie

Per 1 januari 2018 is de pensioenadministratie ondergebracht bij Administratiegroep Holland (AGH), omdat Syntus Achmea Pensioenbeheer de uitvoering per die datum heeft beëindigd. Het bestuur richtte een stuurgroep transitie op met drie bestuursleden en een projectleider vanuit Mastermind. Na het doorlopen van het plan van aanpak, heeft het bestuur op 16 mei 2017 de keuze gemaakt om de pensioenadministratie per 1 januari 2018 onder te brengen bij AGH. Om een tijdige, juiste en volledige transitie van de pensioenadministratie te borgen zijn in de tweede helft van 2017 diverse plannen opgesteld en werd gestart met de uitvoering. AGH heeft op 1 mei 2018 de administratie in gebruik genomen. Dit betekent dat op dat moment de gegevens per 31 december 2017 opgenomen zijn in het ingerichte pensioenadministratiesysteem. De stuurgroep werd daarmee opgeheven.

AGH is vervolgens gestart met de implementatie van de pensioenuitvoering; het verwerken van de wijzigingen in 2018, het inrichten van processen en het opstellen van rapportages. Het bestuur richtte een Werkgroep Implementatie Pensioenuitvoering op om de implementatie te monitoren. Het bestuur constateerde dat het onvoldoende controle had over de uitbestede werkzaamheden. Mede op verzoek van DNB nam het bestuur maatregelen om de pensioenuitvoering beter te beheersen. Er werd een nieuw uitbestedingsbeleid opgesteld, een SLA-rapportage ontwikkeld en eisen aan de reikwijdte van de ISAE 3402 type 2 rapportage gesteld.

AGH rapporteerde in 2018 elke twee weken over de pensioenuitvoering en de premie-incasso. Elk kwartaal werd een niet-financiële risicorapportage opgeleverd. Het bestuur is continue met AGH in gesprek geweest over het verbeteren en verder ontwikkelen van deze rapportages.

Begin 2018 zijn samenwerking met twee andere klanten van AGH onderzoeken uitgevoerd bij de pensioenadministratie. Op basis van de resultaten zijn er 19 verbeteringen geformuleerd, die door AGH worden doorgevoerd. Het pensioenfonds monitort de voortgang in gezamenlijkheid met de andere klanten van AGH.

4.7.2 Klachten

Wanneer een (gewezen) deelnemer, een gepensioneerde of een werkgever het niet eens is met de uitvoering van de pensioenregeling of de behandeling door of dienstverlening van de uitvoeringsorganisatie en dit kenbaar maakt, is er sprake van een klacht. Op de website van het pensioenfonds is de klachtenprocedure opgenomen.

Het bestuur werd in 2018 ad hoc door AGH geïnformeerd over de ingekomen klachten. Een periodieke klachtenrapportage was in 2018 nog niet ingericht. Het bestuur is met AGH in gesprek over het niveau van de serviceverlening. De afspraken die hierover gemaakt worden, worden als bijlage bij de dienstverleningsovereenkomst vastgelegd in een SLA. AGH gaat elk kwartaal rapporteren over de serviceverlening. De klachtenrapportage zal hierbij één van de rapportageonderdelen worden.

Door de transitie van de pensioenuitvoering zijn er in 2018 klachten ontvangen van werkgevers. Deze klachten gingen vooral over de nieuwe manier voor het aanleveren van de gegevens en de facturatie. Tevens werden er vragen gesteld over het gewijzigde logo. Het bestuur heeft begrip voor de ontvangen klachten, maar had de klachten uiteraard graag voorkomen. De klachten van werkgevers zijn, in een aantal gevallen in samenwerking met de ANKO, opgelost.

De ontvangen klachten zijn als volgt in cijfers samen te vatten:

Totaal aantal klachten 2018: 28

Aantal klachten binnen 10 werkdagen afgehandeld: 9

De klachten gingen over de volgende onderwerpen:

Aanmelden/afmelden deelnemer- en loongegevens (9)

Afmelden werkgever (1)

Communicatie (5)

Inloggegevens (2)

Nota (11)

De klachten hebben niet geleid tot veranderingen in de regeling of in processen.

4.7.3 Incidenten

Een incident is een gedraging of gebeurtenis die een ernstig gevaar vormt voor de uitvoering van het pensioenbeheer of de bedrijfsuitoefening van het pensioenfonds. Aangezien het pensioenfonds verantwoordelijk is voor het voorkomen incidenten, maar AGH namens het pensioenfonds zorgt voor de pensioenuitvoering, zijn er afspraken over het melden van incidenten vastgelegd in de overeenkomst.

In 2018 zijn 6 incidenten ten aanzien van de pensioenuitvoering door AGH gemeld aan het bestuur. Hieronder een specificatie van de incidenten:

- 17-05-2018: De Q1 DNB rapportage is 1 dag later aangeleverd. Door een storing bij DNB kon de rapportage niet op de juiste datum worden ingediend. Zodra de storing was verholpen, is de rapportage alsnog ingediend;
- 28-05-2018: Per abuis zijn UPA accountgegevens niet aan de juiste accountant verstrekt (UPA = Uniforme Pensioen Aangifte, het systeem waarmee werkgevers informatie over hun werknemers kunnen doorgeven). De levering betrof geen persoonsgegevens; derhalve geen datalek;
- 20-07-2018: BMO L&G factuurbedrag in GBP is betaald in euro. Het euro bedrag is retour ontvangen en op 07-09-2018 is alsnog het correcte bedrag in GBP betaald;
- 01-09-2018: Bij AGH trad een storing op bij de telefonieprovider ComSave. De storing werd dezelfde dag verholpen;
- 16-10-2018: De websites en portalen waren onbereikbaar door een hardwarestoring bij de provider I3D.net. De storing werd dezelfde dag verholpen;
- 02-11-2018: Door de UPA verwerking met terugwerkende kracht tot januari 2018 zijn 510 startbrieven verstrekt na afloop van de wettelijke termijn. Dit is gemeld aan de AFM.

4.7.4 Datalekken

Een datalek is een inbreuk op de beveiliging waarbij persoonsgegevens zijn blootgesteld aan verlies of onrechtmatige verwerking. Aangezien het pensioenfonds verantwoordelijk is voor het voorkomen en melden van datalekken, maar AGH namens het pensioenfonds gegevens bewerkt, zijn de afspraken hierover in een verwerkersovereenkomst vastgelegd.

In 2018 zijn geen datalekken geconstateerd.

5. Financiële positie

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geeft het bestuur inzicht in de financiële positie van het pensioenfonds, het pensioenvermogen en de voorzieningen van het pensioenfonds. Tevens is de actuariële analyse van het pensioenfonds opgenomen.

5.2 Financiële positie

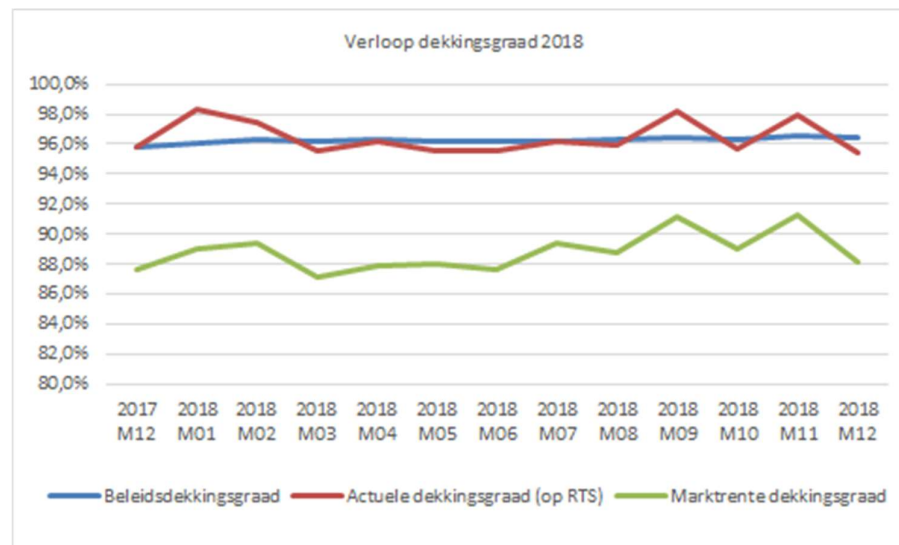
5.2.1 Verloop dekkingsgraad

De rente is van grote invloed op de dekkingsgraden van het pensioenfonds. Omdat de deelnemers aan het pensioenfonds gemiddeld jong zijn, is de gemiddelde duur tot aan pensionering hoog. De rentegevoeligheid van het pensioenfonds is hierdoor groot. Pensioenfondsen moeten gebruik maken van de ultimate forward rate (hierna: UFR) als correctie op de marktrente. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over 12 maanden. Naast de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad monitort het bestuur maandelijks de dekkingsgraad op marktwaarde (dat wil zeggen: zonder de correctie met de UFR).

De actuele dekkingsgraad daalde gedurende 2018 van 95,8% naar 94,8%.

De beleidsdekkingsgraad steeg gedurende 2018 van 95,8% naar 96,5%.

De dekkingsgraad op marktwaarde steeg gedurende 2018 van 87,6% naar 88,2%.

Attributies dekkingsgraad	
Primo jaar obv swap + UFR	95,8%
M1 Premie	-0,1%
M2 Uitkeringen	0,0%
M3 Toeslagen	0,0%
M4 RTS	-6,5%
M5 Overrendement	2,5%
M6 Overig	3,1%
Ultimo jaar obv swap + UFR	94,8%

Het pensioenfonds rapporteert ook de reële dekkingsgraad. In de reële dekkingsgraad wordt rekening gehouden met de kosten van indexatie. Als de reële dekkingsgraad van het pensioenfonds hoger is dan 100%, dan mag volledig worden geïndexeerd op grond van de regels voor “toekomstbestendig indexeren”. De reële dekkingsgraad van het pensioenfonds steeg gedurende 2018 van 75,8% naar 77,2%.

5.2.2 Premie en premiedekkingsgraad

Met de invoering van het nieuwe FTK in 2015 heeft het bestuur met het oog op de gewenste premiestabiliteit ervoor gekozen om de feitelijke premie af te leiden van de gedempte kostendekkende premie die op basis van verwacht rendement wordt vastgesteld. De feitelijke premie was volgens deze rekenregels de afgelopen jaren steeds kostendekkend. Er werd echter niet voldoende premie ontvangen om de actuariel benodigde koopsom te kunnen voldoen waardoor de premie een negatief effect op de dekkingsgraad had. De combinatie van de lage premie en een dreigende verlaging van de opgebouwde aanspraken was naar het oordeel van het bestuur onevenwichtig. Het bestuur ging hierover met sociale partners in overleg. Aan de sociale partners werd gevraagd om in 2017 een aanvullende marge toe te voegen aan de feitelijke premie. Sociale partners bereikten hierover overeenstemming en het bestuur verhoogde de feitelijke premie voor 2017 met een aanvullende marge van 0,7% naar 9,0% (inclusief 0,2% VPL-premie).

Het financieel beleid was daarmee naar het oordeel van het bestuur meer evenwichtig en daarom stelde het bestuur aan de sociale partners voor om de aanvullende marge ook in 2018 en in 2019 te behouden. De sociale partners stemde hiermee in en de premie voor 2018 en voor 2019 bleef 9,0% van het brutosalaris (inclusief 0,2% VPL-premie). De premiedekkingsgraad (de verhouding tussen de feitelijke premie en de actuariel benodigde koopsom) daalde in 2018 van 91% naar 82,5%. Deze daling werd veroorzaakt door de daling van de rente.

Zuiver kostendekkende premie

De kostendekkende premie is gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december van het vorige jaar en de op dat moment geldende uitgangspunten voor de bepaling van de technische voorzieningen. De zuivere kostendekkende premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- Actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen;
- Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit van 0,2% van de pensioengrondslagsom;
- Opslag voor uitvoeringskosten;
- Opslag voor solvabiliteit ter grootte van het vereist eigen vermogen.

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Actuariel benodigd	30.416	31.229
Opslag in stand houden vereist vermogen	6.195	6.268
Opslag voor uitvoeringskosten	3.238	3.531
In premie bedragen voor toekomstige kosten	873	744
	40.722	41.772

Gedempte kostendekkende premie

De gedempte kostendekkende premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- Actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen;
- Opslag in verband met toekomstbestendige toeslagverlening;
- Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit van 0,2% van de pensioengrondslagsom;
- Opslag voor uitvoeringskosten.

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Actuariel benodigd	11.268	11.274
Premies bestemd voor voorwaardelijke toeslagverlening	9.912	10.064
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.291	2.225
Opslag voor uitvoeringskosten	3.321	3.359
In premie bedragen voor toekomstige kosten	305	317
	27.097	27.239

Feitelijke premie

Een pensioenfonds ontvangt van werkgevers en werknemers een premie, ook wel feitelijke premie (of doorsneepremie) genoemd. Deze moet deze minimaal gelijk zijn aan de gedempte kostendekkende premie. De feitelijke premie was in het boekjaar 9,0% (2017: 9,0%).

(bedragen x €1.000)

	2018	2017
Actuarieel benodigd	11.268	11.274
Premies bestemd voor voorwaardelijke toeslagverlening	9.912	10.064
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.291	2.225
Opslag voor uitvoeringskosten	3.321	3.359
In premie bedragen voor toekomstige kosten	305	317
Subtotaal = gedempte kostendekkende premie	27.097	27.239
Marge in premie	4.577	2.661
	31.674	29.900

De werkgeversbijdrage was in het boekjaar 50%, de werknemersbijdrage bedroeg 50%. De premie inclusief VPL-premie wordt volledig geïnd bij de werkgever, maar deze kan het werknemersdeel van de premie inhouden op het salaris van de werknemer.

5.2.3 Premie en verhogen en verlagen pensioenen

Doordat de beleidsdekkingsgraad ver onder de ondergrens van 110% is gebleven, heeft het pensioenfonds de pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen per 1 oktober 2018 niet kunnen verhogen. De laatste keer dat het pensioenfonds de pensioenen heeft kunnen verhogen, was in 2007 met 1,7%. Het verlagen van de pensioenen was per 1 januari 2018 en 2019 niet nodig.

5.2.4 Herstelplan

Uit de actualisatie van het herstelplan per 1 januari 2018 bleek dat het pensioenfonds zonder het verlagen van de pensioenen, binnen de maximale hersteltermijn van 10 jaar, kon herstellen. Het beleggingsrendement en de aanvullende marge bovenop de feitelijke premie zorgen voor dit herstel. Het herstelplan werd op 18 mei 2018 goedgekeurd door DNB.

Per 1 januari 2019 werd een geactualiseerd herstelplan opgesteld. Ook ditmaal bleek dat het pensioenfonds zonder het verlagen van de pensioenen, binnen de maximale hersteltermijn van 10 jaar kan herstellen. Het beleggingsrendement, het gedeeltelijk niet indexeren, de aanvullende marge bovenop de feitelijke premie en de nieuwe actuariële grondslagen zorgen voor een tijdig herstel. Het herstelplan werd op 23 mei 2019 goedgekeurd door DNB.

Ondanks dat het verlagen van de pensioenen in 2018 en 2019 niet nodig was, maakt het bestuur zich zorgen over toekomstige verlagingen. Een kleine daling van de rente of een tegenvaller op financiële markten kan al leiden tot kortingen. Als de financiële situatie niet voldoende verbetert, is het pensioenfonds eind 2020 vijf jaar in dekkingstekort. Als de dekkingsgraad op dat moment niet ten minste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad (ultimo 2018: 105,0%) moet het verschil direct verrekend worden door een onvoorwaardelijke verlaging van de pensioenen (die kan worden gespreid over enkele jaren indien de verlaging groter dan 3% is). Het bestuur acht de kans dat de pensioenen moeten worden verlaagd zeer waarschijnlijk, maar is zich er tegelijk van bewust dat ook deze verlaging onderdeel is van de gesprekken tussen werknemers- en werkgeversorganisaties en de overheid over veranderingen in het pensioenstelsel.

Uit de analyse in paragraaf 5.2.1 blijkt dat de daling van de UFR in 2018 een drukkend effect heeft gehad op de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Dit effect is voor Pensioenfonds Kappers veel groter dan voor de meeste andere pensioenfondsen, omdat het een "groen" pensioenfonds is. De leeftijd van deelnemers is relatief laag en de looptijd van de verplichtingen nog erg lang. De meeste pensioenfondsen hebben meer oudere deelnemers en meer gepensioneerden.

De UFR daalt sinds in juli 2015 een nieuwe berekeningssystematiek voor de UFR is geïntroduceerd. In de periode van medio 2015 tot medio 2018 heeft de dalende UFR het pensioenfonds ruim 15% dekkingsgraad gekost². Voor een meer gemiddeld fonds was dit bijna 6% en voor een vergrijsd fonds ruim 1%.

² Gerard van de Kuilen, "Groene" pensioenfondsen in het nauw door nieuwe rekenrente", *Me Judice*, 29 oktober 2018.

Ook de komende jaren zal de UFR naar alle waarschijnlijkheid blijven dalen. De UFR wordt immers berekend als een voortschrijdend gemiddelde over 120 maanden van de 20-jaars forward rente. Het is dus bekend welke getallen uit deze berekening wegvallen. De UFR was eind 2017 2,6% en daalde in 2018 naar 2,3%. In de herstelplannen, waarin wordt gerekend met een voorgeschreven scenario voor de rente, wordt met deze ontwikkeling geen rekening gehouden. Het bestuur heeft dan ook een eigen analyse laten maken. Hierin is met verschillende scenario's voor de marktrente gerekend en daar is de UFR van afgeleid. Op grond van deze analyses houdt het bestuur er rekening mee dat een verlaging eind 2020 zeer waarschijnlijk is en dat die verlaging ongeveer 7% kan bedragen. Tegelijkertijd realiseert het bestuur zich dat financiële markten in de periode tot eind 2020 nog flinke schommelingen kunnen laten zien. Het is dus zeer wel denkbaar dat er enerzijds meer of anderzijds minder of helemaal niet verlaagd wordt.

5.2.5 Haalbaarheidstoets

In april 2018 is de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd. Met deze toets wordt gemonitord hoe het verwachte pensioenresultaat zich verhoudt tot de normen die vastgesteld zijn op basis van de aanvangshaalbaarheidstoets (zie paragraaf 4.3.5). Uit de haalbaarheidstoets 2018 is gebleken dat:

- Het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit de feitelijke dekkingsgraad 84,3% bedraagt. Dit resultaat ligt onder dan de vastgestelde ondergrens van 85%;
- Het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit de feitelijke dekkingsgraad bedraagt in slecht weer (5^e percentiel) 51,0%. De afwijking van de ondergrens (91%) bedraagt daarmee 39,5%. Dit ligt boven de maximaal toegestane afwijking van 37%.

Aangezien de beide grenzen werden overschreden informeerde het bestuur de sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht. Het bestuur ging op 29 mei 2018 in overleg met het verantwoordingsorgaan over passende maatregelen. Het verantwoordingsorgaan stemde in met het voorstel van het bestuur om de grenzen van de haalbaarheidstoets nader te onderzoeken en te heroverwegen mits er voldoende scherpste in het instrument blijft zitten en de sociale partners de urgentie blijven voelen. Het bestuur informeerde de sociale partners op 8 mei 2018 met een brief over de uitkomsten. Op 6 juni 2018 ging het bestuur in overleg met sociale partners. Zij stemden tevens in met het nader onderzoeken van de grenzen en met het heroverwegen van de grenzen.

In oktober 2018 liet het bestuur door LCP 11 varianten doorrekenen in hun model voor de haalbaarheidstoets. Dit leverde samengevat twee duidelijke conclusies op:

- De daling van verwacht pensioenresultaat wordt door het overgrote deel veroorzaakt door veranderingen in de economische omgeving. Als de actuele situatie wordt doorgerekend met de DNB-scenarioset van 2015, wordt aan de grenzen voldaan. De grenzen zijn in 2015 dus passend vastgesteld, maar de wijzigingen in de scenarioset (dus eigenlijk in de economische omgeving) hebben bij het pensioenfonds grote gevolgen gehad voor het verwacht pensioenresultaat;
- De maximale afwijking in geval van slecht weer van 37% is aan de krappe kant. De haalbaarheidstoets 2018 en de gevoeligheidsanalyse laten zien dat afwijkingen tussen 37% en 40% regelmatig kunnen voorkomen.

Het bestuur neemt de varianten en de daaruit voortvloeiende conclusies mee in de gesprekken met het verantwoordingsorgaan en de sociale partners over de haalbaarheidstoets 2019.

In april 2019 is opnieuw een haalbaarheidstoets uitgevoerd. Uit de haalbaarheidstoets 2019 is gebleken dat:

- Het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit de feitelijke dekkingsgraad 82,3% bedraagt. Dit resultaat ligt lager dan de vastgestelde ondergrens van 85%;
- De afwijking in slecht weer (5^e percentiel) bedraagt 41,9%. Dit ligt boven de maximaal toegestane afwijking van 37%.

Aangezien de grenzen zoals verwacht opnieuw werden overschreden, besprak het bestuur de resultaten met de sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht. Conform de afspraken uit 2018 wordt tezamen gewerkt aan goed onderbouwde grenzen voor de haalbaarheidstoets.

5.2.6 Waardeoverdrachten niet mogelijk

Als een werknemer van baan verandert, mag hij zijn pensioen overdragen naar zijn nieuwe pensioenfonds. Dit heet waardeoverdracht. Als de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds dat bij waardeoverdracht is betrokken lager is dan 100%, dan mag het pensioenfonds zowel de inkomende als uitgaande waardeoverdracht niet uitvoeren. De waardeoverdracht moet dan worden opgeschort. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds lag geheel 2018 onder 100%. Alle inkomende en uitgaande waardeoverdrachten zijn het hele jaar stilgelegd.

5.3 Pensioenvermogen en voorzieningen

Samenvatting van de financiële positie van het pensioenfonds en ontwikkelingen gedurende het jaar.

(bedragen x €1.000)	Pensioen- vermogen	Technische voorzieningen	Dekkingsgraad
Stand per 1 januari 2018	796.485	831.195	95,8%
Beleggingsresultaten	17.582	-2.201	
Premiebijdragen	31.692	30.398	
Uitkeringen	-5.336	-5.617	
Wijziging RenteTermijnStructuur	-	64.167	
Wijziging actuariële uitgangspunten	-	-36.180	
Langlopende schuld VPL	-12.041	921	
Overige	8.033	20	
Stand per 31 december 2018	836.414	882.704	94,8%

In bovenstaand overzicht wordt het verloop van het pensioenvermogen en het verloop van de technische voorziening weergegeven. Onder beleggingsresultaten is bij het verloop pensioenvermogen het behaalde rendement op beleggingen verantwoord. De regel beleggingsresultaten bij verloop in technische voorzieningen betreft de interest onttrekking over de technische voorziening op basis van de 1-jaars rente zoals vastgesteld door DNB in de RTS van 31 december 2017.

Het saldo van baten en lasten over de afgelopen jaren kan als volgt worden geanalyseerd:

(bedragen x €1.000)	2018	2017	2016	2015	2014
Premieresultaat	-2.854	-5.604	-2.447	-223	5.049
Interstresultaat	-44.384	21.257	-14.125	-75.851	25.509
Wijziging actuariële grondslagen	36.180	-	-14.676	-	-
Overig resultaat	-522	-57	-330	-242	3.501
Stand per 31 december	-11.580	15.596	-31.578	-76.316	34.059

De dekkingsgraad ultimo jaar (op basis van de jaarrekening) heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

De dekkingsgraad ultimo jaar (op basis van de jaarrekening) heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

	2018	2017	2016	2015	2014
Actuele dekkingsgraad ultimo	94,8%	95,8%	93,8%	97,2%	110,1%
Beleidsdekkingsgraad ultimo	96,5%	95,8%	92,6%	102,0%	108,6%
Gemiddelde interest van verplichtingen	1,6%	1,8%	1,7%	2,0%	2,4%

De ultimo 2018 bepaalde voorziening wordt berekend door het actuariële contant maken van de verworven pensioenaanspraken tegen de per ultimo 2018 door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (RTS). Voor looptijden tot 20 jaar is deze RTS een marktrente, maar voor langere looptijden wordt gecorrigeerd met een UFR zoals eerder toegelicht. De rekenrente die leidt tot eenzelfde contante waarde van de pensioenaanspraken (de gemiddelde interest van de verplichtingen) is gelijk aan 1,6% (2017: 1,8%).

De actuele dekkingsgraad wordt berekend als de som van de technische voorzieningen, het stichtingskapitaal en de reserves, gedeeld door de technische voorzieningen. De beleidsdekkingsgraad is het voortschrijdend gemiddelde van de laatste 12 actuele dekkingsgraden. Het pensioenfonds bevindt zich ultimo 2018 in een situatie van reservetekort aangezien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad van 119,4% en in een situatie van dekkingstekort aangezien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad van 105,0%.

5.4 Actuariële analyse

(bedragen x €1000)	2018	2017
Resultaat op premie		
Ontvangen doorsneepremie	31.674	29.900
Pensioenopbouw en risicopremies	-30.398	-31.229
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitvoeringskosten	-891	-744
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-3.239	-3.531
	-2.854	-5.604
Resultaat op interest		
Directe en indirecte beleggingsresultaten	17.582	9.732
Wijziging rentetermijnstructuur	-64.167	9.731
Rentewijziging voorziening verplichtingen	2.201	1.794
	-44.384	21.257
Overige resultaten		
Resultaat op uitkeringen	119	-31
Resultaat VPL	-	19
Indexering en overige toeslagen	-	5
Wijziging actuariële grondslagen	36.180	-
Overige resultaten	-641	-50
	35.658	-57
Totaal	-11.580	15.596

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

De solvabiliteit van het pensioenfonds is niet toereikend. Er is sprake van een reservetekort en van een dekkingstekort. Voor de berekening van het vereist eigen vermogen maakt het pensioenfonds gebruik van het standaardmodel van DNB.

Oordeel van de waarmede actuaris over de vermogenspositie

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131 (minimaal vereist eigen vermogen), 132 (vereist eigen vermogen) en 133 (dekking door waarden).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds van 96,5% op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor vier achtereenvolgende jaareinden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezige eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

5.5 Kosten uitvoering pensioenbeheer

Het bestuur maakt voor de uitvoering van de regeling diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling, voor de transitie van de pensioenuitvoering en kosten van het vermogensbeheer. Het fondsbestuur vindt het belangrijk open te zijn over deze kosten. Onderstaand is in dit kader een rapportage over de kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling opgenomen. De kosten worden gepresenteerd met inachtneming van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en AFM. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken met elkaar worden vergeleken. Ten opzichte van voorgaand jaar is de opstelling aangepast, de vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast.

De kosten van pensioenbeheer bedragen voor 2018 € 3,402 miljoen (2017: € 3,531 miljoen) inclusief de kosten van de transitie van de pensioenuitvoering (zie paragraaf 5.6). Omgerekend is dit € 137,75 (2017: € 144,69) per (actieve) deelnemer en gepensioneerde. Exclusief de transitiekosten zijn de kosten per deelnemer en gepensioneerde € 125,54 (2017: € 116,99). Landelijk lag de benchmark voor de kosten van het pensioenbeheer op € 111 per (actieve) deelnemer en gepensioneerde.

Het bestuur oordeelt dat het kostenniveau passend is. De kosten zouden in vergelijking met andere pensioenfondsen laag moeten zijn omdat de pensioenregeling relatief eenvoudig is. Hier tegenover staat dat de pensioenuitvoering veel (kleine) werkgevers kent wat veel kosten met zich meebrengt en in de kosten van het pensioenbeheer kosten zitten die toegerekend kunnen worden aan het vermogensbeheer (zie paragraaf 5.7).

(bedragen x €1000)	2018	2017
Bestuur, advies en controle		
Accountantscontrole	57	56
Controle en advieskosten actuaris	123	20
Kosten adviseurs	98	9
Contributie en bijdragen	112	96
Bestuurskosten	261	259
Overig	38	-26
Totaal	689	414
Administratie		
Kosten deelnemers en pensioengerechtigden	880	572
Kosten werkgevers	820	919
Kosten financieel beheer en bestuursondersteuning	757	994
Totaal	2.457	2.485
Kosten VPL	-45	-44
Kosten transitie pensioenuitvoering	301	676
Totaal pensioenbeheerkosten	3.402	3.531
Pensioenbeheerkosten in euro per deelnemer	137,75	144,69
Pensioenbeheerkosten in euro per deelnemer (exclusief kosten transitie pensioenuitkering)	125,54	116,99

Toelichting kosten uitvoering pensioenbeheer

Bestuur, advies en controle

De toename van de kosten bestuur, advies en controle wordt voornamelijk veroorzaakt door de advieskosten rondom de 3-jaarlijkse ALM-studie, het risicobeheer en de actuariële wijzigingen. Daarnaast zijn de kosten voor de adviserend actuaris aan deze rubriek toegevoegd (2017: kosten financieel beheer en bestuursondersteuning).

Administratie

Kosten deelnemer en pensioengerechtigden: deze kosten hebben betrekking op alle werkzaamheden die de administrateur van het fonds verricht om de pensioenaanspraken te administreren, de uitkeringen van de pensioengerechtigden te verzorgen en alle deelnemers en gerechtigden te informeren. Te denken valt hierbij aan het verwerken van waardeoverdrachten, het afkopen van kleine pensioenen, het toekennen van pensioenen en de communicatie met alle doelgroepen (klant contact center, website, nieuwsbrieven, Uniform Pensioenoverzicht, start- en stopbrief, enzovoorts).

Kosten werkgever: deze kosten hebben betrekking op alle activiteiten die voortvloeien uit het beheer van het bestand van aangesloten werkgevers, de aanlevering en verwerking van de werknemersgegevens, het opleggen en innen van de pensioenpremies en het onderhouden van de contacten met die werkgevers.

Kosten financieel beheer en bestuursondersteuning: deze kosten hebben betrekking tot de ondersteuning van bestuur, raad van toezicht en verantwoordingsorgaan. Het opstellen van het jaarverslag en het samenstellen van financiële rapportages en de adviesdiensten (actuariel, communicatie en risicomanagement). De verlaging is toe te wijzen aan het feit dat de kosten van de actuariel adviseur in 2018 onder de kosten bestuur, advies en controle zijn opgenomen.

De administratiekosten zijn in 2018 nagenoeg gelijk gebleven aan 2017. De kosten die specifiek gemaakt zijn in het kader van de transitie van de pensioenadministratie worden apart gerapporteerd in dit bestuursverslag (paragraaf 5.6).

Kosten vermogensbeheer

Het bestuur is zich ervan bewust dat in de kosten voor uitvoering van het pensioenbeheer ook kosten zitten die toegerekend kunnen worden aan het vermogensbeheer. Hiertoe horen bijvoorbeeld de ALM-studie, een gedeelte van de beloning van de bestuurders en een gedeelte van de controlekosten van de accountant en actuaris. Berekend is dat dit in 2018 een bedrag van € 77.343,75 (2017: € 60.428,25) betreft (2018: € 3,13 per deelnemer en gepensioneerde (2017: € 2,43). De stijging is veroorzaakt door de ALM-studie die eenmaal in de drie jaar wordt uitgevoerd. Omdat het totale kostenniveau er niet door verandert en omwille van de vergelijkbaarheid van de cijfers kiest het bestuur er bewust voor deze kosten onder pensioenbeheer te houden en niet over te hevelen naar de kosten van het vermogensbeheer.

Aansluiting met de pensioenuitvoeringskosten in de jaarrekening

De kosten van de pensioenuitvoering komen overeen met de kosten zoals opgenomen in de jaarrekening.

5.6 Kosten transitie en implementatie pensioenbeheer

Als gevolg van het besluit van Syntrus Achmea Pensioenbeheer om de dienstverlening aan bedrijfstakpensioenfondsen per 1 januari 2018 te beëindigen, was het pensioenfonds genoodzaakt op zoek te gaan naar een nieuwe pensioenuitvoerder. In 2018 is de transitie uitgevoerd van Syntrus Achmea Pensioenbeheer naar Administratiegroep Holland (AGH).

Bij de start van de transitie is de begroting vastgesteld op € 952.183. De realisatie van de transitiekosten in 2017 bedroeg € 676.704. Het restant van de begroting voor de transitie bedroeg daarmee € 275.479.

In september 2018 is de Werkgroep Implementatie Pensioenuitvoering ingesteld. Aan de werkgroep is een budget van € 210.000 toegekend. Daarmee was het totale budget voor de transitie en implementatie € 485.479. De realisatie van de transitiekosten en implementatiekosten in 2018 bedroeg € 301.434. Deze kosten zijn als volgt te specificeren:

	Bedrag incl. BTW
Kosten exit Syntrus Achmea	€ 121.000
Kosten projectbegeleiding	€ 154.438
Kosten bestuursondersteuning	€ 6.050
Kosten juridisch advies	€ 7.845
Kosten controle transitie	€ 12.100
Totaal	€ 301.434

De begroting voor de implementatie loopt door in 2019. Naar verwachting wordt in 2019 nog ongeveer € 200.000 aan de implementatie besteed. De kosten vallen daarmee hoger uit dan was begroot. Dit is het gevolg van niet voorziene, maar wel benodigde verbeteringen in de pensioenuitvoering. Het bestuur geeft een toelichting in paragraaf 4.7.1.

5.7 Kosten uitvoering vermogensbeheer

Het pensioenfonds heeft een passief beleggingsbeleid waarmee het bestuur beoogt het aantal transacties te beperken en de kosten laag te houden.

De totale kosten voor vermogensbeheer in 2018 zijn uitgekomen op € 2,57 miljoen (2017: € 2,64 miljoen (zonder exploitatiekosten vastgoedfondsen, inclusief transactiekosten). Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen zijn de kosten 0,31% (2017: 0,34%). Het belegd vermogen steeg gedurende 2018 van € 804,4 naar € 836,5 miljoen.

Landelijk lag de benchmark voor de kosten in 2017 van het vermogensbeheer op 0,58% van het gemiddeld belegd vermogen (Bron LCP kostenbenchmark van 11 september 2018). Het pensioenfonds is van mening dat de kosten van 0,29% passend zijn, omdat er een passief beleggingsbeleid wordt gevoerd en derhalve lage kosten worden verwacht.

De kosten kunnen voor de verschillende vermogensbeheercategorieën worden onderverdeeld naar de volgende componenten:

(bedragen x €1.000)	Beheerfee	Performance fee	Transactiekosten		Totaal
			Exclusief Aan-en verkoopkosten	Aan-en verkoopkosten	
Kosten per beleggingscategorie					
Vastgoed	392	-	-	-	392
Vastrentende waarden	349	-	71	-	420
Aandelen	208	-	52	-	261
Kosten overlay beleggingen	463	-	1	-	464
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	1.412	-	124	-	1.536
Overige vermogensbeheerkosten					
Kosten fiduciair beheer	500				500
Custodian	11				11
Overige kosten	526				526
Totaal overige vermogensbeheerkosten	1.037				1.037
Totaal kosten vermogensbeheer	2.449				2.573

Toelichting kosten uitvoering vermogensbeheer

- De beheerskosten van beleggingen zijn opgebouwd uit vermogensbeheervergoedingen en de vergoeding aan de fiduciair beheerder (onder beheerskosten algemeen). Over 2018 zijn deze kosten uitgekomen op € 1,8 miljoen (2017: € 1,7 miljoen).
- Prestatieafhankelijke vergoedingen. Dit betreft vergoedingen die de vermogensbeheerders extra ontvangen wanneer vooraf gestelde prestatiemaatstaven worden gerealiseerd. Over 2018 is door het pensioenfonds net als in eerdere jaren geen prestatieafhankelijke vergoeding betaald (2017: € 0).
- Kosten bewaarloon: dit betreft de kosten van het in bewaargeving van effecten bij de bewaarder (custodian). In 2018 bedroegen de kosten € 11.000 (2017: € 9.300).
- Belastingen: dit betreft de btw die wordt betaald over de vermogensbeheerkosten. Over 2018 bedroegen deze kosten € 135.000 (2017: € 142.700).
- De overige kosten: hiertoe behoren onder andere kosten van binnen de vastgoedfondsen, beleggingsadministratie en kosten uit hoofde van engagement, voting en dividend belastingteruggaven. Over 2018 bedroegen deze kosten € 470.000 (2017: € 502.000).
- Transactiekosten: dit zijn kosten die gemaakt worden om een (beleggings-)transactie tot stand te brengen en uit te voeren. De transactiekosten bij discretionaire beleggingen zijn bepaald aan de hand van daadwerkelijk kosten. Bij beleggingsfondsen zijn de kosten berekend op basis van de kosten van in- en uittreding. Over 2018 bedroegen de totale transactiekosten € 123.800 (2017: € 271.000). Dit is 0,02% van het gemiddeld belegd vermogen. Landelijk lag de benchmark voor de transactiekosten in 2018 op 0,10% van het gemiddeld belegd vermogen (Bron LCP kostenbenchmark van 11 september 2018).

Aansluiting met de jaarrekening

De Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie nemen naast de directe kosten ook de indirecte kosten mee en maken expliciet onderscheid tussen de vermogensbeheerkosten en transactiekosten. In de jaarrekening zijn alleen de kosten die direct bij het fonds ad € 1,04 miljoen in rekening zijn gebracht opgenomen (2017: € 0,87 miljoen). De geschatte direct toe te rekenen beleggingskosten binnen de beleggingsfondsen van € 1,40 miljoen (2017: € 1,50 miljoen) en transactiekosten van € 0,12 miljoen (2017: € 0,27 miljoen) maken in de jaarrekening onderdeel uit van de waardeveranderingen van de beleggingen.

5.8 Kosten beloning fondsorganen

Voor bestuur, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht was de uitgekeerde beloning in 2018 in euro's als volgt:

Kosten beloning fondsorganen	Bedrag incl. BTW	
	2018	2017
Orgaan		
Bestuur	203	204
Raad van Toezicht	26	26
Verantwoordingsorgaan	7	7
Totaal	236	237

6. Beleggingsbeleid

6.1 Beleggingsovertuigingen (investment beliefs)

Het bestuur heeft beleggingsovertuigingen vastgesteld als basis voor het beleggingsbeleid. Van belang is onder andere risicomangement, kostenbeheersing, een goed gediversifieerd en duurzaam beleggingsbeleid en begrijpelijke investeringen.

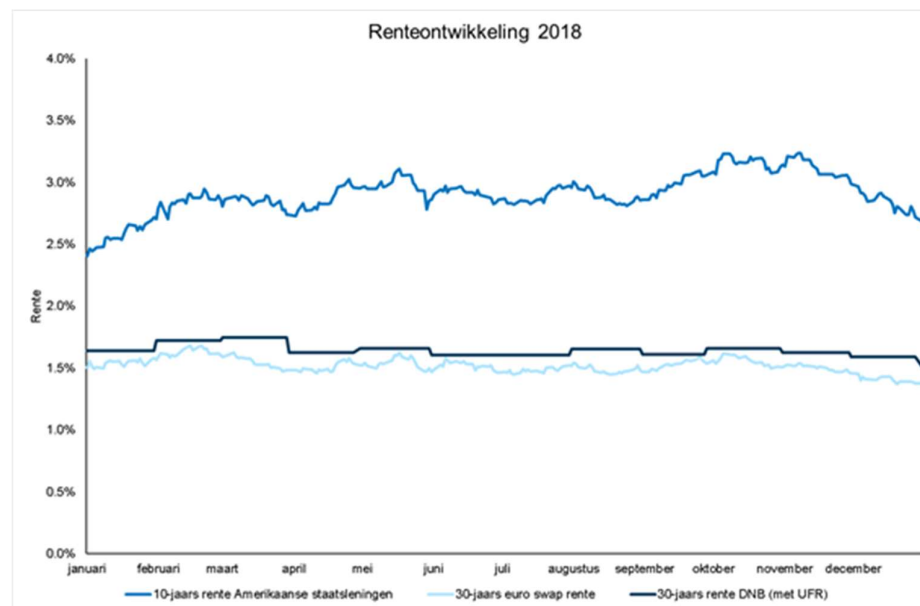
1. De lange termijn strategische invulling is leidend en er wordt slechts in beperkte mate van afgeweken. De invulling van de beleggingsportefeuille gebeurt op basis van passief beheer, tenzij het niet anders kan.
2. Het fonds neemt bewust beleggingsrisico's omdat dit op de lange termijn een hoger verwacht rendement oplevert.
3. Bij elke beleggingsbeslissing die wij nemen wordt een afweging tussen rendement, risico, kosten en complexiteit gemaakt.
4. De risico-rendementsverhouding van de portefeuille verbetert door diversificatie.
5. Vanwege het lange termijn karakter van de verplichtingen kan gebruik gemaakt worden van de risicopremie op illiquide beleggingen.
6. Het effect van valutarisico is op de lange termijn neutraal.
7. Maatschappelijk verantwoord beleggen is belangrijk en draagt positief bij aan het risico/rendementsprofiel.

6.2 Marktontwikkelingen – terugblik op 2018

Omdat een passief beleggingsbeleid wordt gevoerd, is het vooral van belang om de behaalde resultaten te vergelijken met die van de financiële markten als geheel. Het beeld van de aandelenmarkten is in 2018 wisselend voor de verschillende regio's. Zowel Europa als de opkomende markten aandelen hebben een negatief resultaat laten zien over 2018. In Amerika stegen de aandelenkoersen initieel fors maar in het laatste kwartaal van het jaar is deze stijging bijna volledig tenietgedaan.

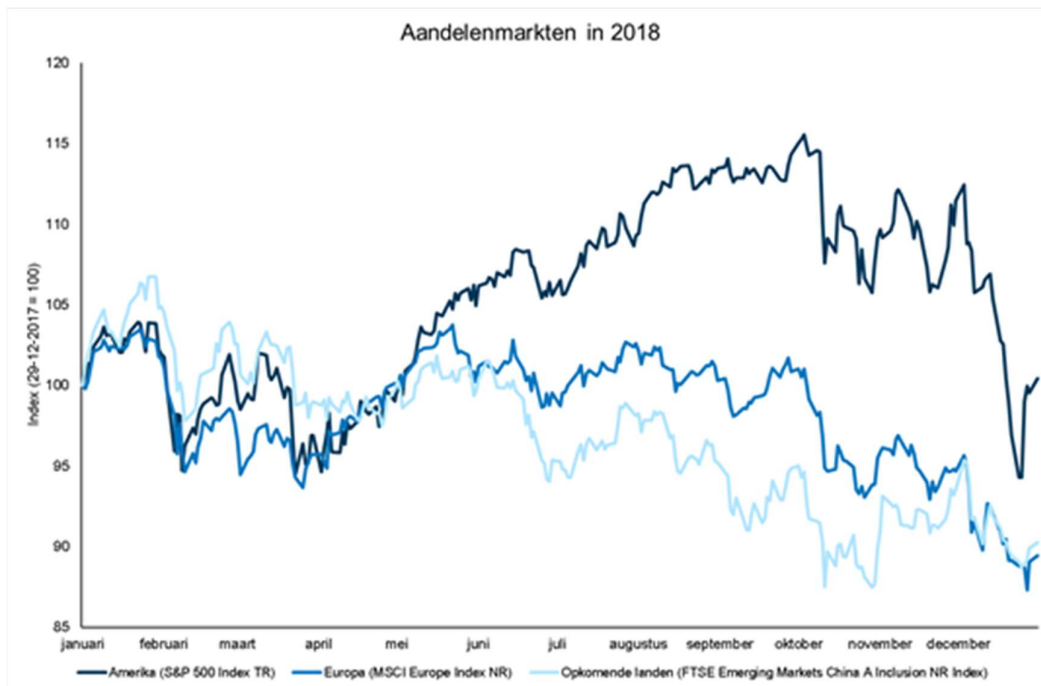
6.3 Ontwikkeling van de beleggingsportefeuille

De economische ontwikkelingen in 2018 hebben een negatief effect gehad op de positie van het pensioenfonds. De aandelen binnen de portefeuille hebben in 2018 een negatief rendement behaald. Tegelijkertijd heeft de daling van de rente tot een positief rendement binnen de afdekkingsportefeuille geleid, maar diezelfde rentedaling heeft ook geleid tot een stijging van de technische voorzieningen.

Aandelen

De aandelen hebben met name in Europa en de Opkomende markten een negatief resultaat laten zien. De Amerikaanse beurs steeg uiteindelijk met circa 0,4%, mede door de appreciatie van de dollar. Aangezien pensioenfonds Kappers dit valutarisico niet heeft afgedekt heeft dit een positief effect gehad van circa 7% binnen de Amerikaanse aandelen. Het rendement van de portefeuille Europese aandelen bedroeg ruim -/-10%. Het rendement binnen de opkomende markten was eveneens circa -/-10%. De totale aandelenportefeuille liet in 2018 een rendement van ongeveer -/-7% zien.

Vastgoed

Ten opzichte van 2017 is de vastgoedportefeuille 2018 met bijna € 17 miljoen toegenomen van € 80,6 miljoen naar € 97,3 miljoen. Dit is het gevolg van intredingen in het Achmea Dutch Healthcare Property Fund en de Utrechtse Fondsen C.V., intredingen als gevolg van stockdividend van circa € 2,2 miljoen en van een positieve waardering van ruim € 9 miljoen. Met uitzondering van de winkelportefeuille die een lichte afwaardering kende, lieten alle beleggingen een positieve herwaardering zien. De vastgoedportefeuille liet over 2018 een rendement zien van 14,0%. Hiervan was 3,0% direct rendement en 10,9% indirect rendement.

Hypotheeken

De hypotheekportefeuille is in 2018 met € 3,0 miljoen uitgebreid. De hypotheekportefeuille bedroeg ultimo 2018 € 80,5 miljoen. Met de hypotheekbeleggingen werd een rendement behaald van 1,2%, waarvan 2,5% direct rendement betrof en - 1,3% indirect rendement.

Renteafdekking

Het afdekken van het renterisico vindt plaats via een zogenoemde Maatwerk LDI Pool. De maatwerk LDI pool bestaat naast renteswaps uit een liquiditeitsfonds en Euro staatsobligaties. Het strategisch beleid van het pensioenfonds ten aanzien van de renteafdekking is afhankelijk van de stand van de 30-jaars rente. De omvang van de renteafdekking wordt in principe gemeten ten opzichte van de marktwaarde van de verplichtingen. In onderstaande tabel is dit beleidskader weergegeven. Op basis van de rentestand ultimo 2018 bedroeg het matchpercentage 50%.

Tabel: Dynamische kader renteafdekking 2018:

Rentedaaling		Rentestijging	
30-jaars rente	Afdekking *)	30-jaars rente	Afdekking *)
1,75%	50%	2,25%	60%
2,75%	60%	3,25%	70%
3,75%	70%	4,25%	80%
4,75%	80%	5,25%	90%
5,75%	90%	6,25%	100%

*) indien de marktdekkingsgraad lager is dan 100% dan vindt de afdekking plaats als % van de marktdekkingsgraad.

Begin 2019 is het beleidskader omtrent de renteafdekking aangepast naar aanleiding van de ALM en aansluitende analyse in 2018. Hierna is het dynamisch kader renteafdekking voor 2019 weergegeven. In dit beleid vindt er geen afdekking meer plaats op basis van een percentage van de marktdekkingsgraad, maar altijd op basis van de marktwaarde van de verplichtingen.

Tabel: Dynamische kader renteafdekking 2019:

Bij rentestijging 30 jaars EUR swap rente	
➤ 1,75%	55%
➤ 2,00%	60%
➤ 2,25%	65%

De rente is in 2018 gedaald. Hierdoor steeg de waarde van de beleggingen in de matchportefeuille, hetgeen in lijn is met de doelstelling van deze portefeuille, namelijk het verminderen van het risico ten opzichte van de verplichtingen. De verplichtingen zijn door de gedaalde rente namelijk ook gestegen. Omdat maar een deel van het renterisico wordt afgedekt, zijn de verplichtingen – afgezien van het UFR-effect - sneller gestegen dan de waarde van de renteafdekking. Per saldo heeft de rentedaling dus een daling van de dekkingsgraad tot gevolg gehad.

6.4 Samenstelling beleggingsportefeuille

Onderstaande tabel laat de beleggingen in procenten zien per eind boekjaar.

CATEGORIE	Weging 31-12-2018	Norm 2018	Belegd vermogen (* 1.000) 31-12-2018
<i>Return portefeuille</i>	57,8%	60,0%	486.013
<i>Match portefeuille</i>	42,2%	40,0%	354.476
<i>Totaal portefeuille</i>	100,0%	100,0%	840.489
<i>Liquide Returnportefeuille</i>			
Aandelen	26,4%	30,0%	222.034
Obligaties *)	19,5%	20,0%	164.289
Liquide middelen	0,1%	0,0%	1.049
<i>Illiquide Returnportefeuille</i>			
Vastgoed	11,7%	10,0%	98.641
<i>Totaal Returnportefeuille</i>	57,8%	60,0%	486.013
<i>Match portefeuille</i>			
Maatwerk LDI Pool **)	32,5%	30,0%	273.315
Hypotheken	9,7%	10,0%	81.161
<i>Totaal Matchportefeuille</i>	42,2%	40,0%	354.476

* Deze portefeuille bevat Bedrijfsleningen

** De Maatwerk LDI Pool bestaat uit Eurostaatsleningen en renteswaps.

6.5 Rendement van de beleggingsportefeuille

Het rendement van de portefeuille wordt afgezet tegen een meetlat (de zogenaamde benchmark) om de resultaten te kunnen beoordelen. Het rendement van de totale portefeuille over geheel 2018 bedroeg 2,31%. De benchmark bedroeg 2,38%.

In de tabel hieronder worden de absolute rendementen per categorie en van de totale portefeuille van 2018 weergegeven.

Rendementen %	2018	Benchmark
<i>Return portefeuille (60%)</i>	-1,09%	-1,08%
<i>Match portefeuille (40%)</i>	7,25%	7,38%
<i>Totaal portefeuille</i>	2,31%	2,38%
<i>Return portefeuille</i>		
Aandelen	-6,97%	-6,95%
Obligaties	-0,61%	-0,60%
Liquide middelen	0,0%	0,0%
Vastgoed	13,82%	13,82%
<i>Totaal Return portefeuille</i>	-1,09%	-1,08%
<i>Match portefeuille</i>		
Maatwerk LDI Pool	9,18%	9,18%
Hypotheken	1,00%	1,58%
<i>Totaal Match portefeuille</i>	7,25%	7,38%

6.6 Z-score

De z-score wordt ieder jaar berekend en laat het verschil zien tussen het werkelijke rendement van de portefeuille en het rendement van de benchmark die gebaseerd is op het strategisch beleid van het pensioenfonds. Een positief getal betekent dat de beleggingen van het pensioenfonds beter hebben geredeneerd dan de markt; bij een negatief getal geldt het omgekeerde. Bij de berekening worden ook de kosten in de beschouwing opgenomen.

Naast de jaarlijks berekende z-score wordt een zogenaamde performancetoets gedaan, waarvoor de z-scores over een periode van 5 jaren worden berekend. In het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000 is opgenomen dat er vrijstelling van de verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds kan worden verleend als de performancetoets lager is dan 0. Het feitelijk behaalde rendement van het pensioenfonds ligt dan over die periode van 5 jaar beduidend lager dan de benchmark. Volgens de vrijstellingsregeling zal de performancetoets worden toegepast over de periode 2014 tot en met 2018. Indien de uitkomst van de performancetoets lager is dan 0, dan kan een werkgever vanaf 1 januari 2019 een verzoek indienen tot vrijstelling van deelname.

Over 2018 is een z-score behaald van - 0,01 (2017: 0,22). De performancetoets over de periode januari 2014 tot en met december 2018 bedraagt 1,56 (2017: 1,78). De uitkomst van de performancetoets ligt daarmee voor het pensioenfonds boven de toegestane norm.

6.7 Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)

Het pensioenfonds voert een helder en transparant beleid voor maatschappelijke verantwoord beleggen (MVB) gericht op het identificeren en terugdringen van duurzaamheidsrisico's, maar ook op het signaleren van kansen. De strategie richt zich op het zoeken van de dialoog met ondernemingen waarin wordt belegd (aandelen en bedrijfsobligaties) en de uitvoering van een actief stembeleid. Hierbij wordt gekeken naar diverse thema's op het gebied van milieu, de maatschappij en goed ondernemingsbestuur (ESG – Environmental, Social, Governance). Uitgangspunt hierbij zijn de wereldwijd geaccepteerde standaarden zoals de UN Principles for Responsible Investment (UNPRI) en de UN Global Compact (UNGC).

In 2017 en 2018 zijn verdere stappen gezet in de integratie van de Sustainable Development Goals (SDG's) binnen het engagementproces. De SDG's zijn door de Verenigde Naties geïntroduceerd als gemeenschappelijk vocabulaire tussen beleggers, ondernemingen en overheden. Deze SDG's kunnen als katalysator voor het engagementproces dienen en de transparantie bij ondernemingen bevorderen. Ook zijn ze bruikbaar om de gevolgen van de engagementinspanningen verder in kaart te brengen.

Het pensioenfonds heeft in 2017 het maatschappelijk verantwoorde beleid op een studiedag nader beschouwd. Besloten is om 2 thema's uit de SDG's te kiezen waarop het zwaartepunt ligt binnen het engagementbeleid: klimaat en watergebruik. Het engagementbeleid wordt toegepast op de complete aandelen- en creditportefeuille.

In 2018 heeft pensioenfonds Kappers het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen/Ondernemen (IMVB) covenant ondertekend. Op grond van dit covenant gaan pensioenfondsen de komende 4 jaar samenwerken met overheid, vakbonden en maatschappelijke organisaties om negatieve effecten op samenleving en milieu, die worden veroorzaakt door ondernemingen in portefeuille, te voorkomen en op te lossen. Om deze ESG-risico's en misstanden te identificeren, te prioriteren en te adresseren worden de OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights als basis gebruikt. Bij IMVB ligt de nadruk dus op ESG-risico's van de beleggingen voor samenleving en milieu. Dit is een aanvulling op de accenten die door DNB en door IORP II worden gelegd, waarbij de nadruk ligt op beoordeling of en in welke mate ESG-risico's een materiële impact kunnen hebben op de portefeuille.

6.7.1 Engagementbeleid

Het engagementprogramma speelt een belangrijke rol in de identificatie, beoordeling en beheersing van ESG-risico's van de portefeuille op maatschappij en milieu en van ESG-risico's die mogelijk een materiële impact hebben op de portefeuille. Dit blijkt ook uit de engagementprojecten die in 2018 zijn uitgevoerd, waaronder:

Climate Action 100+

Climate Action 100+ is een wereldwijd initiatief voor samenwerking tussen investeerders, dat in december 2017 werd gelanceerd. Het coördineert de samenwerking van inmiddels ruim 300 beleggers wereldwijd in hun engagement met 100 'systeemrelevante' bedrijven die verantwoordelijk zijn voor twee derde van de jaarlijkse industriële broeikasgasemissies, en met 61 aanvullende bedrijven die een grote rol kunnen spelen in de overgang naar een koolstofarme economie. In 2018 vonden in totaal 277 gesprekken tussen betrokken beleggers en ondernemingen plaats.

Het initiatief vraagt bedrijven:

- 1) een sterk bestuurskader te implementeren dat duidelijk de verantwoordelijkheid van de raad van bestuur en het toezicht op het risico van en de kansen op klimaatverandering vastlegt;
- 2) maatregelen te nemen om de uitstoot van broeikasgassen in de gehele keten te verminderen, in lijn met de doelstelling van het Akkoord van Parijs om de wereldwijde gemiddelde temperatuurstijging te beperken tot ver onder de 2 graden Celsius en;
- 3) te zorgen voor rapportage in overeenstemming met de aanbevelingen van de Taskforce on Climate-related Financial Disclosures (TCFD).

BMO GAM heeft, mede namens Pensioenfond Kappers, actief deelgenomen aan Climate Action 100+, door het initiatief te nemen in de engagement met 4 bedrijven, en een actieve bijdrage te leveren aan de dialoog met 14 bedrijven.

BMO's activiteiten, die uiteenliepen van het spreken op aandeelhoudersvergaderingen tot groepsbijeenkomsten en individuele gesprekken, hebben geleerd dat bijna alle bedrijven in het programma het belang van klimaatverandering onderkennen. Echter, slechts een handvol ondernemingen onderneemt concrete actie op de drie vragen van het project. Het Climate Action 100+ project heeft een looptijd van 5 jaar. In de resterende 4 jaar zullen dus nog flinke stappen gezet moeten worden door het grootste deel van de ondernemingen. Dit project is gekoppeld aan SDG 13 – Klimaatactie.

Plastic in de oceanen

Plastic vervuiling van oceanen is in korte tijd belangrijk geworden voor zowel bedrijven als consumenten. Dit wordt vooral veroorzaakt door de toegenomen aandacht in de media en bij beleidsmakers en politici wereldwijd. Alle 193 lidstaten van de VN hebben een resolutie ondertekend om de binnenlandse plastic voetafdruk te beoordelen en hebben zich eraan gecommitteerd om wetgevende maatregelen te ontwikkelen om die voetafdruk te verkleinen.

De EU en China lopen voorop. Hun initiatieven zullen een aanzienlijke impact hebben op bedrijven. Hoewel veel bedrijven het Chinese verbod op de invoer van plastic afval een belangrijk risico noemen, denken wij dat de meeste van hen niet goed voorbereid zijn op de uitdagingen die deze of andere regelgevende ontwikkelingen met zich mee kunnen brengen. Positieve ontwikkelingen die wij ondersteunen zijn het UK Plastic Pact en het New Plastics Economy Global Commitment, beide gericht op het ontwikkelen van circulaire bedrijfsmodellen voor plastic. In lijn met deze initiatieven, hebben we bedrijven gevraagd om de hoeveelheid onnodig plastic voor eenmalig gebruik te verminderen, de recycleerbaarheid van plastic te verbeteren, creatief te zijn in het ontwerpen van verpakkingen, circulaire bedrijfsmodellen te implementeren en bij te dragen aan verbetering van de recyclinginfrastructuur. Alle bedrijven die zijn aangesproken, zijn zich bewust van deze kwestie en de meeste hebben plannen om de impact te verminderen. Het pensioenfonds blijft de implementatie van verpakkingen- en plastic afval/gebruiksstrategieën nauwlettend volgen. Dit project is gekoppeld aan SDG 14 - Verbetering van de leefomstandigheden voor het leven onder water.

Moderne slavernij

Volgens de International Labour Organisation (ILO) zijn 21 miljoen arbeiders over de hele wereld slachtoffer van moderne slavernij in de toeleveringsketens van grote bedrijven. Tot moderne slavernij worden onder meer gerekend dwangarbeid, kinderarbeid en mensenhandel. Na de invoering van de Britse Modern Slavery Act in 2015 hebben veel bedrijven verklaringen over moderne slavernij gepubliceerd.

In 2018 zijn we met 16 Britse bedrijven in gesprek gegaan om ervoor te zorgen dat hun moderne slavernijbeleid de volgende belangrijke elementen omvat: het identificeren van moderne slavernij risico's in de eigen operaties, in de toeleveringsketen en bij partners; het implementeren van risicobeperkende actieplannen en het evalueren van de effectiviteit ervan; het opleiden van alle inkoopmedewerkers en human resources teams; actief samenwerken met toeleveranciers.

Over het geheel genomen waren we blij met de reacties van bedrijven op onze engagement. We zien echter ook dat de moderne slavernijverklaringen van veel bedrijven onvoldoende details geven over de risico's en de maatregelen die zijn genomen. Als belegger zien wij het als onze rol om bedrijven verantwoordelijk te houden voor hun verplichtingen en hen aan te moedigen krachtig beleid te voeren om de moderne slavernijrisico's te beperken en de informatievoorziening te verbeteren, zodat belanghebbenden er zeker van kunnen zijn dat er voldoende krachtige maatregelen worden genomen.

Dit project is gekoppeld aan SDG 8 – Menswaardig werk en economische groei.

Gegevensbescherming

In 2018 zijn we met meer dan 50 bedrijven in gesprek gegaan over de manier waarop zij de eisen van de AVG-wetgeving implementeren. Bij een groot aantal bedrijven is goede toegang verkregen tot de experts die direct verantwoordelijk zijn voor privacy bescherming. De gesprekken met deze ondernemingen waren informatief en gedetailleerd. Deze gesprekken stonden echter wel in schril contrast met de oppervlakkige rapportage door de meeste bedrijven over dit onderwerp. De engagementbijeenkomsten hebben een goed beeld opgeleverd van belangrijke innovaties en best practices. Deze bevindingen worden gebruikt om doelen te formuleren ten aanzien van rapportage door ondernemingen. Dit project is gekoppeld aan SDG 16 – Vrede, rechtvaardigheid en sterke instellingen.

Verantwoorde prijsstelling van medicijnen

Doel van dit project is om ondernemingen in de farmaceutische sector aan te sporen om een transparant verantwoord prijsbeleid te ontwikkelen, waarbij naast het winsttoegmerk de belangen van patiënt en maatschappij voldoende worden meegewogen.

In 2018 hebben we met meer dan dertig bedrijven engagement gevoerd, waaronder met 6 prioriteitsbedrijven. Hieruit bleek dat het een complexe kwestie is en vooruitgang langzaam gaat. We hebben aangedrongen concrete stappen op de volgende vlakken: het vergroten van kennis en verbeteren van toezicht door het bestuur; het beleid van de onderneming; vrijwillige prijsstijgingslimieten; invoering van alternatieve prijsmodellen van geneesmiddelen; publicatie van lobby- en politieke uitgaven; interne controles en; meer transparantie. Dit project is gekoppeld aan SDG 3 - Gezondheid en welzijn.

Engagement in cijfers

Binnen de beleggingsportefeuille zijn 339 ondernemingen binnen de aandelenportefeuille aangesproken, wat 145 keer resultaat heeft opgeleverd. Binnen de bedrijfsobligatieportefeuille is met 121 ondernemingen de dialoog gezocht, wat in 51 gevallen tot positieve verandering heeft geleid.

6.7.2 Stembeleid

Een actief stembeleid maakt onderdeel uit van de dialoog die met ondernemingen wordt gevoerd. Voorafgaand aan aandeelhoudersvergaderingen wordt met ondernemingen contact gezocht om de verwachtingen te delen en kwesties te adresseren. In het geval van een tegenstem (of bij onthouding) wordt dit veelal na afloop van de aandeelhoudersvergaderingen toegelicht aan de betreffende ondernemingen als dit de dialoog ten goede komt.

In 2018 zijn 7.871 stemmen uitgebracht op 463 aandeelhoudersvergaderingen. In 15,2% van de gevallen is er een tegenstem uitgebracht. Deze tegenstem was met name gericht op de rol, samenstelling en werking van het bestuur.

6.7.3 Uitsluitingen

Op grond van het besluit marktmisbruik Wet op het Financieel Toezicht (Wft) moet het pensioenfonds bedrijven uitsluiten als die clustercommunity of cruciale onderdelen daarvan produceren, verkopen of distribueren.

De volgende bedrijven zijn (per eind 2018) uitgesloten:

- Hanwha
- Elbit Systems Ltd
- Israel Aerospace Industries Ltd
- Poongsan Corporation
- S&T Dynamics Co. Ltd.

Binnen de wet –en regelgeving is overigens wel toegestaan om vanuit beleggingsfondsen een positie te hebben in deze bedrijven door transacties (in door derden beheerde beleggingsinstellingen) gebaseerd op een index die voor minder dan vijf procent bestaat uit deze ondernemingen.

6.7.4 Duurzaam vastgoed

Duurzaam vastgoed heeft een zo laag mogelijke milieubelasting en blijft op lange termijn aantrekkelijk voor zowel de eigenaar als de gebruiker. Dat betekent dat het energiezuinig is, gebruik maakt van hernieuwbare energie, een lage CO2-uitstoot heeft, een prettig binnenklimaat heeft en in een veilige en leefbare omgeving ligt. Duurzaam vastgoed is courant en zal op termijn beter verhuurbaar zijn en beter zijn waarde behouden dan vastgoed dat niet duurzaam is.

Het beleid richt zich op het verduurzamen van de bestaande vastgoedportefeuille bij onderhoud en renovatie van projecten. Hierbij wordt gestuurd op verbetering van de energielabels.

Acquisities worden getoetst op duurzaamheid en moeten aan minimale eisen voldoen. Daarnaast wordt er een dialoog gevoerd met partijen die invloed hebben op de duurzaamheid van het vastgoed, zoals vastgoedbeheerders, huurders, dienstverleners en leveranciers.

Sinds 2018 worden standaard voorbereidingen voor oplaadpunten voor scootmobiel en voor laadpalen voor elektrische auto's gerealiseerd. Dit zal in de volgende update van het Programma van Eisen worden geborgd. Daarnaast wordt sinds 2018 bij alle nieuw te plaatsen keukens een inductie kookplaat toegepast. Dit betekent geen gasaansluiting meer, minder energieverbruik, minder brandgevaar en minder uitstoot van fijnstof.

7. Communicatiebeleid

7.1 Ontwikkelingen

Het jaar 2018 stond in het teken van de overstap van pensioenuitvoerder Syntrus Achmea Pensioenbeheer naar AGH. Met de overstap introduceerde pensioenfonds Kappers ook een nieuwe huisstijl met een nieuw logo. De communicatie over de overstap was met name in de eerste helft van 2018 een belangrijk onderwerp voor werkgevers. Van werkgevers werd verwacht dat zij hun gegevens op een andere manier aanleveren. Tevens werd overgegaan naar een nieuwe manier van factureren, namelijk van voorschotbasis naar maandbasis. Voor werknemers startte het jaar met een bericht over de verhoging van de pensioenrichtleeftijd van 67 naar 68 jaar.

De financiële positie van pensioenfonds Kappers blijft een zorg. De beleidsdekkingsgraad stijgt te langzaam. De stijgende lijn is goed, maar het gaat niet snel genoeg. Net als veel andere pensioenfonds heeft pensioenfonds Kappers last van de lange periode met een lage rente. Pensioenfonds met veel jonge deelnemers – zoals pensioenfonds Kappers – hebben daar extra last van. Elk jaar bekijken we of het nodig is om de pensioenen te verlagen. In 2019 is dat waarschijnlijk niet nodig, maar de kans is groot dat de pensioenen in 2020 wel moeten worden verlaagd. De communicatie hierover start in 2019.

Andere belangrijke zaken waarover het pensioenfonds in 2018 onder andere over communiceerde, waren:

- De lichte verbetering van de financiële situatie;
- De pensioenpremie blijft gelijk in 2018;
- Wijzigingen in het pensioenreglement;
- Het jaarverslag van 2017;
- Het Uniform Pensioenoverzicht 2018;
- Aankondiging van de aanwezigheid op de Hair X-perience;
- Aankondiging van de aanwezigheid op de FNV MOOIDag;
- Verhoging van de pensioenen per 1 oktober 2018 niet mogelijk;
- Nieuwe regels voor kleine pensioenen;
- Het nieuwe werkgeversportal;
- Privacy, pensioen en de AVG.

7.2 Communicatiebeleidsplan en -jaarplan

Net zo belangrijk als het uitvoeren van de pensioenregeling, is het gevoerde beleid op een begrijpelijke manier uitdragen. Het bestuur wil alle betrokkenen op heldere wijze informeren over het gevoerde beleid, de financiële situatie, pensioenontwikkelingen en de gevolgen hiervan voor het individuele pensioen.

Communicatiebeleidsplan 2018-2020

Het bestuur besteedt aandacht aan zorgvuldige en heldere communicatie over het beleid, ontwikkelingen op pensioengebied en de gevolgen voor individuele deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers. Eind 2017 is een nieuw driejarig communicatiebeleidsplan opgesteld. De communicatie in 2018 is uitgevoerd volgens het communicatiebeleidsplan 2018-2020. Het staande beleid en de bijbehorende activiteiten worden komende jaren voortgezet. De belangrijkste doelstellingen uit het nieuwe beleidsplan zijn het vergroten van het pensioenbewustzijn van zowel deelnemers als werkgevers, het betrekken van gepensioneerden bij het pensioenfonds en het creëren van vertrouwen en herkenbaarheid bij alle doelgroepen. Het pensioenfonds probeert de communicatie persoonlijk aan te laten sluiten bij de ontvanger en de herkenbaarheid te vergroten.

Communicatiejaarplan 2018

De jaarlijkse doelen worden opgenomen in een communicatiejaarplan als de speerpunten voor de communicatie. Deze speerpunten worden in paragraaf 7.3 toegelicht. In het communicatiejaarplan staat daarnaast welke specifieke communicatieactiviteiten voor de verschillende doelgroepen zijn gepland en op welke trends en ontwikkelingen het pensioenfonds dat jaar nader ingaat. Het communicatiejaarplan wordt ieder jaar voorbereid door de Bestuurlijke Voorbereidingscommissie Communicatie (BVC) en definitief goedgekeurd en vastgesteld in het bestuur. In het communicatiejaarplan worden per doelgroep (waaronder (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers) de doelstellingen en de inzet van communicatiemiddelen vastgelegd. De belangrijkste activiteiten uit het communicatiejaarplan 2018 worden in paragraaf 7.6 toegelicht.

7.3 Speerpunten

Tijdens de vergaderingen van de communicatiecommissie in 2018 werd de stand van zaken van het jaarplan doorgenomen. Het plan is in overleg met en conform de wensen van de commissie uitgevoerd. De visie, kernwaarden en kernboodschap zoals deze zijn geformuleerd in het communicatiebeleidsplan 2018 - 2020 waren uitgangspunt voor de communicatie in 2018. Daarbij lagen specifieke accenten op:

- Communicatie over de financiële situatie;
- Communicatie over wijzigingen in de pensioenregeling;
- De werkgever faciliteren om de rol als intermediair richting werknemers in te kunnen vullen;
- Blijven digitaliseren met de website als centraal communicatiemiddel;
- Het vergroten van het pensioenbewustzijn van de deelnemers;
- Aanwezigheid en zichtbaarheid in de branche, communicatie via brancheverenigingen en vakbonden;
- Transitiecommunicatie;
- Communicatie rondom verzending van het Uniform Pensioenoverzicht (UPO);
- Meten van communicatie-effecten.

7.4 Onderzoeken

In 2018 verrichtte het pensioenfonds communicatieonderzoek in de vorm van een online klantpanel en veldonderzoek tijdens de Hair X-perience en op de FNVMOOIDag.

Klantpanel

Sinds begin 2016 beschikt het pensioenfonds over een online klantpanel, bestaande uit 27 deelnemers en 4 werkgevers. Het klantpanel is in 2018 twee keer benaderd om hun mening over de pensioencommunicatie te geven. In het voorjaar is het klantpanel gevraagd naar hun mening over de uitstraling van het nieuwe logo (zie 7.5). De reacties zijn verwerkt in de nieuwsbrief van maart. De tweede keer is het klantpanel benaderd naar aanleiding van de nieuwsbrief van september. De reacties zijn besproken in de communicatiecommissie en worden meegenomen in de volgende versies van de nieuwsbrief.

Onderzoek tijdens beursdeelname

In juni 2018 werden deelnemers tijdens de Hair X-perience bevraagd over de duidelijkheid, begrijpelijkheid en leesbaarheid van de nieuwsbrief van maart 2018. Dit onderzoek werd ook uitgevoerd op de FNV MOOIDag op 1 oktober. De conclusies van beide onderzoeken waren dat de nieuwsbrief relatief weinig wordt gelezen. De respondenten die de nieuwsbrief wel hebben gelezen, zijn hier overwegend positief over. Uit het onderzoek van juni blijkt ook dat meer dan de helft van de respondenten de informatie begrijpt die zij van pensioenfonds Kappers ontvangen. De opbouw, taalgebruik en het uiterlijk van de nieuwsbrief hoeven dan ook niet te worden aangepast.

Opvallend was het hoge aantal zelfstandigen dat tijdens beide beursdagen informatie wilde over deelname aan de pensioenregeling van pensioenfonds Kappers. Deze groep valt echter niet onder de pensioenregeling.

7.5 Nieuwe huisstijl

Naar aanleiding van de overstap van SAPB naar de nieuwe pensioenuitvoerder AGH werd besloten om een nieuwe huisstijl te ontwikkelen. Er moest een nieuw logo worden gekozen, omdat het zogenoemde "bolletjeslogo" door meerdere (pensioen)fondsen bij SAPB werd gebruikt. Samen met het Branche Platform Kappers en het O&O fonds Kappers werd een keuze gemaakt voor een vormgever. De nieuwe huisstijl werd begin 2018 geïmplementeerd.

7.6 Terugblik 2018

Hieronder blikken we terug op de uitvoering van de communicatiemiddelen.

Jouw pensioennieuws

De eerste nieuwsbrief van 2018 viel eind maart op de deurmat. In deze nieuwsbrief werd aandacht besteed aan de nieuwe huisstijl, de financiële situatie van pensioenfonds Kappers, de wijzigingen in de pensioenregeling per 1 januari 2018, de Hair X-perience van juni 2018 en werd een artikel geplaatst over 'Ik ben ziek en arbeidsongeschikt. En nu?'

De tweede nieuwsbrief kwam begin september uit. Hierin stonden berichten over de financiële situatie, het jaarverslag 2017, de nieuwe regels over afkoop van pensioen, de aankondiging van de aanwezigheid van pensioenfonds Kappers op de FNV MOOIDag en tot slot een artikel over het wel of niet moeten verlagen van de pensioenen in 2020.

Digitale nieuwsbrief aan werkgevers

In 2018 hebben werkgevers drie digitale nieuwsbrieven ontvangen. Werkgevers ontvingen de eerste nieuwsbrief in maart. De onderwerpen in deze nieuwsbrief waren: de nieuwe huisstijl van Pensioenfonds Kappers, nieuwe contactgegevens per 1 januari 2018, een nieuwe manier van factureren per 1 januari 2018, de gewijzigde manier van aangifte van pensioengegevens voor werkgevers, de Hair X-perience op 3 en 4 juni 2018 en de nieuwsbrief voor werknemers.

De tweede nieuwsbrief werd eind september verzonden. Hierin stonden onderwerpen met aandacht voor definitieve facturen en verrekening voorschotten, het voorkomen van te hoge ambtshalve facturen, het werkgeversportaal, een terugblik op de Hair X-perience, de FNV MOOIdag op 1 oktober, de financiële situatie van het pensioenfonds, het jaarverslag 2017, het vervallen van hele kleine pensioenen van € 2 bruto per jaar en een artikel over het wel of niet moeten verlagen van de pensioenen in 2020.

In december is nog een derde korte nieuwsbrief verzonden met als onderwerpen: in 2019 blijft de pensioenpremie gelijk, geen pensioenaangifte betekent een te hoge factuur, facturen controleren en financiële situatie.

Inzet en werving voor klantpanel duidelijke pensioencommunicatie

De respons van het klantpanel is sinds 2017 verbeterd door een directe beloning in te stellen. De leden vullen een online enquête in die voor kwalitatief betere antwoorden zorgt. Het klantpanel werd in maart gevraagd naar de mening over het nieuwe logo en of het nieuwe logo past bij het pensioenfonds. De reacties waren allemaal positief. De reacties zijn verwerkt in de nieuwsbrief van maart. Ook is het klantpanel in september benaderd met de vraag wat zij vonden van de nieuwsbrief van september. De negen leden van het panel die gereageerd hebben, hebben hiervoor een fashioncheque ter waarde van € 15 ontvangen.

Aanwezigheid en onderzoek op branche-events

Begin juni 2018 was pensioenfonds Kappers voor de eerste keer aanwezig op de Hair X-perience in de Evenementenhal in Gorinchem. Op dit kappersevent stonden inspiratie, educatie en innovatie centraal. Bij de stand van het pensioenfonds konden deelnemers een leuke karikatuur van zichzelf laten maken. Ook deed het beursteam onderzoek naar de communicatie-uitingen van het pensioenfonds aan de hand van een online enquête. Met deze beursdeelname wilde het pensioenfonds het pensioenbewustzijn van en de herkenbaarheid van het pensioenfonds voor werkgevers én werknemers vergroten.

Het pensioenfonds was net als vorig jaar aanwezig op de FNV MOOIdag in 's-Hertogenbosch dat dit jaar plaats vond op maandag 1 oktober. Het pensioenfonds nam deel met een fotobox waarin deelnemers foto's van hun 'oude dag' lieten maken. Ook nam het beursteam een onderzoek af over de nieuwsbrief die in september aan deelnemers verzonden werd.

Geen inzet meer van social media

In februari 2018 heeft het pensioenfonds besloten niet langer gebruik te maken van Social Media. Facebook en Twitter werden te weinig gebruikt. Om deze reden is het Twitteraccount op 26 maart 2018 verwijderd en het Facebookaccount op 6 april gedeactiveerd. De berichtgevingen vinden plaats via nieuwsberichten op pensioenkappers.nl.

Webinar werkgevers/deelnemers

In 2018 zijn er geen webinars georganiseerd. Eind 2017 stond voor werkgevers een webinar gepland over de transitie naar een nieuwe pensioenuitvoerder. Dit webinar is geschrapt omdat er te weinig interessante en relevante informatie voor werkgevers was over de transitie.

Communicatie rondom UPO 2018

Het UPO werd verzonden in april. Een nieuwsbericht hierover is geplaatst op de website.

Pensioen1-2-3

Laag 1 van het Pensioen1-2-3 werd verzonden aan nieuwe deelnemers. Laag 2 en 3 zijn online te vinden. Het aantal nieuwe deelnemers dat het Pensioen123 op de website bekijkt, ligt tussen de 400 en 700 bezoekers per kwartaal.

8. Risicobeleid

8.1 Inleiding

Een integrale en beheerste bedrijfsvoering is een van de belangrijkste opdrachten van een pensioenfondsbestuur. Een noodzakelijke voorwaarde daarvoor is integraal risicomanagement: een cyclus waarbij de relevante risico's en de bijbehorende beheersmaatregelen periodiek worden besproken. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het risicomanagement is ingericht.

8.2 Risicoparagraaf

Het bestuur is verantwoordelijk voor het realiseren van de doelstellingen van het fonds, volgend vanuit de missie, visie en of strategie van het fonds. Hierbij worden risico's gelopen of bewust gezocht. Deze risico's worden ingedeeld in de volgende hoofdcategorieën:

- Matching-/renterisico;
- Marktrisico;
- Kredietrisico;
- Verzekeringstechnisch risico;
- Omgevingsrisico;
- Operationeel risico;
- Uitbestedingsrisico;
- IT-risico;
- Integriteitsrisico;
- Juridisch risico.

Elke risicocategorie is toebedeeld aan een van de bestuurscommissies. Zij beoordelen jaarlijks (of tussentijds wanneer daar aanleiding toe is) wat de bruto risico's zijn, welke beheersmaatregelen zijn getroffen en of de resulterende netto risico's acceptabel zijn. Jaarlijks worden alle risico-inschattingen met het gehele bestuur besproken, waarbij elke commissie een toelichting geeft op de risico's waarvan de commissie eigenaar is. De bestuurlijke voorbereidingscommissie risicomanagement (BVRM) is verantwoordelijk gemaakt voor de bewaking van het integrale risicomanagement van het pensioenfonds. De BVRM bewaakt onder andere de opvolging van acties en de voortgang van de in het jaarplan benoemde activiteiten.

De belangrijkste thema's uit het jaarplan 2018 waren:

- Afronding transitie naar de nieuwe pensioenuitvoerder;
- Uitwerking van de uitbestedingsrisicoanalyses, waarbij met name veel aandacht is besteed aan de uitbestedingen aan AGH;
- De implementatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming;
- De gevolgen voor het fonds van de Richtlijn IORP II.

8.3 Risicobeheersing

Voor de inschatting van een risico hanteert het fonds een vier-puntschaal ten aanzien van de kans en de impact van het betreffende risico: hoog, aanzienlijk, beperkt of laag.

Matching-/renterisico

Het risico als gevolg van het niet gematcht zijn van activa en passiva (inclusief off-balanceposten) dan wel inkomsten en uitgaven in termen van rentevoet, rentetypische looptijden, basisvaluta, liquiditeit typische looptijden en gevoeligheid voor ontwikkelingen in prijspeil.

Dit risico is nader onderverdeeld in rente-, valuta-, liquiditeit- en inflatierisico. Deze risico's zijn met name extern gedreven. De risico-inschattingen per 31 december 2018 per deelrisico luiden:

Risicocategorie	Inherent (kans x impact)			Residu (kans x impact)			Gewenst (kans x impact)		
	(4 = hoog; 3 = aanzienlijk; 2 = beperkt; 1 = laag)								
<i>Rente</i>	4	x	4	4	x	2	4	x	2
<i>Valuta</i>	4	x	3	4	x	2	4	x	2
<i>Liquiditeit</i>	3	x	3	2	x	1	2	x	1
<i>Inflatie</i>	4	x	3	4	x	2	4	x	2

Marktrisico

Het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten binnen een beleggingsportefeuille. Dit risico is nader onderverdeeld in prijsvolatiliteit, marktliquiditeit en concentratie en correlatie. De risico-inschattingen per 31 december 2018 per deelrisico luiden:

Risicocategorie	Inherent (kans x impact)			Residu (kans x impact)			Gewenst (kans x impact)		
	(4 = hoog; 3 = aanzienlijk; 2 = beperkt; 1 = laag)								
<i>Prijsvolatiliteit</i>	4	x	4	4	x	3	4	x	3
<i>Marktliquiditeit</i>	3	x	2	2	x	1	2	x	1
<i>Concentratie en correlatie</i>	2	x	3	2	x	2	2	x	2

Kredietrisico

Het risico dat een tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen en ontvangen garanties) niet nakomt al dan niet als gevolg van het aan restricties onderhevig zijn van buitenlandse beleggingsinstellingen. Dit risico is nader onderverdeeld in default probability, concentratie en correlatie en loss given default.

De risico-inschattingen per 31 december 2018 per deelrisico luiden:

Risicocategorie	Inherent (kans x impact)			Residu (kans x impact)			Gewenst (kans x impact)		
	(4 = hoog; 3 = aanzienlijk; 2 = beperkt; 1 = laag)								
<i>Default probability</i>	2	x	3	1	x	2	2	x	2
<i>Concentratie en correlatie</i>	2	x	3	2	x	2	2	x	2
<i>Loss given default</i>	2	x	3	2	x	2	2	x	2

De residu-risico's voor matching-, markt en kredietrisico zijn getoetst aan het beleggingsbeleid en passen binnen het gewenste risicoprofiel.

Verzekeringstechnisch risico

Het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van de pensioenregeling. Dit risico is nader onderverdeeld in sterfte- en arbeidsongeschiktheid.

De risico-inschattingen per 31 december 2018 per deelrisico luiden:

Risicocategorie	Inherent (kans x impact)			Residu (kans x impact)			Gewenst (kans x impact)		
	(4 = hoog; 3 = aanzienlijk; 2 = beperkt; 1 = laag)								
<i>Sterfte</i>	3	x	4	2	x	2	2	x	2
<i>Arbeidsongeschiktheid</i>	2	x	2	2	x	1	2	x	1

Omgevingsrisico

Het risico als gevolg van buiten de instelling of groep komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat. Dit risico is altijd nader onderverdeeld geweest in concurrentie, afhankelijkheid en reputatie. Met betrekking tot het deelrisico concurrentie heeft het bestuur vastgesteld dat het hebben van een bedrijfstakpensioenfonds geen doel op zich is. Indien er een betere optie is voor de deelnemers, is het VZO van mening dat het bestuur zich hier actief voor moet inzetten. Daarom acht het bestuur dit deelrisico niet van toepassing en heeft er dan ook geen risico-inschattingen voor gemaakt.

De risico-inschattingen per 31 december 2018 per deelrisico luiden:

Risicocategorie	Inherent (kans x impact)			Residu (kans x impact)			Gewenst (kans x impact)		
	(4 = hoog; 3 = aanzienlijk; 2 = beperkt; 1 = laag)								
<i>Afhankelijkheid</i>	3	x	3	2	x	1	2	x	1
<i>Reputatie</i>	3	x	1	2	x	1	2	x	1

Voor omgevings- en verzekeringstechnisch risico is het gewenste risico bepaald door af te wegen wat de kosten zijn van een verdere reductie van de risico's. Alle residu risico's passen binnen het gewenste risicoprofiel.

Operationeel risico

Het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering. Dit risico is nader onderverdeeld in (pre)acceptatie/transactie, informatie, kosten, personeel en fraudegevoeligheid.

De risico-inschattingen per 31 december 2018 per deelrisico luiden:

Risicocategorie	Inherent (kans x impact)			Residu (kans x impact)			Gewenst (kans x impact)		
	(4 = hoog; 3 = aanzienlijk; 2 = beperkt; 1 = laag)								
(Pre)acceptatie/transactie	4	x	3	2	x	2	1	x	2
<i>Informatie</i>	3	x	2	1	x	1	1	x	1
<i>Kosten</i>	2	x	2	1	x	1	1	x	1
<i>Personeel</i>	3	x	3	1	x	1	1	x	1
<i>Fraudegevoeligheid</i>	3	x	4	1	x	2	1	x	2

Op één gebied ligt het netto risico hoger dan het gewenste risico. Dit is het gevolg van het feit dat de transitie naar de nieuwe pensioenuitvoerder per 31 december 2018 nog altijd niet is afgerond en dat er nog een aantal zaken zijn die in 2019 verdere aandacht vereisen. Hiervoor is een werkgroep opgericht. Na afronding van de transitie zal het netto risico opnieuw worden beoordeeld en zullen aanvullende beheersmaatregelen ontwikkeld worden om dit risico in de toekomst beter te mitigeren.

Uitbestedingsrisico

Het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad. Dit risico is per externe uitvoerder nader onderverdeeld in continuïteit, integriteit, kwaliteit en IT. Als gevolg van de transitie in de pensioenuitvoering is in 2018 een nieuwe beoordeling gedaan van de nieuwe uitbestedingspartijen.

De risico-inschattingen per 31 december 2018 per deelrisico luiden:

Risicocategorie	Inherent (kans x impact)			Residu (kans x impact)			Gewenst (kans x impact)		
	(4 = hoog; 3 = aanzienlijk; 2 = beperkt; 1 = laag)								
<u>BMO:</u>									
<i>Continuïteit</i>	3	x	1	1	x	1	1	x	1
<i>Integriteit</i>	3	x	1	1	x	1	1	x	1
<i>Kwaliteit</i>	3	x	3	1	x	1	1	x	1
<i>IT</i>	4	x	4	2	x	2	2	x	2

Risicocategorie	Bruto (kans x impact)			Netto (kans x impact)			Gewenst (kans x impact)		
	(4 = hoog; 3 = aanzienlijk; 2 = beperkt; 1 = laag)								
<u>KasBank:</u>									
<i>Continuïteit</i>	3	x	3	2	x	2	2	x	2
<i>Integriteit</i>	3	x	3	1	x	2	1	x	2
<i>Kwaliteit</i>	2	x	2	2	x	2	2	x	2
<i>IT</i>	2	x	3	2	x	2	2	x	2

IT-risico

Het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continue of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door IT. De primaire bedrijfsprocessen van het fonds zijn volledig uitbesteed. De externe uitvoerders zijn verantwoordelijk voor de beveiliging van de bedrijfsprocessen, die zij ten dienst stellen aan het pensioenfonds. Het vormt een onderdeel van de contracten met en de rapportages van de externe uitvoerders. Het fonds beoordeelt deze contracten en rapportages in het kader van uitbestedingsrisico. De IT-risico's bij de externe uitvoerders zijn onderdeel gemaakt van het uitbestedingsrisico middels het deelrisico IT. Het IT risico aangaande het bestuur / de bestuursorganen is nader onderverdeeld in beveiliging en beheersbaarheid en continuïteit.

De risico-inschattingen per 31 december 2018 per deelrisico luiden:

Risicocategorie	Inherent (kans x impact)			Residu (kans x impact)			Gewenst (kans x impact)		
	(4 = hoog; 3 = aanzienlijk; 2 = beperkt; 1 = laag)								
<i>Beveiliging en beheersbaarheid</i>	4	x	1	3	x	1	2	x	1
<i>Continuïteit</i>	2	x	1	2	x	1	2	x	1

In 2018 is een sessie georganiseerd ter bevordering van het bewustzijn van de bestuursleden van beveiligingsrisico's. na afronding hiervan is het netto risico opnieuw beoordeeld waarbij het bestuur heeft vastgesteld dat deze nu binnen het gewenste risicoprofiel valt.

Integriteitsrisico

Het risico dat de integriteit van het pensioenfonds wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van uitbestedingspartners, de organisatie dan wel de leiding van het pensioenfonds in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door het pensioenfonds opgestelde normen. Dit risico is nader onderverdeeld in benadeling derden/voorwetenschap, witwassen/terrorismedinanciering, onoorbaar handelen, fiscale fraude, corruptie, interne fraude en externe fraude.

De risico-inschattingen per 31 december 2018 per deelrisico luiden:

Risicocategorie	Inherent (kans x impact)			Residu (kans x impact)			Gewenst (kans x impact)		
	(4 = hoog; 3 = aanzienlijk; 2 = beperkt; 1 = laag)								
<i>Benadeling derden/voorwetenschap</i>	2	x	2	1	x	1	1	x	1
<i>Witwassen/terrorismedinanciering</i>	2	x	2	1	x	1	1	x	1
<i>Onoorbaar handelen</i>	2	x	2	1	x	1	1	x	1
<i>Fiscale fraude</i>	2	x	2	1	x	1	1	x	1
<i>Corruptie</i>	2	x	2	1	x	1	1	x	1
<i>Interne fraude</i>	1	x	1	1	x	1	1	x	1
<i>Externe fraude</i>	3	x	2	2	x	1	1	x	1

Het nettorisico op "externe fraude" is hoger dan gewenst omdat het bestuur nog onvoldoende grip heeft in de beheersmaatregelen van AGH aangaande fraude rondom creditmanagement. In 2019 worden deze onderzocht en beoordeeld. Na de beoordeling zal het nettorisico opnieuw worden bepaald.

Juridisch risico

Het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van de rechtspositie van het fonds, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn. Dit risico is nader onderverdeeld in wet- en regelgeving, naleving, aansprakelijkheid en afdwingbaarheid contracten.

De risico-inschattingen per 31 december 2018 per deelrisico luiden:

Risicocategorie	Inherent (kans x impact)			Residu (kans x impact)			Gewenst (kans x impact)		
	(4 = hoog; 3 = aanzienlijk; 2 = beperkt; 1 = laag)								
<i>Wet- en regelgeving</i>	2	x	3	1	x	1	1	x	1
<i>Naleving</i>	2	x	3	1	x	1	1	x	1
<i>Aansprakelijkheid</i>	1	x	4	1	x	3	1	x	3
<i>Afdwingbaarheid contracten</i>	2	x	1	2	x	1	2	x	1

Hoewel de impact van aansprakelijkheidsrisico's als "aanzienlijk" wordt beschouwd, is het bestuur toch van mening dat dit binnen het gewenste risicoprofiel past. Deze impact is afhankelijk van externe, niet door het pensioenfonds te beïnvloeden factoren.

8.4 Jaarplan IRM 2019

Het pensioenfonds beschikt over een beleidsplan integraal risicomanagement (IRM), waarin het risicomanagementbeleid is vastgelegd. Om nadere invulling te geven aan het beleid wordt jaarlijks een jaarplan IRM opgesteld.

De belangrijkste onderwerpen voor 2019 zijn:

- Uitwerking IORP II;
- Afronding implementatie en stabiele uitvoering AGH (waaronder creditmanagement);
- Uitdiepen IT-beveiliging waaronder uitvoeren IT-risicoanalyses bij uitbestedingspartijen naar aanleiding van IT-beleid 2018.

Mochten er vanuit DNB of AFM thema's bekend worden die impact hebben op het IRM-beleid van het pensioenfonds, dan zullen deze ook worden opgepakt als onderdeel van het jaarplan IRM 2019.

9. Personalia

Bestuur

Het bestuur is op 31 december 2018 als volgt samengesteld:

Leden	Eerste benoeming	Benoemd tot	Organisatie	Leeftijd
Namens werkgevers				
Mevrouw K. Boekhorst	27 september 2007	27 september 2019	ANKO	48
De heer C.Th. de Wuffel	26 maart 2013	26 maart 2019	ANKO	67
Namens werknemers				
De heer H. Roeten	1 mei 2018	1 mei 2024	CNV Vakmensen	57
De heer E.P. de Vries	15 december 2016	15 december 2022	FNV Mooi	54
Namens pensioengerechtigden				
De heer G.E. van de Kuilen	24 juli 2014	24 juli 2020		54
Onafhankelijk deskundige				
De heer G.L. Sirks	11 juli 2013	11 juli 2019		63

De heer R.A.J. Lahoye heeft per 1 mei 2018 zijn bestuursfunctie neergelegd wegens zijn pensionering. De heer H. Roeten is op voordracht van CNV Vakmensen benoemd als bestuurslid per 1 mei 2018. Per 18 juli 2018 is de heer G.E. van de Kuilen gekozen als werknemersvoorzitter.

De heer C. Th. De Wuffel is conform het rooster van aftreden afgetreden per 1 april 2019. Mevrouw R. van Ewijk is per 1 april 2019 benoemd als zijn opvolger.

Compliance officer

Het bestuur voert zelf zijn compliance werkzaamheden uit. De leidinggevend voorzitter fungeert als compliance officer. In 2018 was dat de heer C.Th. de Wuffel. In 2019 is dat de heer G.E. van Kuilen.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is op 31 december 2018 als volgt samengesteld:

Leden	Benoemd tot	Organisatie	Afgevaardigd namens	Leeftijd
De heer C.B. de Groot	1 juli 2022	ANKO	werkgevers	55
De heer J. Kerstens	1 juli 2022	CNV Vakmensen / FNV Mooi	pensioengerechtigden	53
De heer R.L. van Uden	1 juli 2022	CNV Vakmensen / FNV Mooi	deelnemers	41

Raad van toezicht

De raad van toezicht is op 31 december 2018 als volgt samengesteld:

Leden	Einde huidige zittingstermijn	Leeftijd
Mevrouw I. van Duijn - Pennenburg	1 juli 2021	65
De heer T. Uçar	1 juli 2022	42
De heer P. van Gameren	1 oktober 2020	53

De heer C.J. den Blanken was niet beschikbaar voor een tweede zittingstermijn en heeft de raad van toezicht per 1 juli 2018 verlaten. De heer T. Uçar is per 1 juli 2018 als zijn opvolger benoemd. De raad van toezicht heeft vervolgens, met positief advies van het verantwoordingsorgaan, een rooster van aftreden opgesteld. De heer T. Uçar heeft zijn aftreden per 1 juli 2019 aangekondigd, omdat veranderingen in zijn functies niet verenigbaar zijn met zijn rol als intern toezichthouder bij het pensioenfonds.

Uitbestedingspartijen

In het jaarverslag zijn in paragraaf 3.8 de partijen opgenomen waaraan taken zijn uitbesteed en in paragraaf 3.9 zijn de controlerende, ondersteunende en adviserende partijen opgenomen.

10. Pensioenregeling, statuten, reglementen

10.1 Inleiding

Doelstelling van het pensioenfonds is het verlenen van pensioenen aan deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden met inachtneming van de statuten en reglementen. In dit hoofdstuk worden de kenmerken van de pensioenregeling, de volumeveranderingen en de wijzigingen in de statuten en reglementen besproken.

10.2 De kenmerken van de pensioenregeling

Pensioensysteem

Het pensioensysteem is een middelloonregeling.

Toetredingsleeftijd

Een werknemer die in dienst is bij een werkgever die is aangesloten bij het pensioenfonds, neemt verplicht deel aan de pensioenregeling. De deelname gaat in op de eerste dag van de maand waarin de werknemer 21 jaar wordt.

Pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd is in 2017 67 jaar. Per 1 januari 2018 gaat de pensioenleeftijd omhoog naar 68 jaar.

Pensioengrondslag

De pensioengrondslag is het bruto jaarsalaris met een maximum van € 54.614 (2017: € 53.701).

Opbouwpercentage ouderdomspensioen

In het verslagjaar wordt 0,81% (2017: 0,81%) van het bruto salaris opgebouwd aan ouderdomspensioen.

Partnerpensioen

In 2018 bedraagt het jaarlijks partnerpensioen voor elk opbouwjaar 0,567% van de pensioengrondslag.

Wezenpensioen

Het halfwezenpensioen bedraagt 20% van het te behalen partnerpensioen en wordt uitgekeerd tot 18 jaar of tot 27 jaar voor studerende kinderen. Als beide ouders zijn overleden, wordt het wezenpensioen verdubbeld.

Premie

De premie bedraagt in 9,0% (2017: 9,0%) van het bruto salaris, waarvan 0,2% voor de VPL-overgangsregeling.

Toeslagenbeleid

Het bestuur besluit jaarlijks of en in hoeverre de ingegane pensioenen en de opgebouwde pensioenaanspraken verhoogd worden door het verlenen van een toeslag. Toeslagen zijn altijd voorwaardelijk.

Premievrijstelling

Als een deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, voorziet het reglement in een premievrije opbouw. Voor de voortzetting van de pensioenopbouw is over dit inkomensgedeelte geen bijdrage verschuldigd.

10.3 Volumeveranderingen pensioenregeling

Pensioenuitkeringen

De hoogte van het jaarlijks ouderdomspensioen was gemiddeld € 1.610, van het nabestaandenpensioen € 1.392, van het wezenpensioen € 684. De bedragen zijn afhankelijk van de in de bedrijfstak doorgebrachte diensttijd en de hoogte van het salaris.

Afkoop van het pensioen

Bij kleine pensioenen bestaat bij ingang van het pensioen de mogelijkheid tot afkoop van het pensioen. De afkoopgrens was € 484,09 (2017: € 467,89). In 2018 werd in 112 gevallen het pensioen afgekocht (2017: 120). Dit aantal heeft betrekking op ouderdomspensioen, (bijzonder) nabestaandenpensioen en wezenpensioen.

Individuele waardeoverdracht

Het pensioenfonds werkt mee aan individuele waardeoverdracht bij wisseling van dienstverband. Het doel hiervan is de bestrijding van pensioenbreuk alsook het voorkomen van versnippering van pensioenaanspraken. In 2018 waren er geen inkomende (2017: geen) en geen uitgaande (2017: 2) waardeoverdrachten.

Pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid

Voor deelnemers die arbeidsongeschikt zijn geworden, wordt de pensioenopbouw vanaf de eerste WAO- c.q. WIA-dag zonder verdere premiebetaling voortgezet. Deze voortzetting is afhankelijk van het percentage van arbeidsongeschiktheid volledig of gedeeltelijk. Uitgangspunt is het laatst bekende brutosalaris. Deze regeling had in 2018 op 507 deelnemers betrekking (2017: 434).

10.4 Mutatieoverzicht pensioenregeling

Aantallen verloop	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen-gerechtigden
Beginstand	21.943	43.495	2.461
Toetreding	2.697	0	0
Opnieuw in dienst	3.934	-3.934	0
Uitdiensttreding	-6.578	6.578	0
Ingang pensioen	-35	-163	313
Overlijden	-13	-68	-66
Waardeoverdracht	0	0	0
Afkoop	0	-112	-54
Expiratie	0	0	-7
Overige oorzaken	-493	497	594
Eindstand	21.455	46.293	3.241

Aantallen verloop	Ouderdoms-pensioen	Partner-pensioen	Wezenpensioen
Beginstand	1.883	531	47
Ingang pensioen	194	95	24
Overlijden	-46	-20	0
Afkoop	-14	-35	-5
Expiratie	0	0	-7
Overige oorzaken	436	150	8
Eindstand	2.453	721	67

Toelichting bij het mutatieoverzicht

Deelnemers

De ultimo stand betreft de werknemers die op 31 december vanwege een dienstverband in de bedrijfstak of vanwege vrijwillige voortzetting deelnemer zijn.

Arbeidsongeschikte deelnemers

Het aantal betreft deelnemers die alleen pensioen opbouwen vanwege de regeling van premievrije opbouw wegens arbeidsongeschiktheid. Het kan gaan om volledige arbeidsongeschiktheid of om gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid en geen dienstverband in de branche.

Pensioengerechtigden

Het aantal betreft de periodieke pensioenuitkeringen. Deelnemers die met pensioen gaan, worden afgeboekt met de mutatie pensionering bij 'Deelnemers', 'Gewezen deelnemers' of 'Arbeidsongeschikte deelnemers'. Vervolgens worden deze deelnemers met dezelfde mutatie bijgeboekt bij 'Pensioengerechtigden'. De mutatie toetredingen bij 'Pensioengerechtigden' betreft dus niet deelnemers die pensioneren, maar alleen de ingang van het nabestaanden- en wezenpensioen.

Pensioengerechtigden zonder uitkering

Dit zijn pensioengerechtigden aan wie de uitkering niet kan worden toegekend. Dit kan twee redenen hebben: of de persoon is niet traceerbaar, of de persoon heeft zijn uitkering niet opgevraagd.

Afkoop

Wanneer een deelnemer of gewezen deelnemer met pensioen gaat en zijn pensioen direct wordt afgekocht, wordt deze afkoop vermeld in de kolom 'Deelnemers' of 'Gewezen deelnemers'. Een afkoop van het nabestaanden- en wezenpensioen staat vermeld in de kolom 'Pensioengerechtigden'.

Waardeoverdrachten

Bij de waardeoverdrachten staan in dit mutatieoverzicht alleen de uitgaande waardeoverdrachten vermeld. Deelnemers met een inkomende waardeoverdracht hebben geen invloed op het aantal.

Overige oorzaken

De mutatie overige oorzaken bestaat voornamelijk uit een correctie van in het verleden ten onrechte opgenomen deelnemers en deelnemers waarvan de mutatie niet valt onder een van de genoemde redenen.

10.5 Wijzigingen in fondsdocumenten

Deze paragraaf geeft een overzicht van de wijzigingen in de statuten en reglementen die in 2018 zijn doorgevoerd.

10.5.1 Statuten en verplichtstelling

De verplichtstellingsbeschikking van het pensioenfonds is in 2018 niet gewijzigd. Op 22 november 2017 publiceerde het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de huidige verplichtstelling in de Staatscourant.

De statuten zijn niet gewijzigd in 2018. In 2019 is een gewijzigde akte van de statuten wordt naar verwachting in juni 2019 bij de notaris gepasseerd.

10.5.2 Pensioenreglement

Wijzigingen per 1 januari 2018

Het pensioenreglement is per 1 januari 2018 op de volgende punten gewijzigd:

- Verhogen van pensioenleeftijd naar 68 jaar;
- Uitbetalen niet-uitgekeerde pensioentermijnen aan erfgenamen;
- Financieel voorbehoud VPL-regeling;
- Afkoop- en flexibiliseringsfactoren;
- Premie 2018;
- Terugvloeiing recht op bijzonder partnerpensioen bij overlijden ex-partner.

10.5.3 Uitvoeringsreglement

Wijzigingen per 1 januari 2018

Het uitvoeringsreglement is per 1 januari 2018 op de volgende punten gewijzigd:

- Betalingscondities en -termijn;
- Geschillenregeling.

10.5.4 Reglement raad van toezicht

In 2018 is het reglement van de raad van toezicht niet gewijzigd.

10.5.5 Reglement verantwoordingsorgaan

In 2018 is het reglement van het verantwoordingsorgaan niet gewijzigd.

10.5.6 Huishoudelijk reglement bestuurlijke commissies

In 2018 is het huishoudelijk reglement bestuurlijke commissies gewijzigd door een aanpassing van het financieel mandaat van het voorzittersoverleg en een uitbereiding van het takenpakket van de commissies met de taken vanuit het privacybeleid.

10.5.7 Reglement geschillencommissie

Het reglement is per 1 januari 2018 vervallen.

11. Raad van toezicht en Verantwoordingsorgaan

11.1 Raad van Toezicht

De RvT heeft vooral aandacht voor de kwaliteit van besturen en let daarbij op een goede governance, de bestuurlijke processen en de gehanteerde principes die aan het beleid ten grondslag liggen.

Gedurende het boekjaar heeft de RvT de door het bestuur voorgenomen besluiten over de profielen voor een werknemersvoorzitter, een bestuurslid namens de werknemersorganisatie en een bestuurslid namens de werkgeversorganisatie beoordeeld en akkoord bevonden beoordeeld en goedgekeurd. Tevens heeft de RvT het jaarverslag 2017 met het bestuur besproken en goedgekeurd.

De RvT heeft vastgesteld dat de aanbevelingen uit het vorige rapport door het bestuur op constructieve wijze zijn beoordeeld en opgevolgd.

Onder andere door de dalende rente is de actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds in het verslagjaar gedaald van 95,8% naar 95,4%. Dit werd echter ook veroorzaakt door het slechte vierde kwartaal op de financiële markten. De beleidsdekkingsgraad steeg van 95,8% naar 96,5%. Met deze stijging blijft het pensioenfonds achter bij de gemiddelde stijging van de pensioenfondsen in Nederland (Bron: rapportage DNB). Uit de analyse die het bestuur eerder heeft laten uitvoeren, blijkt dat dit veroorzaakt wordt door fondsspecifieke karakteristieken zoals de lange duratie van de pensioenverplichtingen. De financiële situatie van het pensioenfonds blijft een belangrijk punt van aandacht voor de RvT vormen.

Het bestuur heeft in overleg met sociale partners de premie voor 2018 ongewijzigd vastgesteld op 9,0% van het brutosalaris (waarvan 0,2% ten behoeve van de VPL-regeling).

De RvT heeft geconstateerd dat het bestuur goed grip heeft gehouden op de moeizame wisseling van uitvoerder voor het pensioenbeheer. De nieuwe uitvoerder had moeite om de transitie van meerdere partijen te realiseren, waarbij een overstap werd gemaakt naar een ander IT-platform en er interne governance-problemen bij de uitvoerder bleken. Dit heeft een constante extra alertheid en inspanning gevraagd van het bestuur waarbij ze zich hebben ingespannen om onder deze moeilijke omstandigheden volledig in control te blijven. Het bestuur heeft naar het oordeel van de RvT deze situatie op een goede wijze binnen de gewenste kaders kunnen houden.

In 2018 heeft het bestuur naar oordeel van de RvT naast deze bijzondere situatie ook goed grip gehouden op de reguliere zaken en is de normale bedrijfsvoering niet in gevaar geweest. Het bestuur hanteert een gedetailleerde jaarplanning die sturing geeft aan de activiteiten en de onderwerpen voor de bestuursvergaderingen. De RvT spreekt zijn waardering uit voor de wijze waarop het bestuur in dit bijzondere jaar zijn taken heeft uitgevoerd en de gesprekken met de RvT heeft gevoerd.

De RvT heeft op basis van de bijgewoonde vergaderingen van het bestuur en de notulen van de overige vergaderingen geconstateerd, dat binnen het bestuur een open discussie plaatsvindt, waarbij ruimte is voor ieders inbreng. Daarbij hanteren de bestuursleden op een constructieve manier een kritische houding naar elkaar en is er sprake van een goede 'countervailing power' naar derden toe. Het bestuur heeft naar oordeel van de RvT de belangen van de verschillende belanghebbenden evenwichtig afgewogen en meegenomen in de besluitvorming.

De RvT heeft tenslotte waardering voor de professionele en betrokken wijze waarop het bestuur opereert.

De RvT heeft in zijn rapportage aan het bestuur over 2018 de volgende aanbevelingen gedaan:

- Ten aanzien van de verschillende mogelijke wijzigingen naar een nieuw pensioenstelsel (waaronder afschaffing doorsneesystematiek) adviseert de RvT om de effecten hiervan in 2019 te kwantificeren en deze met sociale partners te delen. Dit zou in overleg met sociale partners gepaard kunnen gaan met een onderzoek of het huidige stelsel andere mogelijkheden biedt om het pensioencontract vorm te geven.
- De RvT raadt aan om de wens om te voldoen aan de diversiteitsbepaling (naar geslacht en leeftijd) ten aanzien van de invulling van de vacatures die gaan ontstaan in 2019 standvastig te uiten bij voordragende partijen.
- Net als voorgaand jaar adviseert de RvT het bestuur om de huidige intensieve aandacht voor de implementatie bij en de verdere ontwikkelingen van AGH te continueren. AGH zal belangrijke stappen dienen te zetten in het verder professionaliseren van de organisatie en de klantbediening.
- De RvT verzoekt het bestuur alert te blijven om alle doelgroepen op een eenvoudige manier te informeren over de financiële situatie bij het pensioenfonds en veranderingen in wet- en regelgeving en veranderingen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie AGH.
- De RvT adviseert het bestuur om verschillende scenario's uit te werken ten aanzien van de uitbesteding bij AGH, om zodoende het pensioenbeheer in continuïteit te kunnen waarborgen.

Voor 2019 zal de RvT, naast de wettelijke en statutaire toezichttaak, aan de volgende thema's in het bijzonder aandacht besteden:

- De (voorbereiding op de) invoering van eventuele nieuwe wet- en regelgeving (waaronder Wet WO kleine pensioenen, IORP II, Wet verdeling pensioen bij echtscheiding en de lump-sum-uitkering);
- Inzicht in de kwantitatieve gevolgen van het afschaffen van de doorsneesystematiek;
- De houdbaarheid van het pensioencontract in relatie tot de financiële positie van het fonds;
- De strategie van het fonds op de middellange en de lange termijn gelet op de omvang van het fonds en het veranderende pensioenlandschap;
- Het volledig in control zijn ten opzichte van de uitvoerder pensioenbeheer;
- Het voldoen aan de diversiteitsbepalingen in de Code Pensioenfondsen;
- De communicatie naar deelnemers inzake de financiële situatie van het pensioenfonds en de verwachting rondom het korten van pensioenaanspraken.

De RvT zal het bestuur daarbij graag gevraagd en ongevraagd van advies dienen en als klankbord functioneren.

Tenslotte maakt de RvT ook melding van het feit dat in het belang van het behoud van continuïteit in de RvT er een rooster van aftreden is vastgesteld. De termijn van de heer Van Gameren zal in 2020 aflopen, de termijn van mevrouw Van Duijn-Pennenburg in 2021. De heer Uçar zal per 30 juni 2019 aftreden in verband met het aanvaarden van een functie bij een ander pensioenfonds. De RvT zal samen met het Verantwoordingsorgaan op korte termijn actie ondernemen om de vrijvallende zetel in te vullen.

Woerden, 11 juni 2019

Inge van Duijn-Pennenburg

Peter van Gameren

Tarik Uçar

11.2 Reactie bestuur

Het bestuur is content met de bijdrage die de raad van toezicht als toezichthouder, (kritisch) klankbord en raadgever levert. De leden tonen een grote betrokkenheid door hun aanwezigheid als toehoorder bij bestuursvergaderingen en op themadagen. Er zijn in 2018 waardevolle kanttekeningen geplaatst en adviezen gegeven bij de problematiek rondom de pensioenuitvoering. Het bestuur is verheugd over de waardering die de raad in zijn rapport uitspreekt voor de werkwijze en de uitgevoerde werkzaamheden. De aanbevelingen van de raad van toezicht worden in het bestuur besproken en van een reactie voorzien. In het reguliere overleg met de raad van toezicht zal de opvolging besproken worden.

Het bestuur bedankt de raad van toezicht voor de prettige samenwerking en waardeert de bijdrage die de leden hebben geleverd aan het bestuurlijk functioneren. Het bestuur betreurt het aftreden van de heer Uçar per 1 juli 2019, maar feliciteert hem met zijn nieuwe functie bij een collega-pensioenfonds. Op deze plaats wil het bestuur hem hartelijk danken voor zijn inzet en bijdrage aan het functioneren van het pensioenfonds.

11.3 Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat sinds 1 juli 2014 uit drie leden namens deelnemers, werkgevers en pensioengerechtigden. Er hebben in 2018 geen wijzigingen plaatsgevonden in de samenstelling van het verantwoordingsorgaan.

Vergaderingen

In 2018 is het verantwoordingsorgaan driemaal bij elkaar gekomen en werd één opleidingsmiddag over risicomanagement georganiseerd. Daarnaast is twee keer vergaderd met een afvaardiging van het bestuur en hebben twee bijeenkomsten met de raad van toezicht plaatsgevonden.

Taken

De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het verantwoordingsorgaan zijn vastgelegd in een reglement. Samengevat heeft het verantwoordingsorgaan een oordeelsbevoegdheid, een adviesrecht en de mogelijkheid voor een bindende voordracht in de raad van toezicht.

Oordeel

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het beleid is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst. Het verantwoordingsorgaan baseert het oordeel op:

- het bestuursverslag,
- de jaarrekening,
- het rapport van de raad van toezicht en
- overige verstrekte informatie, zoals besproken in de vergaderingen van het verantwoordingsorgaan en het digitale documentenarchief

Advies

Het verantwoordingsorgaan heeft een adviesrecht ten aanzien van:

- het beleid inzake beloningen;
- de vorm en inrichting van het intern toezicht;
- de profielschets voor leden van de Raad van Toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het fonds of de overname van verplichtingen door het fonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het fonds;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm, bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en
- de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

In 2018 heeft het verantwoordingsorgaan een positief advies gegeven aan het bestuur over:

- de profielschets voor de vacature in de raad van toezicht
- het communicatiejaarplan 2018,
- de klachten- en geschillenregeling
- het rooster van aftreden van de raad van toezicht
- het jaarverslag over 2017,
- de samenstelling van de premie en de hoogte van de premiecomponenten voor 2019
- het communicatiejaarplan 2019
- het communicatieplan bij de mogelijke verlaging van de pensioenen in 2021

Er zijn in 2018 geen afwijzende adviezen gegeven door het verantwoordingsorgaan.

Bindende voordracht

Het bestuur benoemt leden in de raad van toezicht na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan. Vanwege de vacature in de raad van toezicht heeft het verantwoordingsorgaan een selectieprocedure doorlopen en de meest geschikte kandidaat aan het bestuur voorgedragen. Het verantwoordingsorgaan is verheugd met de benoeming van de heer Uçar in de raad van toezicht.

Rapport raad van toezicht

Het verantwoordingsorgaan heeft kennisgenomen van het rapport van de raad van toezicht en de mondelinge toelichting hierop van de leden van de raad van toezicht op 20 mei 2019. Het verantwoordingsorgaan herkent zich in het positieve beeld, onderschrijft de aanbevelingen aan het bestuur en heeft het rapport in zijn oordeelsvorming meegenomen.

Beleidsdoelstellingen 2018

In het rapport over 2015 deed de raad van toezicht de aanbeveling aan het verantwoordingsorgaan om beleidsdoelstellingen te formuleren. Het verantwoordingsorgaan heeft deze aanbeveling ter harte genomen en formuleert jaarlijks beleidsdoelstellingen.

Voor 2018 waren de vijf doelstellingen:

1. Transitie pensioenadministratie: Nauw betrokken zijn bij het transitieproces. Aanbevelingen aan het bestuur en de pensioenuitvoerder doen ten aanzien van de afwikkeling van de transitie in de dagelijkse praktijk.

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat de kwaliteit en continuïteit van de uitvoering van de pensioen-administratie zorgelijk is. Het verantwoordingsorgaan heeft tijdens de transitie het belang en de rol van de werkgever tijdens de transitie benadrukt.

2. Financiële crisis: De beschikbare maatregelen bij een financiële crisis monitoren waarbij het verlagen van de pensioenen de belangrijkste maatregel is. Evenwichtigheid van het bestuursbeleid als maatregelen nodig blijken.

Het verantwoordingsorgaan is betrokken geweest bij de haalbaarheidstoets, de actualisatie van het herstelplan en de premiediscussie. In de laatste maanden van het jaar lag de nadruk op de kortingsverwachting, de premie voor 2019 en de VPL-regeling. De evenwichtige belangenafweging was hierbij prominent.

3. De toekomst van het pensioenfonds: Hoe ziet de pensioenregeling er over 10 jaar uit? Hoe wordt de pensioentoezegging vormgegeven? Ontwikkelingen in de politiek, bij de sociale partners, en gevolgen voor deelnemers en branche volgen. Het creëren van een gelijk spelveld in de branche.

Uit het branchestructuur onderzoek is gebleken dat het aantal ZZP'ers in de kappersbranche hard is toegenomen. Het spelveld wordt hierdoor steeds ongelijker. Het verantwoordingsorgaan blijft hier aandacht voor vragen.

4. Het premiebeleid: Betrokken zijn bij de keuze tussen versoberen van de regeling en verhogen van de premie. Draagt de premie bij aan het financieel herstel en is de premie kostendekkend?

Het verantwoordingsorgaan is tevreden over de stabiliteit van de premie, de marge voor herstel en de kostendekkendheid. De leden betreuren dat de premie geen positieve bijdrage levert aan het financieel herstel.

5. Het communicatiebeleid: Advies geven aan bestuur en uitvoerder. Met name als een verlaging nodig blijkt. Toetsen of het beleid aansluit bij de actuele ontwikkelingen.

Het verantwoordingsorgaan monitort de ontwikkelingen ten aanzien van de communicatieactiviteiten en waardeert dat het bestuur gestart is met een communicatieplan voor als de pensioenen in 2021 verlaagd moeten worden.

Beleidsdoelstellingen 2019

Het verantwoordingsorgaan heeft de volgende drie beleidsdoelstellingen benoemd voor 2019:

1. De pensioenuitvoering: Aanbevelingen doen aan het bestuur over de uitwerking van de pensioenuitvoering in de dagelijkse praktijk alsmede de continuïteit van de pensioenuitvoerder.
2. De communicatie met deelnemers en werkgevers: De communicatieactiviteiten monitoren, aanbevelingen doen over het vergroten van de effectiviteit en beoordelen of de boodschap realistisch en begrijpelijk is.
3. De dreigende verlaging van de pensioenen: De ontwikkeling van de financiële situatie monitoren en de inzet van maatregelen beoordelen op evenwichtigheid.

Bevindingen

Het verantwoordingsorgaan heeft op grond van de gesprekken met het bestuur en de beoordeelde documentatie de volgende bevindingen over het verslagjaar 2018:

Pensioenuitvoering

Het verantwoordingsorgaan is bezorgd over de ontwikkelingen bij de pensioenuitvoerder en de continuïteit van een goede pensioenadministratie. Ondanks de grote inzet van het bestuur is de pensioenuitvoering niet op het gewenste niveau.

Financiële herstel van het pensioenfonds

Het verantwoordingsorgaan realiseert zich dat het pensioenfonds een "groen fonds" is met veel jonge deelnemers. De lage rentestand belemmert het financiële herstel van het pensioenfonds. Het verantwoordingsorgaan heeft zorgen over een tijdig financieel herstel van het pensioenfonds en over de evenwichtigheid van de belangen gedurende de periode van herstel.

Premiebeleid

Het verantwoordingsorgaan is blij dat de sociale partners ook in 2018 bovenop de kostendekkende premie een aanvullende premie heffen. De premie bleef in 2018 9,0% van het salaris bij een gelijkblijvend opbouwpercentage van 0,81%. De premie leverde hierdoor een minder negatieve bijdrage aan het herstel. Het verantwoordingsorgaan betreurt dat de premie nog steeds geen positieve bijdrage levert aan het financieel herstel van het pensioenfonds.

Toeslagbeleid

De financiële situatie van het pensioenfonds geeft al jaren geen mogelijkheid om de pensioenen te verhogen. Naar de toekomst toe is er pas vanaf 2025 weer zicht op toeslagverlening. Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur open, realistisch en tijdig naar de deelnemers en pensioengerechtigden te communiceren over de kans op een verhoging van de pensioenen.

Beleggingsbeleid

Het verantwoordingsorgaan realiseert zich dat de beleggingsopbrengsten belangrijk zijn voor het financiële herstel van het pensioenfonds. Het beleggingsbeleid heeft in 2018 een kleine positieve bijdrage geleverd aan de financiële situatie. Het behaalde rendement was hoger dan de benchmark.

Beloningsbeleid

Het verantwoordingsorgaan is tevreden over het huidige beloningsbeleid, maar vindt een evaluatie in het licht van de nieuwe situatie (transitie, IORPII) raadzaam. De beloning moet passend zijn. Het is goed om daarover met elkaar in gesprek te blijven.

Risicobeleid

Het verantwoordingsorgaan moedigt het bestuur aan de risico's mee te wegen in haar beleid en besluiten.

Communicatiebeleid

Het bestuur is goed voorbereid op een mogelijke verlaging van de pensioenen met een speciaal communicatieplan over korten. Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur realistische verwachtingen te communiceren aan deelnemers en pensioengerechtigden over het verhogen of verlagen van de pensioenen.

Oordeel

Op grond van voorgaande bevindingen komt het verantwoordingsorgaan van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf tot het oordeel dat:

- het bestuur voldoende informatie aan het verantwoordingsorgaan heeft verstrekt om zich een oordeel te vormen;
- het handelen van het bestuur in 2018 in overeenstemming is geweest met de statuten en reglementen;
- het bestuur in 2018 een consistent beleid heeft gevoerd, waarbij het bestuur zich heeft ingezet om de belangen van alle betrokkenen evenwichtig af te wegen;
- het bestuur actief en besluitvaardig opereert, in het bijzonder ten aanzien van de transitie en het financieel herstel.

Situatie fonds begin 2019

Gezien de financiële situatie was het pensioenfonds verplicht om het herstelplan te actualiseren. Hieruit is gebleken dat dat herstel tot de vereiste dekkingsgraad kan worden gehaald binnen de wettelijke hersteltermijn van 10 jaar door pas vanaf 2024 (gedeeltelijk) te indexeren. Of het ook haalbaar is om aan het einde van de vijf jaarstermijn ultimo 2020 op de minimaal vereiste dekkingsgraad te komen, is nog onzeker. Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur de belangen van alle belanghebbenden (actieven, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers) in ogenschouw te nemen wanneer maatregelen noodzakelijk blijken.

Het verantwoordingsorgaan is bezorgd over de continuïteit van de nieuwe pensioenuitvoering. Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur om voor zover mogelijk rekening te houden met alle eventualiteiten en zich te oriënteren op mogelijke alternatieven. Daarnaast beveelt het verantwoordingsorgaan nauw contact te onderhouden met DNB en daar waar mogelijk de samenwerking met andere "klanten" van de pensioenuitvoerder te blijven zoeken.

Woerden, 11 juni 2019

Namens het Verantwoordingsorgaan van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf

De heer C.B. de Groot

De heer R.L. van Uden

De heer J. Kerstens

11.4 Reactie bestuur

Met dank voor het positieve oordeel heeft het bestuur kennisgenomen van het verslag van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur deelt de zorgen die het verantwoordingsorgaan uitspreekt over het tijdig kunnen realiseren van financieel herstel om daarmee een verlaging van de pensioenen te voorkomen. De gevraagde aandacht voor een evenwichtige belangenafweging heeft het bestuur scherp op het netvlies. Het bestuur waardeert de betrokkenheid van het verantwoordingsorgaan bij de pensioenuitvoering. De aanbeveling ten aanzien van de samenwerking met andere klanten van AGH en het onderhouden van contact met DNB neemt het bestuur graag ter harte. De het bestuur zal het verantwoordingsorgaan blijven betrekken bij de ontwikkelingen in de pensioenuitvoering. Het bestuur herkent zich in de beleidsdoelstellingen voor 2019 zal daar waar mogelijk een bijdrage aan deze doelstellingen leveren. Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan voor zijn inzet en betrokkenheid in 2018 en spreekt de verwachting uit dat de constructieve samenwerking in 2019 wordt voortgezet.

12. Ondertekening bestuur

Hoofdstuk 1 tot en met hoofdstuk 11 betreft het bestuursverslag. In de in hoofdstuk 13 opgenomen jaarrekening staan de financiële gegevens over het boekjaar 2018 vermeld. In hoofdstuk 14 staan de overige gegevens.

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf,

Woerden, 11 juni 2019

Mevrouw R. van Ewijk (vanaf 1 april 2019)
Werkgeversvoorzitter

De heer G.E. van Kuilen
Werknemersvoorzitter

Mevrouw K. Boekhorst
Bestuurslid

De heer H. Roeten
Bestuurslid

De heer G.L. Sirks
Bestuurslid

De heer E.P. de Vries
Bestuurslid

JAARREKENING

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf de jaarrekening over boekjaar 2018 eindigend op 31 december 2018. In hoofdstuk 14 'Overige gegevens' volgen de verklaringen van de certificerend actuaire en onafhankelijk controlerend accountant van het pensioenfonds.

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

13.1 Balans

(na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten)

(bedragen x €1000)		31 december 2018	31 december 2017
	Ref.		
Activa			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	1		
Vastgoedbeleggingen		98.582	81.922
Aandelen		220.360	246.759
Vastrentende waarden		517.621	472.741
Overige beleggingen		3.678	2.940
Af: beleggingen met betrekking tot VPL		- 12.041	- 11.120
		828.199	793.243
Beleggingen VPL	2	12.041	11.120
Vorderingen en overlopende activa	3	6.477	2.102
Overige activa			
Liquide middelen	4	2.939	2.059
Totaal activa		849.657	808.524
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves			
Beleggingsreserve	5	171.413	164.545
Beleidsreserve		- 217.702	- 199.255
		- 46.290	- 34.710
Technische voorzieningen			
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	6	882.704	831.195
Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)	7	12.041	11.120
Overige schulden en overlopende passiva	8	1.202	919
Totaal passiva		849.657	808.524
Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)			
Actuele dekkingsgraad		94,8%	95,8%
Beleidsdekkingsgraad		96,5%	95,8%

13.2 Verantwoording van baten en lasten

(bedragen x €1.000)		2018	2017
	Ref.		
BATEN			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)	9		
Premiebijdragen werkgevers		32.394	29.900
Af premie VPL		-720	-
Inkoopsom toekenning VPL aanspraken		18	398
		31.692	30.298
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	10	17.582	9.732
Overige baten	11	16	23
TOTAAL BATEN		49.290	40.053
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	12	5.336	5.767
Pensioenuitvoeringskosten	13	3.402	3.531
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	14		
Pensioenopbouw		31.288	31.229
Korting van aanspraken en rechten		-	-4
Rentetoevoeging		-2.201	-1.794
Onttrekking voor pensioenuitkeringen pensioenuitvoeringskosten		-5.617	-4.992
Wijziging marktrente		64.167	-9.731
Wijziging actuariële grondslagen		-36.166	-
Inkoop uit hoofde van VPL regeling		18	379
Overige mutaties		19	40
		51.509	15.127
Overige lasten	16	623	32
		623	32
TOTAAL LASTEN		60.870	24.457
Saldo van baten en lasten		-11.580	15.596
Bestemming van het saldo van baten en lasten	5		
Beleidsreserve		6.868	10.273
Solvabiliteitsreserve		-18.447	5.323
Totaal saldo van baten en lasten		-11.580	15.596

13.3 Kasstroomoverzicht

(bedragen x €1.000)		2018	2017
	Ref.		
Kasstroom uit pensioenactiviteiten			
Ontvangsten			
Premies	3, 9	27.371	30.311
Overig	11	16	-
		27.387	30.311
Uitgaven			
Pensioenuitkeringen	8, 12	-5.392	-5.785
Overdracht van rechten	15	-	-5
Pensioenuitvoeringskosten	8, 13	-3.132	-3.316
Overig	16	-19	-10
		-8.543	-9.116
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten		18.844	21.195
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten			
Ontvangsten			
Verkopen en aflossingen van beleggingen	1	436.026	65.239
Directe beleggingsopbrengsten	10	10.759	9.550
Overig	10	91	-
		446.877	74.789
Uitgaven			
Aankopen beleggingen	1	-463.805	-94.529
Kosten van vermogensbeheer	9, 10	-1.035	-460
		-464.840	-94.989
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		-17.964	-20.200
Netto kasstroom		880	995
Liquide middelen per 1 januari	4	2.059	1.064
Liquide middelen per 31 december	4	2.939	2.059
Mutatie liquide middelen		880	994

13.4 Algemene toelichting

Inleiding

Het doel van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41178953, statutair gevestigd te Utrecht (hierna het 'pensioenfonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het pensioenfonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota.

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf is statutair gevestigd in Utrecht.
Adresgegevens: Stationsweg 1, 3445 AA WOERDEN

Overeenstemmingsverklaring

De Jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven. In de tabellen opgenomen berekeningen zijn gebaseerd op niet-afgeronde bedragen; er kunnen zich derhalve afrondingsverschillen voordoen.

Het bestuur heeft op 11 juni 2019 de jaarrekening vastgesteld.

Vergelijking voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar. In de risicoparagraaf is wel een wijziging opgenomen voor wat betreft het gebruik van look-through informatie van beleggingsfondsen. Hier is met ingang van dit boekjaar gebruik gemaakt van de look-through gegevens op detailniveau (voorheen procentuele verhoudingen). Als gevolg van het ontbreken van deze look-through informatie over het boekjaar 2017, zijn de vergelijkende cijfers 2017 op dit punt gelijk gebleven.

Continuïteit

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Opname van een actief of verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Overeenstemmingsverklaring

Baten worden in de verantwoording van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormden de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Schattingwijziging

In 2018 was sprake van de volgende schattingswijzigingen:

- Er is overgegaan naar de meest recente overlevingstafel zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap, te weten de Prognosetafel AG2018. De totale voorziening pensioenverplichtingen is daardoor gedaald met € 15.654;
- De ervaringssterfte is geactualiseerd hetgeen heeft geleid tot een daling van de voorziening pensioenverplichtingen met € 16.537;
- De partnerfrequenties zijn geactualiseerd. De voorziening pensioenverplichtingen is hierdoor gedaald met € 3.040;
- De opslag voor wezenpensioen op de voorziening voor het partnerpensioen is verlaagd van 5% naar 3%. Dit heeft geleid tot een daling van de voorziening pensioenverplichtingen met € 1.467;
- Voor het latente partnerpensioen bij gepensioneerden wordt met ingang van 2018 het bepaalde partnersysteem toegepast. De voorziening pensioenverplichtingen is hierdoor gestegen met € 532.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen, e.d. worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en de presentatie valuta van het pensioenfonds. Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

	31-12-2018	31-12-2017
CHF	1,12	1,18
DKK	7,69	7,69
GBP	0,90	0,88
HKD	9,09	9,09
NOK	10,00	10,00
SEK	10,00	10,00
SGD	1,56	1,61
USD	1,15	1,20

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

Beleggingen voor risico pensioenfonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, slechts indien de reële waarde van beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of actuele waarde.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde. Beleggingen voor risico pensioenfondsen en beleggingen inzake VPL worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Reële waarde

De beleggingen van het pensioenfonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor een deel van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waarde berekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen actuele waarde, zijnde de reële waarde per balansdatum, gebaseerd op periodieke door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord. Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde. Indien de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen met een beursnotering worden gewaardeerd tegen de per ultimo verslagperiode laatst bekende koers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de per ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Dividenden worden in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten op het moment dat het recht van de entiteit wordt gevestigd. In het geval van beursgenoteerde effecten is dit de datum waarop het aandeel ex-dividend gaat. Alle (on)gerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde inclusief opgelopen rente. Van beursgenoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

(Coupon)rente wordt in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten. Alle (on)gerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Obligatiefondsen

Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen die beleggen in obligaties worden gewaardeerd op het aandeel in de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Hypotheke

Participaties in beleggingsfondsen die beleggen in hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde is berekend door middel van de "discounted cashflow"-methode (hierna: DCF-model). Bij de reële waarde berekening is uitgegaan van een aantal parameters c.q. veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en de verwachte kasstroom. De disconteringsvoet bestaat uit een basisrente gelijk aan de euroswapcurve plus opslagen voor type onderpand, soort financiering, en risicocategorie. De verwachte kasstroom is de te ontvangen rente en aflossing op basis van het gewogen gemiddelde moment van ontvangst inclusief vervroegd aflossingsrisico. De gehanteerde parameters in het DCF-model zijn ultimo boekjaar geactualiseerd.

Leningen op schuldbekentenissen

De leningen op schuldbekentenissen worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten geamortiseerde kostprijs.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Alle (on)gerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. De waardering hiervan geschiedt tegen de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers.

Securities lending

Beleggingen die in het kader van een securities-lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Indien uit hoofde van een securities-lendingprogramma als zekerheid beleggingen zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans opgenomen. Alle uit het securities-lendingprogramma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de betreffende transacties verantwoord onder de (in)directe beleggingsopbrengsten.

Het pensioenfonds participeert niet direct in securities lending. Binnen de beleggingspools kan sprake zijn van securities lending.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Onder overige activa worden onder meer liquide middelen opgenomen voor zover dit onmiddellijk opeisbare banktegoeden betreft. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit financieel toetsingskader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplusvermogen.

Beleidsreserve

De beleidsreserve is gelijk aan de totale reserve onder aftrek van de beleggingsreserve.

Beleggingsreserve

De beleggingsreserve wordt aangehouden als buffer voor neerwaartse koersfluctuaties van beleggingen. De omvang van deze reserve is gelijk aan het Vereist Eigen Vermogen aan de hand van de standaardtoets van DNB.

Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds wordt gewaardeerd tegen reële waarde conform de grondslagen van het fonds. De reële waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen.

Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is uitgegaan van het op de balansdatum geldende actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of op de opgebouwde pensioenaanspraken toeslagverlening kan worden toegepast. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2018:

Overlevingstafels

Prognosetafel AG2018 waarbij de sterftekansen is vermenigvuldigd met een leeftijdsafhankelijke factor die zijn gebaseerd op de ervaringssterfte van het pensioenfonds, waarbij de sterftekansen is vermenigvuldigd met een factor om het verschil tussen de ervaringssterfte van het fonds en de algehele sterfte in de generatietafel tot uitdrukking te brengen.

Partnerfrequentie

Voor de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor nog niet ingegane nabestaandenpensioenen wordt een partnerfrequentie gehanteerd die gebaseerd is op een combinatie van 50% van de partnerfrequentie ontleend aan het deelnemersbestand van pensioenfonds Kappers en 50% van de landelijke partnerfrequentie volgens de data van het CBS per 1 januari 2018, met uitzondering van de leeftijden 61 tot en met 68. Voor deze leeftijden wordt 100% gehanteerd. Na de pensionering wordt het bepaald partnersysteem toegepast.

Leeftijdsverschil man-vrouw

Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.

Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen

De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 3% van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen tot 65 jaar; bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 18-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftekansen.

Voorziening voor toekomstige excassokosten

Kostenopslag ter grootte van 3% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten

Voor (gewezen) deelnemers wordt 95% van de contante waarde van de toekomstige opbouw gereserveerd.

IBNR (Incurred but not reported)

Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door de invaliditeitsopslag uit de premie van de afgelopen twee jaar te nemen.

Onvindbaren

Niet opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt de reservering 5 jaar volledig in stand gehouden en vervolgens in 10 jaar lineair afgeschreven tot nihil.

Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)

De VPL-overgangsregeling is door CAO partijen vastgesteld en opgenomen in het pensioenreglement. De overgangsregelingen worden uitgevoerd door het pensioenfonds. De langlopende schuld betreft de gefactureerde premies voor de overgangsregelingen. Hieraan wordt het rendement toegevoegd, de inkoop van de extra pensioenaanspraken wordt onttrokken aan deze schuld. De verwerking van de VPL-regeling vindt op de hiervoor beschreven wijze plaats teneinde vermenging van pensioenvermogen met VPL-gelden tegen te gaan. De jaarlijks aan de langlopende schuld toe te voegen premie (dotatie) is ongewijzigd en bedraagt 0,2% van de pensioengrondslagsom. Het toe te kennen rendement is gelijk aan gemiddelde beleggingsrendement van het pensioenfonds over het betreffende kalenderjaar (zowel positief als negatief). De inkoop van aanspraken vindt plaats conform de wijze van inkoop voor de basisregeling. Financiering van deze inkoop vindt plaats door onttrekking uit de langlopende schuld.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Beleidsdekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden en minus de langlopende schulden uit hoofde van VPL te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans. Onder het FTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. De premiebaten in het boekjaar zijn gebaseerd op de definitieve loonsomopgaven van de werkgevers. Voor een beperkt aantal werkgevers, zijn de premiebaten gebaseerd op voorlopige loonsomopgaven. Onder premiebijdragen risico pensioenfonds is separaat opgenomen de hoogte van de inkoop(som)(men) inzake ingekochte pensioenaanspraken uit hoofde van VPL.

Beleggingsresultaten

De beleggingsresultaten voor beleggingen voor risico pensioenfonds en beleggingen inzake VPL worden op dezelfde wijze vastgesteld. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verwerking van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen, e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Technische voorzieningen voor risico pensioenfondsen

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de technische voorzieningen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorzieningen betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten

Jaarlijks wordt 3% van de pensioenopbouw en de inkomende waardeoverdrachten toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van de pensioenuitvoeringskosten. Daarnaast valt 3% van de uitkeringen, afkopen en uitgaande waardeoverdrachten vrij uit de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excesskosten).

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Inkoop uit hoofde van VPL-regeling

De inkoop van aanspraken vindt plaats op basis van de grondslagen van de basisregeling met een opslag ter grootte van de beleidsdekkingsgraad ultimo vorig jaar, minimaal gelijk aan het MVEV en maximaal het VEV (strategisch).

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Overige wijzigingen

De onder deze post opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op de kanssystemen.

Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfondsen

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

GRONDSLAGEN KASSTROOM

Het kasstroomoverzicht is opgesteld overeenkomstig de directe methode. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

13.5 Toelichting op de balans

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

Verloopoverzicht per beleggingscategorie

(bedragen x €1000)	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2018	81.922	246.759	472.741	-	-	801.423
Aankopen	8.024	86.252	368.792	-	-	463.067
Verkopen	-360	-90.422	-345.244	-	-	-436.026
Herwaarderling	8.995	-22.228	21.332	-	-	8.100
Stand per 31 december 2018	98.582	220.360	517.621	-	-	836.563
Derivaten onder passiva	-	-	-	-	-	-
Stand per 31 december 2018	98.582	220.360	517.621	-	-	836.563
Af beleggingen met betrekking tot VPL						-12.041
						824.522

(bedragen x €1000)	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2017	69.385	269.672	431.947	-	-	771.004
Aankopen	6.670	13.215	74.636	8	-	94.529
Verkopen	-346	-57.035	-7.850	-8	-	-65.240
Herwaarderling	6.214	20.907	-25.992	-	-	1.130
Stand per 31 december 2017	81.922	246.759	472.741	-	-	801.423
Derivaten onder passiva	-	-	-	-	-	-
Stand per 31 december 2017	81.922	246.759	472.741	-	-	801.423
Af beleggingen met betrekking tot VPL						-11.120
						790.303

Derivaten met een negatieve waarde worden verantwoord onder de overige schulden en overlopende passiva. Zowel in 2018 als 2017 is dit niet van toepassing.

Securities lending

Het fonds heeft geen actief securities lending programma. Het fonds heeft tevens geen directe rente- of valutaderivaten in de portefeuille. Hierdoor is geen sprake van collateral.

Premiebijdragende ondernemingen

Er wordt niet belegd in premiebijdragende ondernemingen.

Reële waarde

De waardering van de beleggingen vindt plaats tegen reële waarde. Afgezien van de beleggingsvorderingen en -schulden zijn de beleggingen van het pensioenfonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor de meerderheid van de beleggingen van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

- Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld aan een effectenbeurs of betreffen liquide middelen. Hieronder vallen aandelen, obligaties, onderpanden en banktegoeden.
- Onafhankelijke taxaties worden toegepast voor de waardering van onroerend goed in bezit van het pensioenfonds. Alle vastgoedobjecten worden jaarlijks getaxeed door externe taxateurs waarvan de onafhankelijkheid ten opzichte van de waardering onbetwist is. De juistheid en volledigheid van de gebruikte informatie voor de taxatie wordt gecontroleerd.

- De netto contante waarde (NCW) berekeningen wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen contant te maken op basis van de geldende marktrente. In de waardering is rekening gehouden met het oninbaarheidsrisico.
- Andere methode: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden. Hieronder vallen de (equity linked) swaptions, inflations swaps, options OTC en de deelnemingen.

Gehanteerde waarderingssystematiek op basis van Richtlijn 290.916

Overzicht ultimo 2018

(bedragen x €1.000)	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Vastgoedbeleggingen	1.273	15.685	-	81.624	98.582
Aandelen	220.360	-	-	-	220.360
Banktegoed	1.175	-	-	-	1.175
Vastrentende waarden	164.289	-	-	353.332	517.621
	387.098	15.685	-	434.955	837.739

Overzicht ultimo 2017

(bedragen x €1.000)	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Vastgoedbeleggingen	1.350	12.464	-	68.108	81.922
Aandelen	174.061	-	-	72.698	246.759
Banktegoed	712	-	-	-	712
Vastrentende waarden	156.881	-	-	315.861	472.741
	333.004	12.464	-	456.667	802.135

Schatting van reële waarde

Vastgoed

Het deel van de waarde aan vastgoedbeleggingen dat is opgenomen op basis van waarderingssystematiek en -technieken betreft zowel direct als indirect vastgoed. Zoals bij de grondslagen staat vermeld is de waarde gebaseerd op de taxatiewaarde. De eerste waardering is verkrijgingsprijs inclusief transactiekosten. Deze taxaties worden verricht door verscheidene externe erkende taxateurs. Iedere externe taxateur hanteert, binnen de algemene richtlijnen zoals binnen de branche gelden, eigen uitgangspunten. De richtlijnen binnen de branche geven aan dat voor de waardebepaling in dit geval moet worden uitgegaan van de verkoopwaarde van een object met als doelstelling om met het object huurinkomsten te genereren. Als basis wordt hiervoor een contante waardeberekening gebruikt van de toekomstige kasstromen.

Aandelen

Van de belegde waarde in aandelen staat de waarde van private equity beleggingen en aandelenfondsen opgenomen als vastgesteld op basis van 'waarderingssystematiek en -technieken'. Private equity beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, eventueel gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

Vastrentende waarden

Het deel van de vastrentende waarden waarvan de reële waarde op basis van schatting wordt vastgesteld, betreft leningen op schuldbekentenis en hypotheek. De berekeningsgrondslag staat vermeld in de algemene toelichting op de grondslagen.

De tabellen zijn in het boekjaar 2018 aangepast ten opzichte van vorig boekjaar. De kortlopende activa/passiva, die verband houden met beleggingen, worden met ingang van het boekjaar niet meer verbijzonderd naar de asset classes maar zijn opgenomen onder "Overige beleggingen".

Vastgoedbeleggingen

De vastgoedbeleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Stand per 31 december	98.582	81.922

Aandelen

De aandelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Beursgenoteerde aandelen	84.861	98.189
Aandelenbeleggingsfondsen	135.499	148.570
Stand per 31 december	220.360	246.759

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Obligatiefondsen	517.621	472.741
Stand per 31 december	517.621	472.741

Overige beleggingen

De overige beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Liquide middelen	1.175	712
Overige activa en vorderingen	2.818	2.549
Overige schulden en overlopende passiva	-461	-321
Stand per 31 december	3.532	2.940

De overige beleggingen hebben een resterende looptijd korter dan 1 jaar.

De liquide middelen betreffen de banktegoeden bij Kasbank ten behoeve van het fonds. Kasbank heeft een rating van A- (bron: Fitch).

De post overige activa en vorderingen omvat ultimo boekjaar de posten:

- Nog af te wikkelen transacties € 73 (2017: € 1); Te vorderen dividend € 2.088 (2017: € 2.052) en te vorderen dividendbelasting € 657 (2017: € 496)
- De post overige schulden en overlopende passiva omvat ultimo boekjaar de posten:
- Nog af te wikkelen transacties € 47 (2017: € 45) en overige posten € 414 (2017: € 276).

2. Beleggingen VPL

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Beleggingen met betrekking tot VPL	12.041	11.120
Stand per 31 december	12.041	11.120

3. Vorderingen en overlopende activa

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Vorderingen op werkgevers	1.474	435
Nog te factureren premie	4.998	1.657
Overige vorderingen	5	10
Stand per 31 december	6.477	2.102

In het boekjaar is de wijze van premiefacturatie aan de werkgevers gewijzigd. Voorheen werd gefactureerd op voorschotbasis per kwartaal- of maandbasis. Na afloop van het jaar werd een eindafrekening opgesteld. Met ingang van het boekjaar is overgegaan naar een facturatie over de aangeleverde (loonsom)gegevens per maand. Indien een werkgever geen gegevens verstrekt wordt een ambtshalve nota opgelegd.

Alle vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

Specificatie Vorderingen op werkgevers

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Vorderingen op werkgevers	2.404	876
Voorziening dubieuze vorderingen op werkgevers	-1.045	-498
	1.359	378
Reclass vorderingen op werkgevers	115	57
Stand per 31 december	1.474	435

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

De post vorderingen op werkgevers bestaat uit openstaande debiteuren ad € 2.519 en een voorziening dubieuze debiteuren ad € 1.045 per saldo € 1.474.

De reclass debiteuren betreffen posten van debiteuren met een negatief saldo.

4. Overige activa

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Rekening courant ING	2.939	2.059
Stand per 31 december	2.939	2.059

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op ING-bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. ING-bank heeft een rating van A+. Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder de overige beleggingen opgenomen. Kredietfaciliteiten zijn niet van toepassing.

PASSIVA

5. Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

(bedragen x €1.000)	Beleggings-reserve	Beleidsreserve	Totaal
Stand per 1 januari 2017	159.222	-209.528	-50.306
Uit bestemming saldo van baten en lasten	5.323	10.273	15.596
Stand per 31 december 2017	164.545	-199.255	-34.710
Uit bestemming saldo van baten en lasten 2018	6.868	-18.447	-11.580
Stand per 31 december 2018	171.413	-217.702	-46.290

Solvabiliteit

(bedragen x €1.000)	31-12-2018		31-12-2017	
		In %		In %
Pensioenvermogen	836.414	94,8	796.485	95,8
Af: Technische voorzieningen	882.704	100,0	831.195	100,0
Eigen vermogen	-46.290	-5,2	-34.710	-4,2
af: vereist eigen vermogen	171.413	19,4	164.545	19,8
Vrij vermogen	-217.702	-24,7	-199.255	-24,0
Minimaal vereist eigen vermogen	43.880	5,0	40.799	4,9
Actuele dekkingsgraad		94,8		95,8
Beleidsdekkingsgraad		96,5		95,8

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het pensioenfonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting 'Risicobeheer en derivaten'.

De actuele dekkingsgraad is als volgt berekend: (totale activa -/- schulden) / technische voorzieningen * 100%.

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de UFR dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden. De solvabiliteit van het pensioenfonds is niet toereikend. Er is zowel sprake van een reservetekort als van een dekkingstekort.

Uit de actualisatie van het herstelplan per 1 januari 2018 bleek dat het pensioenfonds zonder het verlagen van de pensioenen, binnen de maximale hersteltermijn van 10 jaar, kon herstellen. Het beleggingsrendement, het gedeeltelijk niet indexeren en de aanvullende marge bovenop de feitelijke premie zorgen voor dit herstel. Het herstelplan werd op 18 mei 2018 goedgekeurd door DNB.

Per 1 januari 2019 werd opnieuw een geactualiseerd herstelplan opgesteld. Ook ditmaal bleek dat het pensioenfonds zonder het verlagen van de pensioenen, binnen de maximale hersteltermijn van 10 jaar kan herstellen. Het beleggingsrendement, de aanvullende marge bovenop de feitelijke premie en het gedeeltelijk niet indexerende zorgen voor een tijdig herstel. Het herstelplan werd op 23 mei 2019 goedgekeurd door DNB.

Ondanks dat het verlagen van de pensioenen niet nodig was, maakt het bestuur zich zorgen over toekomstige verlagingen. Een kleine daling van de rente of een tegenvaller op financiële markten kan al leiden tot kortingen. Als de financiële situatie niet voldoende verbetert, is het pensioenfonds eind 2020 vijf jaar in dekkingstekort. Als de dekkingsgraad op dat moment niet ten minste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad (ultimo 2018: 105,0%) moet het verschil direct verrekend worden door een onvoorwaardelijke verlaging van de pensioenen (die kan worden gespreid over enkele jaren indien de verlaging groter dan 3% is).

Uit de analyse in paragraaf 5.2.1 blijkt dat de daling van de UFR in 2018 een drukkend effect heeft gehad op de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Ook de komende jaren zal de UFR naar alle waarschijnlijkheid blijven dalen. De UFR wordt immers berekend als een voortschrijdend gemiddelde over 120 maanden van de 20-jaars forward rente. Het is dus bekend welke getallen uit deze berekening wegvallen. De UFR was eind 2017 2,6% en daalde in 2018 naar 2,3%. Bij een constante marktrente zal de UFR eind 2019 gedaald zijn naar 2,1%. In de herstelplannen, waarin wordt gerekend met een voorgeschreven scenario voor de rente, wordt met deze ontwikkeling geen rekening gehouden. Het bestuur heeft dan ook een eigen analyse laten maken. Hierin is met verschillende scenario's voor de marktrente gerekend en daar is de UFR van afgeleid. Op grond van deze analyses houdt het bestuur er rekening mee dat een korting eind 2020 zeer waarschijnlijk is en dat die korting al gauw 10% kan bedragen. Tegelijkertijd realiseert het bestuur zich dat financiële markten in de periode tot 2020 nog flinke schommelingen kunnen laten zien. Het is dus zeer wel denkbaar dat er meer of juist helemaal niet gekort wordt.

Het verloop van de actuele dekkingsgraad kan als volgt worden gespecificeerd:

Ontwikkeling dekkingsgraad	2018	2017
Beginstand	95,8%	93,8%
Premie	-0,1%	-0,3%
Uitkeringen	0,0%	0,0%
Toeslagen / korting	0,0%	0,0%
Wijziging rentetermijnstructuur	-6,5%	1,1%
Rendement	2,5%	1,4%
Wijziging actuariële grondslagen	4,0%	0,0%
Overig	-0,9%	-0,2%
Eindstand	94,8%	95,8%

In 2018 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

Ontwikkeling ten opzichte van het herstelplan	Werkelijk 2018	Herstelplan 2018
Beginstand	95,8%	95,8%
Premie	-0,1%	-0,1%
Uitkeringen	0,0%	0,0%
Toeslagen / korting	0,0%	0,0%
Wijziging rentetermijnstructuur	-6,5%	0,0%
Rendement	2,5%	3,3%
Wijziging actuariële grondslagen	4,0%	0,0%
Overig	-0,9%	-0,1%
Eindstand	94,8%	98,9%

6. Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds:

(bedragen x €1000)	2018	2017
Basisregeling	869.279	817.807
AOP	43	43
Premievrijstelling/IBNR	13.382	13.345
Stand per 31 december	882.704	831.195

(bedragen x €1000)	2018	2017
Stand per 1 januari	831.195	816.068
Pensioenopbouw	31.288	31.229
Korting van aanspraken en rechten	-	-5
Rentetoevoeging	-2.201	-1.794
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en -uitvoeringskosten	-5.617	-4.992
Inkoop uit hoofde van VPL regeling	18	379
Wijziging marktrente	64.167	-9.731
Wijziging actuariële grondslagen	-36.166	-
Overige mutaties	19	41
Stand per 31 december	882.704	831.195

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds:

(bedragen x €1.000)	2018		2017	
	Aantallen	Voorziening	Aantallen	Voorziening
Actieven deelnemers	21.455	348.356	21.943	336.172
Gewezen deelnemers	46.293	419.593	43.495	384.963
Pensioengerechtigden	3.241	76.053	2.911	72.853
Overigen	-	13.382	-	13.038
Netto pensioenverplichtingen	70.989	857.384	68.349	807.026
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling		25.320		24.169
Stand per 31 december	70.989	882.704	68.349	831.195

Pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 0,81% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen tot maximaal het maximumloon Wfsv.

Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Deelname aan de regeling is verplicht vanaf de leeftijd van 21 jaar of vanaf datum indiensttreding. Jaarlijks beslist het bestuur van het pensioenfonds de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kan de pensioenregeling worden gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst.

Toeslagverlening

In 2018 heeft het bestuur besloten geen toeslagen te verlenen. Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre het de ingegane pensioenen en de opgebouwde pensioenaanspraken verhoogt door het verlenen van een toeslag. Dit is alleen mogelijk zover de beschikbare financiële middelen van het pensioenfonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaten. Daarnaast moet het bestuur rekening houden met de strikte eisen die het Financieel Toetsingskader (FTK), onderdeel van de Pensioenwet, aan de dekkingsgraad van het pensioenfonds stelt. Het besluit van het bestuur vindt mede plaats op basis van een schriftelijk advies van de actuaaris.

Toeslagen zijn altijd voorwaardelijk. Het bestuur hanteert met ingang van juli 2015 de volgende staffel als leidraad voor toeslagverlening:

- bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110%: geen toeslag;
- bij een beleidsdekkingsgraad gelijk aan of hoger dan 110% maar lager dan de ondergrens toeslagverlening: toeslag naar rato;
- bij een beleidsdekkingsgraad gelijk aan of hoger dan de ondergrens toeslagverlening: toeslag gelijk aan 100% van de toeslagambitie.

Het toeslagenbeleid van het pensioenfonds voorziet niet in onvoorwaardelijke inhaalindexatie. Het bestuur streeft naar jaarlijkse verlening van een toeslag die maximaal gelijk is aan 50% van de stijging van het indexcijfer loonontwikkeling zoals het CBS dit hanteert. De jaarlijkse toeslag wordt in beginsel verleend per 1 oktober. Het CBS gaat uit van het indexcijfer van de regelingslonen van volwassen werknemers in particuliere bedrijven, inclusief bijzondere uitkeringen, over het kalenderjaar voorafgaand aan 1 oktober.

Per 1 oktober 2018 heeft het pensioenfonds de pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen niet verhoogd. In de voorgaande vijf jaren heeft het pensioenfonds de pensioenaanspraken eveneens niet kunnen verhogen. De totale indexatieachterstand over de periode vanaf 2016 tot en met 2018 bedraagt 15%. Het pensioenfonds financiert de toeslagen uit overrendementen. Het pensioenfonds houdt geen bestemmingsreserve aan voor toeslagen en berekent geen premie voor de vorming van een dergelijke reserve.

7. Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)

(bedragen x €1.000)

	2018	2017
Stand per 1 januari	11.120	10.737
Dotatie inzake premies	720	679
Rendementstoerekening	264	146
Toekenning VPL-aanspraken	-18	-398
Kosten VPL	-45	-44
Stand per 31 december	12.041	11.120

8. Overige schulden en overlopende passiva

(bedragen x €1.000)

	2018	2017
Pensioenen	111	118
Te betalen kosten	1.090	801
Stand per 31 december	1.202	919

Specificatie Te betalen kosten

	2018	2017
Pensioenuitvoeringskosten	122	117
Advies en controle	126	75
Beleggingen	199	393
Crediteuren	462	-
Overige schulden	66	-
Debiteuren met een negatief saldo	115	57
Overige kosten	1	159
	1.090	801

Alle overige schulden en overlopende passiva hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

RISICOBEEHER EN DERIVATEN

Solvabiliteitsrisico

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de werkgevers en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De actuele dekkinggraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	Vermogen	Technische voorzieningen	Dekkinggraad
Stand per 31 december 2017	796.485	831.195	95,8%
Mutatie	39.929	51.509	-1,1%
Stand per 31 december 2018	836.414	882.704	94,8%

Het tekort op FTK-grondslagen is als volgt:

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Technische voorzieningen	882.704	831.195
Buffers:		
S1 Renterisico	61.461	62.248
S2 Risico zakelijke waarden	111.169	105.000
S3 Valutarisico	43.524	41.121
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	23.422	22.079
S6 Verzekeringstechnische risico	39.771	36.746
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheerrisico	-	-
Diversificatie-effect	-107.935	-102.649
Totaal S vereiste buffers	171.413	164.545
Vereist vermogen (artikel 132- Pensioenwet)	1.054.116	995.740
Aanwezig vermogen (totaal activa -/- schulden)	836.414	796.485
Tekort	-217.702	-199.255

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- herverzekeringsbeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Methodiek "Look through"

De specificaties van de beleggingen zijn met ingang van dit boekjaar op basis van look through methodiek. Dit is afwijkend ten opzichte van vorig boekjaar. De vergelijkende cijfers zijn (zoveel mogelijk) hierop aangepast. Onderstaand laat de balanswaarde ultimo boekjaar zien en de daaruit volgende look through waarde.

(bedragen x €1000)	2018		2017	
	Waarde voor look through	Waarde na look through	Waarde voor look through	Waarde na look through
Vastrentende waarden	517.621	492.938	472.741	472.741
Aandelen	220.360	214.869	246.759	246.759
Vastgoed	98.582	102.231	81.922	81.922
Derivaten	-	111.867	-	-
Liquide middelen:				
- via ING Bank	2.939	2.939	2.059	2.059
- via Kas Bank	1.175	-84.165	677	677
	840.677	840.677	804.159	804.159
Overlopende activa / passiva:				
- via AGH / SAPB	5.276	5.276	1.183	1.183
- via Kas Bank	2.502	2.502	2.263	2.263
Totaal per 31 december	848.455	848.455	807.604	807.604

Pensioenfonds Kappers belegt niet rechtstreeks in derivaten, maar er zijn wel derivaten opgenomen in het beleggingsfonds. De derivaten kunnen als volgt worden uitgesplitst:

(bedragen x €1000)				2018
	Nominale waarde	Activa	Passiva	Saldo
Aandelen	85	1	-	1
Rente derivaten	930.216	214.380	-102.514	111.866
Valuta derivaten	-	-	-	-
Totaal per 31 december	930.302	214.380	-102.514	111.867

51 Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente. De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve met 1 procentpunt. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

(bedragen x €1.000)	2018		2017	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Duration van de vastrentende waarden (excl. derivaten)	492.938	7,2	473.882	6,4
Duration van de vastrentende waarden (incl. derivaten)	604.804	27,8	473.882	28,1
Duration van de (nominale) pensioenverplichtingen	882.704	31,4	831.195	31,4

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Op basis van het gevormde beleid wordt het renterisico voor 50% afgedekt. Het afdekken van het renterisico vindt plaats via een zogenoemde Maatwerk LDI Pool. De Maatwerk LDI Pool bestaat naast renteswaps uit een onderpandportefeuille met daarin euro staatsleningen.

Het beleid van het pensioenfonds is gericht op het verkleinen van de "duration-mismatch". Dit wordt gerealiseerd door het kopen van meer langlopende obligaties in plaats van aandelen (aandelen hebben per definitie een duration van nul), binnen de portefeuille kortlopende obligaties vervangen door langlopende obligaties of door middel van renteswaps.

Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente (bijvoorbeeld Euribor). Hierdoor wordt de "duration-mismatch" verkleind, maar het pensioenfonds wordt wel afhankelijk van de ontwikkeling van de korte rente die het pensioenfonds aan de tegenpartij betaalt. Bij het afsluiten van een swap kunnen dus mismatchrisico's worden afgedekt en worden nieuwe risico's geïntroduceerd die gepaard gaan met dit soort instrumenten (zoals liquiditeit, tegenpartij en juridisch risico).

De tabellen zijn in het boekjaar 2018 aangepast ten opzichte van vorig boekjaar. De kortlopende activa/passiva die verband houden met beleggingen worden met ingang van het boekjaar niet meer verbijzonderd naar de asset classes, maar zijn opgenomen als "Overige beleggingen".

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

(bedragen x €1000)	2018		2017	
	Balanswaarde	Percentage	Balanswaarde	Percentage
Resterende looptijd ≤ 1 jaar	74.438	15,1%	-	0,0%
Resterende looptijd 1 <> 5 jaar	179.851	36,5%	-	0,0%
Resterende looptijd 5 <> 10 jaar	138.984	28,2%	396.367	83,8%
Resterende looptijd 10 <> 20 jaar	61.800	12,5%	76.374	16,2%
Resterende looptijd > 20 jaar	37.864	7,7%	-	0,0%
Totaal per 31 december	492.938	100,0%	472.741	100,0%

S2 Risico zakelijke waarden

Het risico zakelijke waarden of prijsrisico is het risico van waardeveranderingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardeveranderingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie.

Specificatie vastgoedbeleggingen naar aard:

(bedragen x €1.000)	2018		2017	
Winkels	13.918	13,6%	13.559	16,6%
Woningen	67.706	66,2%	40.872	49,9%
Participaties/vastgoedmaatschappij	20.607	20,2%	27.492	33,6%
Totaal per 31 december	102.231	100,0%	81.922	100,0%

Specificatie vastgoedbeleggingen naar regio:

(bedragen x €1.000)	2018		2017	
Europa EU	98.519	96,4%	81.851	99,9%
Europa Non EU	77	0,1%	71	0,1%
Noord-Amerika	2.223	2,2%	-	0,0%
Azië exclusief Japan	688	0,7%	-	0,0%
Pacific	455	0,4%	-	0,0%
Centraal & Zuid Amerika	62	0,1%	-	0,0%
Overig	208	0,2%	-	0,0%
Totaal per 31 december	102.231	100,0%	81.922	100,0%

Specificatie aandelen naar sector:

(bedragen x €1.000)	2018		2017	
Financiële instellingen	40.930	19,0%	56.528	22,9%
Nijverheid en industrie	21.831	10,2%	27.225	11,0%
Handel	13.497	6,3%	14.274	5,8%
Niet Cyclische consumptiegoederen	21.674	10,1%	39.348	15,9%
Nutsbedrijven	7.948	3,7%	8.197	3,3%
Vastgoed	-	0,0%	-	0,0%
Telecommunicatie	7.570	3,5%	21.818	8,8%
Cyclische consumptiegoederen	25.147	11,7%	23.899	9,7%
Gezondheidszorg	24.093	11,2%	10.197	4,1%
Energie	16.003	7,4%	16.193	6,6%
Technologie	33.095	15,4%	27.877	11,3%
Diversen	3.081	1,4%	1.203	0,5%
Totaal per 31 december	214.869	100,0%	246.759	100,0%

Specificatie aandelen naar regio:

(bedragen x €1.000)	2018		2017	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Europa (EU landen)	72.514	33,7%	86.187	34,9%
Europa (Niet EU landen)	16.686	7,8%	18.486	7,5%
Noord-Amerika	70.592	32,9%	74.494	30,2%
Azië exclusief Japan	40.169	18,7%	54.931	22,3%
Pacific	2.881	1,3%	256	0,1%
Centraal & Zuid Amerika	6.436	3,0%	5.567	2,3%
Overige Landen	5.591	2,6%	6.838	2,8%
Totaal per 31 december	214.869	100,0%	246.759	100,0%

S3 Valutarisico

De vreemde valutapositie is als volgt te specificeren:

(bedragen x €1.000)	2018		2017	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Euro	660.118	78,8%	605.341	75,5%
USD	82.012	9,8%	81.479	10,2%
GBP	22.865	2,7%	27.384	3,4%
HKD	14.369	1,7%	15.402	1,9%
SEK	3.735	0,4%	4.214	0,5%
CHF	11.926	1,4%	12.522	1,6%
DKK	2.437	0,3%	2.859	0,4%
NOK	1.009	0,1%	1.037	0,1%
SGD	32	0,0%	-	0,0%
Overig	39.237	4,7%	51.896	6,5%
Totaal per 31 december	837.739	100,0%	802.135	100,0%

Het valutarisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen. Het totaal van de gehele beleggingsportefeuille, dat buiten de euro wordt belegd, bedraagt ultimo 2018 circa € 177.621 (2017: € 196.794). Het strategisch beleid van het fonds is geen valutaposities af te dekken.

S4 Grondstoffenrisico

In het verslagjaar is niet belegd in grondstoffen.

S5 Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee "Over The Counter (OTC)"-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten, waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het pensioenfonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekingsnormen bij hypothecaire geldleningen.

Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het pensioenfonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied.

Specificatie vastrentende waarden naar sector:

(bedragen x €1.000)	2018		2017	
	Waarde	Procent	Waarde	Procent
Staatsobligaties	248.886	50,5%	274.800	58,1%
Bedrijfsobligaties (Credit funds)	164.035	33,3%	124.505	26,3%
Hypotheken	80.017	16,2%	76.374	16,2%
Overig	-	0,0%	-2.938	-0,6%
Totaal per 31 december	492.938	100,0%	472.741	100,0%

Specificatie vastrentende waarden naar regio:

(bedragen x €1.000)	2018		2017	
	Waarde	Procent	Waarde	Procent
Azië exclusief Japan	1.131	0,2%	352	0,1%
Centraal & Zuid Amerika	1.143	0,2%	1.204	0,3%
Noord Amerika	27.238	5,5%	17.317	3,7%
Europa EU	349.165	70,8%	418.136	88,4%
Europa niet EU	7.955	1,6%	5.664	1,2%
Pacific	7.815	1,6%	4.494	1,0%
Overige regio's	98.492	20,0%	25.574	5,4%
Totaal per 31 december	492.938	100,0%	472.741	100,0%

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

(bedragen x €1.000)	2018		2017	
	Waarde	Procent	Waarde	Procent
AAA	166.801	33,8%	272.537	57,7%
AA	115.255	23,4%	109.998	23,3%
A	61.422	12,5%	38.279	8,1%
BBB	55.561	11,3%	42.985	9,1%
Lagere rating	585	0,1%	-	0,0%
Geen rating	93.314	18,9%	8.942	1,9%
Totaal per 31 december	492.938	100,0%	472.741	100,0%

Voor de bepaling van de credit rating wordt (afhankelijk van de beschikbaarheid) gebruikt gemaakt van S&P, Moody's en Fitch.

S6 Verzekeringstechnisch risico

Langlevenrisico

Het langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van Prognosetafel AG2018 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevenrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering ultimo boekjaar van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het beleid van het pensioenfonds is om het overlijdensrisico niet te herverzekeren.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Het beleid van het pensioenfonds is om het arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagtoezegging voorwaardelijk is.

Het beleid en de ambitie inzake toeslagverlening is weergegeven in de toelichting 6. Technische voorziening voor risico pensioenfonds.

S7 Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico wordt vermeld dat het pensioenfonds in haar beleggingsportefeuille over voldoende obligaties beschikt die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

S8 Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of bij een tegenpartij. Het fonds belegt voornamelijk in beleggingsfondsen waarin dit risico al is afgedekt. Het fonds is van mening dat voor het fonds geen sprake is van concentratierisico's. Bij de bepaling van het vereist eigen vermogen past het pensioenfonds het standaard model van DNB toe. In dit model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld.

(bedragen x €1000)

	2018	
Staatsobligaties Duitsland	53.339	6,4%
Staatsobligaties Nederland	68.322	8,1%
Staatsobligaties Frankrijk	66.528	7,9%
Real Estate	48.062	5,7%

S9 Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het pensioenfonds beheerd door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

De beleggingsportefeuille is ondergebracht bij Vermogensbeheerder Syntrus Achmea Real Estate Finance (20% van de portefeuille) en BMO Global Asset Management (80%). Met deze partijen zijn overeenkomsten en service level agreements gesloten.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan AGH. Met AGH is een uitvoeringsovereenkomst en een service level agreement (SLA) gesloten.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerders en door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het pensioenfonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets. Het kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht.

S10 Actief beheer risico

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die door portefeuillemanagers worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van een tracking error. Deze tracking error meet de mate van afwijking tussen rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op een benchmarkportefeuille. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert daarmee een hogere mate van actief risico.

In het standaardmodel voor de vaststelling van het Vereist Eigen Vermogen wordt geen rekening gehouden met actief beheer risico. Deze kwestie werd reeds naar voren gebracht in het Rapport evaluatie Financieel Toetsingskader: "Daar waar mogelijk kan de standaardtoets worden uitgebreid met een opslag voor liquiditeitsrisico's (S7), concentratierisico's (S8), operationele risico's (S9) en risico's uit hoofde van actief vermogensbeheer (S10). Deze risico's zijn echter moeilijk te standaardiseren. Daarom is het ook nodig om meer gebruik te maken van (gedeeltelijke) interne modellen om fondsspecifieke en complexe risico's te modelleren die niet in het standaardmodel passen." Tevens wordt het actief beheer risico genoemd in de door DNB in juni 2011 opgestelde "Uitwerking herziening berekeningsystematiek Vereist Eigen Vermogen" als risico waar de standaardtoets mee uitgebreid moet worden. Het risico in verband met actief beheer is niet meegenomen bij de berekening van de VEV, omdat de ex-ante tracking errors van de zakelijke waarden in de portefeuille lager zijn dan 1%.

Overige risico's

Indexatierisico

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om de pensioenen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de indexatietoezegging voorwaardelijk is.

Systeemrisico

Het systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het pensioenfonds, haar bestuurders, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders, voor zover zij bestuurder zijn in het pensioenfonds.

Transacties met bestuurders

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen geen deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds.

Overige transacties met verbonden partijen

Het fonds kent geen overige transacties met verbonden partijen.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Ontvangen zekerheden en garanties

Het fonds heeft geen ontvangen zekerheden en garanties voor zover niet reeds in de jaarrekening is toegelicht.

Langlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met AGH. Het contract met AGH vangt aan op 1 januari 2018 voor drie jaar. Na afloop van deze periode wordt de overeenkomst voortgezet voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 6 maanden.

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met BMO Global Asset Management. Het contract met BMO Global Asset Management is met ingang van 1 januari 2012 verlengd voor onbepaalde tijd. Met het bestuur zijn afspraken gemaakt over de vergoedingensystematiek.

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. Het contract met Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. is met ingang van 1 januari 2012 verlengd voor onbepaalde tijd. Met het bestuur zijn afspraken gemaakt over de vergoedingensystematiek. Het pensioenfonds belegt in de beleggingsfondsen van Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. waarin de kosten zijn inbegrepen.

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met KAS BANK N.V. Het contract met KAS BANK N.V. is met ingang van 1 januari 2014 van kracht voor onbepaalde tijd. Met het bestuur zijn afspraken gemaakt over de vergoedingensystematiek. De vergoeding zowel uit vaste componenten voor de beleggingsadministratie en variabele componenten (tariefafspraken) voor handelingen en custody.

Met WTW is voor de actuariële certificering een driejarige overeenkomst gesloten voor de boekjaren 2017, 2018 en 2019.

Het pensioenfonds heeft per 1 juli 2017 een bestuursondersteuningsovereenkomst voor onbepaalde tijd afgesloten met Actor met een opzegtermijn van een jaar.

Voor de 2019 zal de vergoeding voortvloeiend uit de langlopende verplichtingen nagenoeg gelijk blijven.

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden.

Verstreckte zekerheden en garanties

Het pensioenfonds heeft geen verstreckte zekerheden en garanties voor zover niet reeds in de jaarrekening is toegelicht.

Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum (na bestemming van het saldo van baten en lasten)

Herstelplan 2019

De financiële positie van het pensioenfonds wordt bepaald aan de hand van de beleidsdekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad moet tenminste het niveau hebben van de vereiste dekkingsgraad. Als de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds onder de vereiste dekkingsgraad ligt, is er sprake van een tekortsituatie en maakt het pensioenfonds een herstelplan. Op basis van het nFTK is per 1 januari 2019 sprake van een tekortsituatie. Het pensioenfonds heeft per 1 januari 2019 een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB. Op 23 mei 2019 heeft DNB instemming gegeven bij het herstelplan 2019.

Actuele financiële positie

Per 30 april 2019 is de actuele dekkingsgraad 97,8%. De beleidsdekkingsgraad is per diezelfde datum 96,5%.

Lening aan pensioenuitvoerder

Het pensioenfonds Kappers verstrekt in juni 2019 een lening van € 125.000 aan AGH. De lening wordt verstrekt om de liquiditeitsproblemen in 2019 van AGH op te lossen. Het pensioenfonds Kappers ontvangt interest en zekerheden in ruil voor de lening terug.

13.6 Toelichting op verantwoording van baten en lasten

9. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds (van werkgevers en werknemers)

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Premiebijdragen werkgevers	32.394	29.900
Af premie VPL	-720	
Feitelijke premie	31.674	29.900
Inkoopsom toekenning VPL aanspraken	18	398
	31.692	30.298

De totale feitelijke bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 9,0% (2017: 9,0%) van de premiegrondslag.

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 en 130a van de Pensioenwet zijn als volgt:

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Zuiver kostendekkende premie	40.722	41.772
Gedempte kostendekkende premie	27.097	27.239
Feitelijke premie	31.674	29.900

In de ABTN is het premiebeleid van het pensioenfonds vastgelegd. Het pensioenfonds hanteert voor de kostendekkende premie een gedempte kostendekkende premie gebaseerd op het verwachte rendement. Hieronder worden de zuivere kostendekkende premie (gebaseerd op de nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2018 gepubliceerd door DNB), en de gedempte kostendekkende premie (gebaseerd op het verwachte rendement) nader uitgewerkt.

De samenstelling van de zuiver kostendekkende premie is als volgt:

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Actuarieel benodigd	30.416	31.229
Opslag in stand houden vereist vermogen	6.195	6.268
Opslag voor uitvoeringskosten	3.238	3.531
In premie bedragen voor toekomstige kosten	873	744
	40.722	41.772

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Actuarieel benodigd	11.268	11.274
Premies bestemd voor voorwaardelijke toeslagverlening	9.912	10.064
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.291	2.225
Opslag voor uitvoeringskosten	3.321	3.359
In premie bedragen voor toekomstige kosten	305	317
	27.097	27.239

10. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

(bedragen x €1.000)	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Totaal
2018			
Vastgoedbeleggingen	2.606	8.995	11.601
Aandelen	6.172	-22.228	-16.056
Vastrentende waarden	1.987	21.332	23.320
Overige beleggingen	-6	91	85
Totaal	10.759	8.190	18.950
Af: Rendementstoerekening VPL			-264
Kosten vermogensbeheer			-1.103
			17.582

(bedragen x €1.000)	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Totaal
2017			
Vastgoedbeleggingen	2.656	6.214	8.870
Aandelen	4.856	20.907	25.763
Vastrentende waarden	2.042	-25.992	-23.950
Overige beleggingen	-4	185	181
Totaal	9.550	1.314	10.864
Af: Rendementstoerekening VPL			-145
Kosten vermogensbeheer			-987
			9.732

De kosten van vermogensbeheer omvatten onder andere de kosten die door de custodian en vermogensbeheerder(s) direct bij het fonds in rekening zijn gebracht. Deze kosten bestaan voor € 1.103 uit beheervergoedingen (2017: € 987) en voor € 0 uit performance-gerelateerde vergoedingen (2017: € 0).

De vermogensbeheerkosten omvatten de kosten voor fiduciair beheer € 694 (2017: € 681), beleggingsadministratie € 61 (2017: € 60), advieskosten € 134 (2017: € 92), exploitatiekosten vastgoed € 51 (2017: € 33) en overige kosten € 175 (2017: € 121).

De advieskosten zijn ten opzichte van het voorgaande jaar sterk gestegen. Dit wordt mede veroorzaakt doordat in 2018 alsnog een last moest worden genomen van € 37 van een nagekomen factuur over het boekjaar 2017.

In de overige kosten 2017 was een bate verwerkt van de tegemoetkoming van de kosten van SARE&F ad € 37.

11. Overige baten

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Overige baten	10	-
Interest	6	23
Totaal	16	23

In de post "overige baten" is de post nog te betalen waarde-overdracht uit 2003 opgenomen ad € 9. Dit betrof een in 2015 retour ontvangen bedrag en de rechten waren reeds correct verwerkt. Naar aanleiding van onderzoek is besloten het bedrag ten gunste te brengen van het resultaat.

12. Pensioenuitkeringen

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Ouderdompensioen	3.838	3.496
Partnerpensioen	887	865
Wezenpensioen	30	27
Afkopen	558	1.376
Overige uitkeringen	23	3
Totaal	5.336	5.767

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die in 2018 lager zijn dan € 474,11 (2017: € 467,89) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

13. Pensioenuitvoeringskosten

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Administratiekostenvergoeding	2.457	2.485
Bestuurskosten	261	259
Controle en advies Actuaris	123	29
Kosten adviseurs	98	-
Accountantskosten	57	56
Contributies en bijdragen	112	96
Incassokosten	24	-35
Overige kosten	14	9
Kosten VPL	-45	-44
Subtotaal	3.100	2.855
Transitievergoeding	301	676
Totaal	3.402	3.531

Toelichting pensioenuitvoeringskosten

De post "Bestuurskosten" bestaan uit vacatiegeld ad € 236, € 18 kosten aansprakelijkheidsverzekering, € 5 zelfevaluatie en € 2 aan overige kosten.

De post "Controle en advies Actuaris" omvat de kosten certificering ad € 20 en kosten van advies ad € 103.

De post "Kosten adviseurs" betreft de kosten voor advies en beheer van risicomaat ad € 47, kosten haalbaarheidstoets € 22, de advieskosten van Actor inzake compliance, communicatie en vermogensbeheer € 17 en advieskosten in het kader van onderzoek AVG € 3.

De post overig betreft met name de kosten voor communicatie.

De post Kosten VPL betreft de jaarlijkse doorbelasting van de uitvoeringskosten.

Personeelsleden

Het pensioenfonds heeft geen werknemers in dienst. De bestuursondersteuning is uitbesteed aan Actor, de pensioenuitvoering en financiële administratie is uitbesteed aan Administratie Groep Holland (AGH).

Honoraria onafhankelijke accountant

2018

	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
(bedragen x €1.000)			
Controle van de jaarrekening	57	-	57
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-
	57	-	57

2017

	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
(bedragen x €1.000)			
Controle van de jaarrekening	56	-	56
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-
	56	-	56

Deze werkzaamheden zijn ook dit boekjaar uitgevoerd door PriceWaterhouseCoopers Accountants N.V.

In de opstelling is de methode gehanteerd waarbij wordt opgegeven de in het boekjaar ten laste gebrachte totale honoraria voor onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten en de totale honoraria voor andere controleopdrachten, uitgevoerd door de externe accountant.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat:

- Het pensioenfonds in het boekjaar 2018 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- Het pensioenfonds in het boekjaar 2018 geen aanwijzing als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet is gegeven;
- In het boekjaar 2018 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet is aangesteld.

14. Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Pensioenopbouw	31.288	31.229
Rentetoevoeging	-2.201	-1.794
Korting van aanspraken en rechten	-	-5
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en -uitvoeringskosten	-5.617	-4.992
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	18	379
Wijziging markttrente	64.167	-9.731
Wijziging actuariële grondslagen	-36.166	-
Overige mutaties	19	41
Totaal	51.509	15.127

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuarieel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met -0,260% (2017: -0,217%). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2017.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en -uitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de uitbetaling van pensioenen van de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging actuariële grondslagen

- Er is overgegaan naar de meest recente overlevingstafel zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap, te weten de Prognosetafel AG2018. De totale voorziening pensioenverplichtingen is daardoor gedaald met € 15.654;
- De ervaringssterfte is geactualiseerd hetgeen heeft geleid tot een daling van de voorziening pensioenverplichtingen met € 16.537;
- De partnerfrequenties zijn geactualiseerd. De voorziening pensioenverplichtingen is hierdoor gedaald met € 3.040;
- De opslag voor wezenpensioen op de voorziening voor het partnerpensioen is verlaagd van 5% naar 3%. Dit heeft geleid tot een daling van de voorziening pensioenverplichtingen met € 1.467;
- Voor het latente partnerpensioen bij gepensioneerden wordt met ingang van 2018 het bepaalde partnersysteem toegepast. De voorziening pensioenverplichtingen is hierdoor gestegen met € 532.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Overige mutaties

Resultaat op kanssystemen:

(bedragen x €1.000)

	2018	2017
Resultaat op sterfte	-366	-832
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-391	800
Resultaat op mutaties	886	74
Resultaat op ov. technische grondslagen	-96	-1
Totaal	33	41

Resultaat op sterfte

De technische voorzieningen, de jaarlijkse koopsom voor de inkoop van pensioenaanspraken en de risicopremies voor het partner- en wezenpensioen zijn gebaseerd op aannames betreffende de te verwachte sterfte. Het pensioenfonds hanteert daarvoor ultimo 2018 de Prognosetafel AG 2018. De sterftetekansen uit deze Prognosetafel worden gecorrigeerd gebaseerd op de ervaringssterfte van het pensioenfonds. Daarbij worden voor zowel mannen als vrouwen leeftijdsafhankelijke correctiefactoren gehanteerd.

De waargenomen sterfte in de populatie van het pensioenfonds gedurende het boekjaar zal anders zijn dan de veronderstellingen die het pensioenfonds hanteert. Dit verschil leidt tot een actuarieel resultaat, dat bestaat uit een resultaat op langlevensrisico (het risico dat deelnemers langer leven dan is verondersteld) en kortlevensrisico (het risico dat meer deelnemers overlijden dan verondersteld, waardoor het pensioenfonds meer partner- en wezenpensioen moet gaan uitkeren dan verwacht).

Resultaat op arbeidsongeschiktheid

Er wordt een voorziening voor zieke deelnemers aangehouden ter dekking van toekomstige schades in verband met de voorzetting van pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. Deze voorziening wordt gevoed door de opslag in de premie ter dekking van dit arbeidsongeschiktheidsrisico. Elk boekjaar valt een deel van de voorziening vrij ter dekking van de ontstane schades.

Resultaat op mutaties en overige technische grondslagen

Door uitrui van de ene pensioensoort in een andere kan een actuarieel resultaat ontstaan omdat de gebruikte uitrui factoren sekseneutraal zijn vastgesteld. Voorts zijn ook administratieve mutaties in dit resultaat verwerkt.

15. Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfonds

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Inkomende waardeoverdrachten kasstroom	-	-
Uitgaande waardeoverdrachten kasstroom	-	-
Saldo waardeoverdrachten	-	-

De toevoeging aan de technische voorziening uit hoofde van de overgenomen pensioenverplichtingen bedraagt € 0 (2017:€ 0). Het technische resultaat op de overgenomen pensioenverplichtingen bedraagt € 0 (2017: € 0). De afname van de technische voorziening uit hoofde van de overgedragen pensioenverplichtingen bedraagt € 0 (2017: € 0). Het technische resultaat op de overgedragen pensioenverplichtingen bedraagt € 0 (2017: € 0).

Waardeoverdrachten zijn op dit moment niet toegestaan in verband met de lage dekkingsgraad.

16. Overige lasten

(bedragen x €1.000)	2018	2017
Dotatie voorziening vorderingen op werkgevers	604	25
Diverse kosten	19	7
Totaal	623	32

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode. De mutatie op de voorziening is verantwoord onder de post "dotatie voorziening dubieuze debiteuren".

De post "diverse kosten" betreft de betaalde bankkosten en de betaalde bankrente in het verslagjaar.

Belastingen

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten en lasten over het boekjaar is opgenomen onder de staat van baten en lasten.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf heeft de jaarrekening 2018 vastgesteld in de vergadering van 11 juni 2019.

Mevrouw R. van Ewijk (vanaf 1 april 2019)
Werkgeversvoorzitter

De heer G.E. van Kuilen
Werknemersvoorzitter

Mevrouw K. Boekhorst
Bestuurslid

De heer H. Roeten
Bestuurslid

De heer G.L. Sirks
Bestuurslid

De heer E.P. de Vries
Bestuurslid

OVERIGE GEGEVENS

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het pensioenfonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten en lasten over het boekjaar is opgenomen onder de staat van baten en lasten.

Actuariële verklaring

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf te Utrecht is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 3.307.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 220.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- De technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- De kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- Het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

ACTUARIELE VERKLARING

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel bezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131 (minimaal vereist eigen vermogen), 132 (vereist eigen vermogen) en 133 (dekking door waarden).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds van 96,5% op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor vier achtereenvolgende jaareinden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezige eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Purmerend, 11 juni 2019

mevrouw A. Plekker AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf.

VERKLARING OVER DE JAARREKENING 2018

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf te Utrecht ('de stichting') gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2018;
- de staat van baten en lasten over 2018; en
- de toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- de bijlage.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

CONTROLEVERKLARING

VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING EN DE ACCOUNTANTSCONTROLE

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 11 juni 2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel ondertekend door drs. L.H.J. Oosterloo RA

BIJLAGE BIJ ONZE CONTROLEVERKLARING OVER DE JAARREKENING 2018 VAN STICHTING BEDRIJFSTAKPENSIOENFONDS VOOR HET KAPPERSBEDRIJF

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

DE BIJLAGE

BEGRIPPENLIJST

ABTN (Actuariële en bedrijfstechnische nota)

Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

ALM (Asset Liability Management)

Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.

Benchmark

Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Dekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad is gelijk aan de actuele waarde van de activa minus de kortlopende schulden gedeeld door de actuele waarde van het totaal aan pensioenverplichtingen.

De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de aanwezige beleggingen en de toekomstige verplichtingen inclusief toeslagverlening. Een percentage onder de 100 geeft aan dat naar de verwachting per 31 december van enig jaar niet een volledige toeslag kan worden verleend.

Per 1 januari 2015 gelden nieuwe regels voor pensioenfondsen. Daarbij hoort ook een nieuwe berekening van de dekkingsgraad. De 'nieuwe' dekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste twaalf actuele dekkingsgraden. Door een gemiddelde te gebruiken schommelt de dekkingsgraad minder en is dus meer stabiel. De nieuwe dekkingsgraad wordt de beleidsdekkingsgraad genoemd. Deze beleidsdekkingsgraad is onder andere bepalend voor het nemen van maatregelen, zoals bijvoorbeeld het verlagen van de pensioenen als de dekkingsgraad te laag is. De beleidsdekkingsgraad op 31 december is bepalend voor eventueel te nemen maatregelen in het volgende verslagjaar.

Duration

Gewogen gemiddelde looptijd van een lening. Maatstaf om de prijsgevoeligheid van de lening te bepalen voor renteveranderingen.

FTK (Financieel Toetsingskader)

Wettelijk stelsel van De Nederlandsche Bank inzake bijvoorbeeld te hanteren waarderingmethoden, eisen aan eigen vermogen, regels voor premievaststelling en randvoorwaarden voor indexatie.

Herstelplan

Een herstelplan is een plan van aanpak waarin pensioenfondsen laten zien welke maatregelen zij nemen om de financiële positie te verbeteren. Ook moeten pensioenfondsen aangeven welke maatregelen zij nemen als het herstel niet lukt binnen de termijn die daarvoor staat.

IORP II (Institutions for Occupational Retirement Provision directive)

In januari 2017 is de herziene IORP II in werking getreden. Uiterlijk in januari 2019 moeten de bepalingen uit de richtlijn geïmplementeerd zijn in de Nederlandse wetgeving. IORP II is een Europese richtlijn voor pensioenfondsen en premiepensioeninstellingen. IORP II verlangt van pensioenfondsen dat zij drie zogenoemde sleutelfuncties inrichten om het bestuur te ondersteunen en te zorgen voor een gezonde en prudente bedrijfsvoering. Het gaat om functies op het gebied van risicobeheer, actuariaat en interne audit. Onder IORP II zijn pensioenfondsen ook verplicht minstens een keer in de drie jaar een 'eigen risicobeoordeling' (ERB) uit te voeren. De ERB is een holistische beoordeling van alle materiële risico's en verbindt de strategie van het pensioenfonds met het risicoprofiel. Ook stelt IORP II nieuwe eisen aan de manieren waarop pensioenfondsen beleggen. Verantwoord beleggen staat al een tijd in de belangstelling van pensioenfondsen en toezichhouders. Bij de meeste pensioenfondsen is beleid op dit gebied al standaard. Maar een aantal fondsen is hiermee nog niet bezig. IORP II eist dat deze fondsen vanaf 2019 rapporteren of en hoe zij milieuaspecten, sociale factoren en governance factoren geïntegreerd hebben in hun hele beleggingscyclus: van beleid, uitvoering en risicomanagement tot de verantwoording. Ook voor de communicatie door pensioenfondsen heeft IORP II nieuwe richtlijnen en gedetailleerde voorschriften.

BIJLAGE

Pensioenresultaat

Een maatstaf voor koopkrachtbehoud van het pensioen: som van de verwachte uitkeringen conform het beleid van het pensioenfonds gedeeld door de som van de verwachte uitkeringen zonder korten en altijd indexeren.

Pension Fund Governance

De manier waarop het pensioenfonds is georganiseerd (structuur) en de verantwoordelijkheden worden uitgevoerd (processen).

Rekenrente

Fictieve rentevoet die wordt gebruikt om toekomstige verplichtingen terug te rekenen naar het heden.

Solvabiliteit

Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.

Swap

Ruil van het rendement op een vastgestelde referentiewaarde tegen een variabele rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Vastrentende waarden

Beleggingssoort waarover in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheke.

Technische voorziening

De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.

VPL-overgangsregeling

De afkorting VPL staat voor VUT, Prepensioen en Levensloop. Deelnemers geboren in de periode vanaf 1 december 1948 tot en met 31 december 1984 hebben recht op extra ouderdoms- en partnerpensioen indien zij

- zowel op 31 december 2007 als op 1 januari 2008 deelnemer waren binnen het pensioenfonds;
- onafgebroken deelnemer blijven binnen het pensioenfonds tot 31 december 2022 of tot de eventueel eerder gelegen pensioneringsdatum.

De deelneming wordt geacht onafgebroken te zijn bij een onderbreking van maximaal drie maanden, dan wel bij een onderbreking wegens werkloosheid indien en zolang de deelnemer recht heeft op een loongerelateerde uitkering krachtens de Werkloosheidswet, die eventueel onderbroken is door een uitkering krachtens de Ziektewet.

Vrijstelling

Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.

BIJLAGE

NEVENFUNCTIES BESTUURSLEDEN

De leden van het bestuur hebben in 2018 de volgende nevenfuncties uitgevoerd:

Naam	Nevenfuncties
Eiko de Vries	Pensioenfonds Recreatie, voorzitter algemeen en dagelijks bestuur St. Fonds Financiering Toeslagen Pensioen FNV Horecabond, secretaris/penningmeester Sociaal Fonds Recreatie, onafhankelijk voorzitter SPO, Docent Vereniging FNV Horecabond, voorzitter beleggingsadviescommissie Pensioenfonds DSM Nederland, extern bestuurslid namens actieve deelnemers
Gerard van de Kuilen	St. Pensioenfonds voor Tandartsen en Tandartsspecialisten, Lid RvT St. Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie, Lid RvT SPO, Docent Stichting Perseus, Penningmeester Cavani Analyse & Advies, Eigenaar Visitaties bij diverse pensioenfondsen N.V. Schade, lid RvC en voorzitter audit- en risicocommissie Pensioenfonds ERIKS, Adviseur
Gerard Sirks	PF Horeca & Catering, Lid Beleggingsadviescommissie Kempen Capital Management, Lid RvT beleggingsfondsen Bpf Betonproductenindustrie, Lid RvT Pensioenfonds Nederlandse Groothandel (SPNG), Adviseur BAC Pensioenfonds Wonen, bestuurslid en lid beleggingscommissie OPF Heijmans, bestuurslid
Charles de Wuffel	Bpf Waterbouw, Lid RvT Wooncorporatie Leystromen, Lid RvT en voorzitter Auditcommissie Stichting Geschillen Oplossing Automatisering, Arbiter Opf MSD, Voorzitter raad van toezicht
Harm Roeten	Bpf Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw, Secretaris van het bestuur Bpf Vlakglas, DB lid namens werknemers Bpf Schoonmaak en glazenwassers, Bestuurslid
Katinka Boekhorst	VNO-NCW / MKB-Nederland, Commissielid Platform Arbeidsvoorwaardenberaad Brancheplatform Kappers, Commissielid paritaire Arbeidsvoorwaardencommissie en Commissielid paritaire Arbeidsomstandighedencommissie Detailhandel Nederland, Commissielid stuurgroep sociale zaken Stichting Haarwensen, Bestuurslid SARE&F, lid Klantenraad Het Nieuwe Lyceum te Bilthoven, Lid RvT

BIJLAGE

De leden van de raad van toezicht hebben in 2018 de volgende nevenfuncties uitgevoerd:

Naam	Nevenfuncties
Peter van Gameren	Pensioenfonds KPN, onafhankelijk voorzitter Pensioenfonds TNT Express, voorzitter Result!Managers, partner en interim manager St. Algemeen Vliegers Belang, penningmeester Tennisclub ZLTC, lid Kascommissie Wijnclub, penningmeester VITP, lid kascommissie
Inge van Duijn-Pennenburg	Bpf Dranken, voorzitter RvT SDF, lid RvT Sociaal Fonds Tandtechniek, lid / projectleider werkgroep transitie Bpf Tandtechniek, lid stuurgroep WIS Handel FNV, lid
Tarik Uçar	PF Horeca & Catering, adviseur bestuur en strategie Bpf Dranken, lid RvT CNV Jongeren, lid RvT (stopt per 01-01-2019)